

SELANIK

04/2024

ΤΕΥΧΟΣ 04

2 ΕΥΡΩ

ΑΝΤΙΦΑ

Μα είναι δυνατόν να συμβαίνουν ακόμα τέτοια πράγματα εν έτει 1846!

Εργάτες από τα δυτικά θα είναι μάλλον.

Πού είναι το κράτος;

FOOT BALL, KINGSTON-UPON-THAMES,
SHROVE TUESDAY, FEB. 24TH, 1846.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΥΡΙΑΚΕΣ ΜΑΣ (ΜΕΡΟΣ 1^ο) // ΕΠΙΣΤΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ: ΤΟ ΠΡΟΑΝΑΓΕΛΘΕΝ ΜΕΛΛΟΝ ΜΑΣ // "ΜΑΣ ΚΥΝΗΓΟΥΝ ΤΟΝ ΑΡΓΙΛΕ" (ΜΕΡΟΣ 1^ο) - Η ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΑΣΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ // ΚΡΑΤΟΣ, ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΝΟΙΚΙΑ ΠΟΥ ΟΛΟ ΑΝΕΒΑΙΝΟΥΝ // Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗΣ (ΜΕΡΟΣ 2^ο) // ΦΑQ: ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ ΤΟ "ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ";

ABOUT

Το περιοδικό αυτό εκδίδεται από την αντιφασιστική συνέλευση antifa selanik, που συγκροτήθηκε το 2012 και δρα στους δρόμους της Θεσσαλονίκης.

Antifa γιατί εδώ και καιρό έχουμε συνειδητοποιήσει πως ο φασισμός (με ή χωρίς σβάστικα) έχει απλωθεί σε όλες τις πτυχές της ζωής μας.

Selanik (η τούρκικη ονομασία της Θεσσαλονίκης), γιατί σε πείσμα των ελληναράδων θα υπενθυμίζουμε ότι σ' αυτή την πόλη πάντα ζούσαν άνθρωποι διαφορετικών εθνικοτήτων που ήξεραν να συμβιώνουν και να πολεμούν μαζί.

Δεν έχουμε καμία σχέση και είμαστε εχθρικοί με κόμματα, παπαδαριά, ΜΚΟ, μαφίες (κάθε είδους) και media.

Μπορείτε να δείτε περισσότερο υλικό μας στο antifaselanik.net. Για γνωριμιά και κουβέντα, μπορείτε να μας στείλετε στο antifasln@yahoo.gr, ή να έρθετε Παρασκευή 19.00-22.00 στο στέκι μας στο κέντρο της πόλης (Μόδη 1).

Απρίλιος 2024

Με εργάτη, αγρότη, φοιτητή και πρώτο το στρατιώτη...

Οκτώβριος 2023. Το τρίτο τεύχος του περιοδικού έχει σχεδόν ολοκληρωθεί και πρόκειται να σταλεί στο τυπογραφείο, ως συνήθως με καθυστέρηση. Η ύλη του ήταν οριακά επίκαιρη: φωτιές, πλημμύρες, μεταναστευτικό, κλπ. Στο μετα-καλοκαιρινό κλίμα, δηλαδή, που ήδη μοιάζει αιώνες μακριά. Μέχρι που ξεκίνησε ο πόλεμος Ισραήλ - Χαμάς. Αυτή η πρόταση θέλει πολλούς αστερίσκους: αστερίσκο στη λέξη "ξεκίνησε": αστερίσκο στο ποια περιοχή και ποια κράτη αφορά ο πόλεμος: για την οικονομία της κουβέντας, όμως, ας πούμε ότι όλοι καταλαβαίνουμε για τι πράγμα μιλάμε.

Φυσικά, το τελευταίο πράγμα που έχει σημασία όταν ξεσπά ένας πόλεμος είναι η ύλη ενός αντιεξουσιαστικού περιοδικού. Όμως ήταν το μόνο πράγμα για το οποίο η γνώμη μας θα είχε κάποια πρακτική σημασία. "Που θα χωρέσει να το αναφέρουμε;", "Έχει νόημα να το σχολιάσουμε σύντομα;", "Θα πάει πολύ πίσω το τεύχος...", "Τι διάολο έχει νόημα να πούμε;", "Είναι επικίνδυνο να μιλάς αμέσως για τέτοιου βεληνεκούς γεγονότα", "Ας κάνουμε την πάπια και γράφουμε κάτι στο επόμενο...".

Κι έτσι, λοιπόν, κάναμε την πάπια. Λίγο για πρακτικούς λόγους, λίγο από άποψη (βλ. "επικίνδυνο να μιλάς αμέσως"), λίγο από μούδιασμα (βλ. "τι διάολο να πούμε"). Και νιώθουμε πως ο χρόνος δικαίωσε την επιλογή μας. Άλλωστε ούτε μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ είμαστε ώστε να έχει τόσο βαρύτητα μια ανακοίνωση μας, ούτε στην οργανωτική κατάσταση των Weather Underground είμαστε για να "bring the war home". Αν κάποιος, βεβαίως, διαθέτει τέτοιο οργανωτικό επίπεδο, τα αυτιά μας είναι ανοικτά να τον ακούσουμε...

Να, λοιπόν, τι αποφεύγεις όταν δεν μιλάς αμέσως. Αποφεύγεις να πέσεις θύμα του atrocity propaganda, δηλ. του να επιζητείς πτώματα στο όνομα άλλων πτωμάτων, αυτό που έκανε όλος ο εθνικός κορμός, τόσο στην αντισημιτική όσο και στην αντιμουσουλμανική του εκδοχή. Αποφεύγεις να καταπιείς εύκολες εξηγήσεις για το τι συμβαίνει (του τύπου "νόμιμη αυτοάμυνα στην ισλαμική τρομοκρατία" ή "αντίσταση στον ιμπεριαλισμό"), εξηγήσεις που διακινούν τα εκάστοτε υπουργεία εξωτερικών ακριβώς για να τις καταπιούμε. Αποφεύγεις να πετάξεις την ιστορία στα σκουπίδια, όπως έμμεσα σε εξαναγκάζουν να κάνεις οι εικόνες με σακούλες γεμάτες πτώματα. Αποφεύγεις να ζητάς έμμεσα το να μουγκρίσουν δυνατότερα οι κάννες του παγκοσμίου πολέμου. Γιατί, για να είμαστε ειλικρινείς, Weather Underground δεν είδαμε, πατριωτική βλακεία με το κιλό είδαμε...

Αφού αποφύγαμε όλα αυτά, προσπαθήσαμε να απαντήσουμε το "Τι διάολο έχει νόημα να πούμε;". Μελετήσαμε ξανά 30 χρόνια σύγκρουσης στη Μ. Ανατολή, για να θυμηθούμε τι είναι αυτή η περιοχή και τι σημαίνει ο πόλεμος στα μέρη της. Ιράκ, Αφγανιστάν, Συρία, Υεμένη, Παλαιστίνη. Εκκρεμότητες του Β' ΠΠ και του τέλους της αποικιοκρατίας, συγκρούσεις κρατών της περιοχής και εμπλοκή των μεγάλων δυνάμεων. Παντού ψάχναμε τι ρόλο έπαιζε το ελληνικό κράτος. Τα συμπεράσματα μας ήταν λίγα, απλά και - για αυτόνομη ομάδα - τετριμμένα. Τόσο απλά, που τελικά τα χώσαμε στο editorial! Εν συντομία:

1) Δεν υπάρχουν ιμπεριαλιστικά κράτη και μη-ιμπεριαλιστικά κράτη. Υπάρχουν απλώς κράτη με διαφορά ισχύος, τα οποία έχουν αυτόνομα συμφέροντα και εξίσου δολοφονικές τακτικές για να τα εξυπηρετήσουν.

2) Τα μικρότερα κράτη (π.χ. Ελλάδα) δεν είναι μαριονέτες των μεγαλύτερων (βλ. ΗΠΑ). Η παγκόσμια ιστορία δεν βγάζει κανένα νόημα αν μελετηθεί υπό αυτό το πρίσμα.

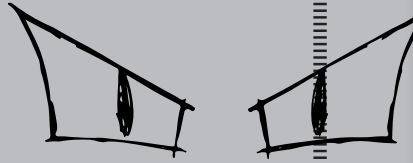
3) Δεν υπάρχουν αιώνιες συμμαχίες ούτε αιώνιες έχθρες μεταξύ κρατών, παρά μόνο πάγια υλικά συμφέροντα.

4) Δεν υπάρχουν "λαοί που νικούν με το όπλο στο χέρι". Επίσης, δεν υπάρχουν νεράιδες.

5) Πρέπει να μιλάμε για τον ιμπεριαλισμό της χώρας μας, πρώτα και κύρια, γιατί αλλιώς καταθέτουμε προτάσεις προς το υπουργείο εξωτερικών της για το τι πρέπει να κάνει.

Καταλήξαμε, δηλαδή, πίσω στον άξονα ερμηνείας με τον οποίο οι αυτόνομες ομάδες ερμηνεύουν τον παγκόσμιο πόλεμο εδώ και 30 χρόνια. Με αυτή την έννοια, τα αποτελέσματα ήταν τετριμμένα. Αν, από την άλλη, κοιτάξουμε γύρω μας, οι απόψεις μας είναι περιθωριακές, στην πραγματικότητα. Ο ελληνικός λαός ζητάει αίμα!

Έτσι, κάναμε ξε-zoom από τη Γάζα μέχρι ο χάρτης να δείχνει την περιοχή από το Ιόνιο μέχρι τον Ινδικό. Είδαμε τον σύγχρονο κινεζικό Δρόμο του Μεταξιού να φτάνει ως το λιμάνι του Πειραιά και εν μέρει να μπλοκάρεται από το ελληνικό κράτος. Είδαμε τις Συμφωνίες του Αβραάμ να ακολουθούνται από την συμφωνία για το νέο εμπορικό δρόμο Ινδία - ΗΑΕ - Σ. Αραβία - Ισραήλ - Ελλάδα - ΕΕ. Οι ρουκέτες της Χαμάς, οι βόμβες του IDF, τα φουσκωτά των συντρόφων Χούθι κοκ. βγάζουν περισσότερο νόημα τοποθετημένα σε αυτό το κάδρο και χωρίς ρομαντισμούς. Καταλήξαμε να βλέπουμε το ελληνικό κράτος να φτι-

λιάζει δύο ηπείρους και πέντε θάλασσες, στην προσπάθεια του να αποτελέσει ένα κράτος στην πρώτη γραμμή του πολέμου.

Όσο τα κάνει αυτά χιλιάδες μίλια μακριά, έχει και ένα πόλεμο στο εσωτερικό μέτωπο ενάντια στην εργατική τάξη. Και μπορεί να μην είμαστε Weather Underground, μπορεί το σαμποτάζ στον πόλεμο να πέφτει λίγο ασήκωτο για το μπόι μας, αλλά σ' αυτό το εσωτερικό μέτωπο είμαστε χωμένοι μέχρι τα μπούνια, godammit! Γι' αυτό το μέτωπο θα διαβάσετε πολλά σ' αυτό το τεύχος.

Θα βρείτε αντιδημοφιλείς απόψεις για το τι παίζει με τα γήπεδα, εκεί που πρόσφατα αναβίωσε η πολεμική κατηγοριοποίηση "γυναικόπαιδα". Θα διαβάσετε το δεύτερο μέρος ενός αφιερώματος στην αντι-μεταναστευτική πολιτική, στο οποίο λέμε πως εκτός από δολοφονίες και φυλακίσεις μεταναστριών, περιλαμβάνονται κονδύλια, πολεμική τεχνολογία και η πρόσδεση της ελληνικής κοινωνίας (aka μικροαστική τάξη) στις πολιτικές του ελληνικού κράτους. Θα διαβάσετε ένα κείμενο για το πώς ανεβαίνουν τα νοίκια (spoiler: με κρατικό σχέδιο), και τον ρόλο των μικροαστών ιδιοκτητών. Θα βρείτε, επιπλέον, ένα κείμενο που συσχετίζει την "επισιτιστική κρίση", για την οποία μας προετοιμάζουν εδώ και τρία χρόνια, με τα υλικά συμφέροντα του ελληνικού κράτους και τις πολεμικές του περιπέτειες. Bonus για μερακλήδες και μερακλούδες: μια συνοπτική ιστορία του πώς ποινικοποιήθηκε το χάσις στην Ελλάδα (spoiler: εμπορικός και ταξικός πόλεμος).

Προφανώς, δεν μονοπωλεί μόνο η εργατική τάξη το εσωτερικό μέτωπο της χώρας. Δεν υπάρχει γύρω μόνο η ταξική μας σύγκρουση με φασίστες και μπάτσους. Τελευταία, είναι και τα αφεντικά-με-τρακτέρ που μαλώνουν με τα αφεντικά-με-supermarket και με τα ξένα αφεντικά-με-τρακτέρ. Είναι επίσης οι υφιστάμενοι της Αχτσιόγλου και του Κασσελάκη που ψάχνουν πολιτική ρεβάνς από τον Κούλη μέσα από τα Πανεπιστήμια, ρίχνοντας και πάλι το σύνθημα "Αφεντικά και δούλοι, σκατά γινήκαμε ούλοι!" (aka "Πτυχία με αξία"). Κάτι σύντομο λέμε και γι' αυτά.

Τελικά, υπάρχουν και μερικά πράγματα για τα οποία μπορείς να μιλάς αμέσως. Άλλωστε, you don't need a weatherman to know which way the wind blows...

Κάτι τρέχει κάπου

Αγίου Βαλεντίνου ανήμερα, με ένα μπουκέτο κόκκινα τριαντάφυλλα στημένο στο κέντρο του τραπέζιού, ο Κούλης υποδέχτηκε τους οκτώ εκλεκτούς επιστήμονες που ανέλαβαν να εκπονήσουν την Εθνική Στρατηγική Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Βίας και της Παραβατικότητας Ανηλίκων.

Επειδή, όπως λέει και η επικεφαλής της επιτροπής καθηγήτρια εγκληματολογίας Βασιλική Αρτινοπούλου, πρόκειται για «κοινωνικά φαινόμενα που απαιτούν συγκροτημένες και πολυεπίπεδες πολιτικές πρόληψης», στη μάζωξη καλέστηκαν και οι υπουργοί παιδείας, αστυνομίας, οικογένειας, δικαιοσύνης και υγείας.

Τι ακριβώς θα κάνει αυτή η επιτροπή δεν ξέρουμε, ξέρουμε όμως ότι στο παρελθόν, οι ευαίσθητοι κύριοι και κυρίες με το βιβλίο ανά χείρας έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμοι για τις πολιτικές δημόσιας τάξης. Αυτές οι πολιτικές εξελίσσονταν ήδη γύρω μας, πριν ακόμα αποκτήσουν τους Τσιόδρες τους. Εδώ και κάτι μήνες, οι μπάτσοι οργανώνουν απογευματινά και βραδινά πεσιμάτα σε περιοχές «όπου διαπιστώνεται συσσώρευση περιστατικών ανήλικης παραβατικότητας» με σκοπό «τη συλλογή στοιχείων και την χαρτογράφηση της κίνησης ανηλίκων που ενδεχομένως εμπλέκονται σε περιστατικά παραβατικότητας». Στα δελτία ειδήσεων η διαπόμπευση πιτσιρικάδων και των οικογενειών τους πάει σύννεφο, ενώ στα γήπεδα το ιδιώνυμο μετρά πάνω από δεκαετία. Το αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. σκέφτεται να χώσει και μερικές κάμερες παραπάνω στα σημεία που συχνάζουν οι εν λόγω «ύποπτες» φιγούρες. Και για τους φίλους της τεχνολογίας ο Χρυσοχοϊδης ανακοίνωσε ότι θα φτιάξει και «app τύπου panic button ... το οποίο θα ειδοποιεί την αστυνομία ότι κάτι τρέχει κάπου».

Τα ορφανά πορεύονται κι οι χήρες κονομιόνται

Το γύρο του διαδικτύου έκαναν οι φωτογραφίες του Κ. Πολυχρονόπουλου, ιδρυτή της ΜΚΟ "Άλλος Άνθρωπος", να παίζει φρουτάκια. Ομολογουμένως, γελάσαμε κι εμείς. Πέρα όμως από την πλάκα, το τελευταίο που έχει σημασία είναι το που έτρωγε τα αμφιλεγόμενα εισοδήματα του.

Αυτό που έχει σημασία, και κρύβεται πίσω από τις εικόνες με τον κουλοχέρη, είναι το ξέπλυμα χρήματος. Οι καταθέσεις - αναλήψεις εκατοντάδων χιλιάδων ευρώ σε λογαριασμούς στοιχηματικών εταιρειών δεν μαρτυρά εθισμό στον τζόγο, αλλά την παμπάλαια τεχνολογία ξεπλύματος "εμφανίζω χρήματα ως κέρδη από στοιχηματισμό". Για λογαριασμό του εαυτού του; Δεν ξέρουμε.

Αυτό που ξέρουμε πάντως - και δεν περιμέναμε τον Άλλο Άνθρωπο για να το μάθουμε - είναι πως οι φιλανθρωπικές δραστηριότητες έχουν σαν νο1 οικονομικό στόχο την φοροαπαλλαγή και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Αχαρτογράφητες δωρεές καταλήγουν σε αχαρτογράφητες προσφορές, κι ενδιάμεσα μονάχα η ηθική ακεραιότητα της Μ. Βαρδινογιάννη (ή εν προκειμένου του "συντρόφου" Κώστα).

Το άλλο που ξέρουμε είναι πως έτσι λειτουργούν όλες οι μεγάλες "δομές αλληλεγγύης". Όποιος έχει την δυνατότητα να εξυπηρετεί "ωφελούμενους" σε καθημερινή βάση, μάλλον είναι επαγγελματίας (γιατί αλλιώς ποτέ δουλεύει;). Όποιος έχει την δυνατότητα να ταξιδέψει σε εμπόλεμες ζώνες ή σε κρίσιμες περιοχές της χώρας για να κάνει τον φιλόanthρωπο, μάλλον έχει σχέση με υπηρεσίες του κράτους (γιατί αλλιώς πως έχει πρόσβαση;). Με λίγα λόγια, όποιος μπλέκεται με την φιλανθρωπία είναι ύποπτος: είτε για βλακεία, είτε για ιδιοτέλεια.

Αγρότη πολέμα να πιούμε κι άλλο αίμα

Αν ακούσεις τη λέξη βιομήχανος δεν μπορείς να τη μπερδέψεις με τη λέξη εργάτης. Όταν ακούσεις όμως τη λέξη αγρότης, η ταξική διαστρωμάτωση πηγαίνει περίπατο. Ο όρος “αγρότης” εξαφανίζει την ύπαρξη απ’ την μια μεριά εργατών γης και απ’ την άλλη ιδιοκτητών γης, μηχανικού εξοπλισμού και χρήματος (επιδοτήσεων).

Που λέτε, τα ελληνικά αφεντικά του αγροτικού τομέα πήραν τα μέσα παραγωγής τους (τρακτέρ, ναβάρια και τα συναφή) και στήσανε μπλόκα. Είναι η πρώτη φορά; Όχι, αυτό συμβαίνει εδώ και δεκαετίες. Για κάποιο λόγο όμως τώρα το ίδιο έπραξαν συντονισμένα όλοι οι αγρότες - αφεντικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι Γερμανοί αντιδρούν στις περικοπές των επιδοτήσεων για αγροτικό πετρέλαιο που αποφάσισε η κυβέρνηση. Στη Γαλλία διαμαρτύρονται για τις συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών και τους περιβαλλοντικούς κανόνες, ενώ στην Ελλάδα για το υψηλό κόστος παραγωγής και τη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), του τρόπου που δηλαδή που οργανώνεται το εμπόριο τροφίμων, οι επιδοτήσεις και η αγροτική παραγωγή σε όλη την Ευρώπη. Εν ολίγοις, το αγροτικό κεφάλαιο κάθε κράτους αγωνίζεται για να καλύψει τις δικές του αδυναμίες εις βάρος των άλλων ευρωπαϊκών. Στη συνέχεια, ο υπουργός αγροτικής ανάπτυξης του κάθε κράτους πηγαίνει στην σύνοδο των ευρωπαϊκών υπουργών, λέγοντας πως έχει τεράστιο πρόβλημα από τις κινητοποιήσεις, ζητώντας εξαιρέσεις και ελαφρύνσεις για τα αφεντικά που εκ-

προσωπεί. Χοντρό δούλεμα δηλαδή... Τι γκαϊλέ έχουν όμως συγκεκριμένα τα ελληνικά αφεντικά - αγρότες με τη νέα ΚΑΠ;

Από τη μία, τους ορίζει πως πρέπει να προσαρμοστούν για να γίνουν ανταγωνιστικοί. Πάει ο καιρός που η κερδοφορία τους βασιζόταν μόνο στη σκληρή και ωμή εκμετάλλευση της εργασίας των μεταναστών. Τώρα οφείλουν να κάνουν επενδύσεις, να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους, να γίνουν δηλαδή επιχειρήσεις έντασης κεφαλαίου.

Από την άλλη, οι επιδοτήσεις που μέχρι τώρα έπαιρναν αδρά, θα συνδέονται με αυτή τους την προσαρμογή. Αυτό είναι και το βασικό αγωνιστικό περιεχόμενο των αγροτικών κινητοποιήσεων. Τους συμβουλεύει το αλάθητο ένστικτο τους, που τόσα χρόνια ακολουθεί ό,τι επιδοτείται: καπνά, βαμβάκι, ακτινίδιο, φωτοβολταϊκά... αν χρειαστεί και φάρμες με κρυπτονομίσματα.

FAQ

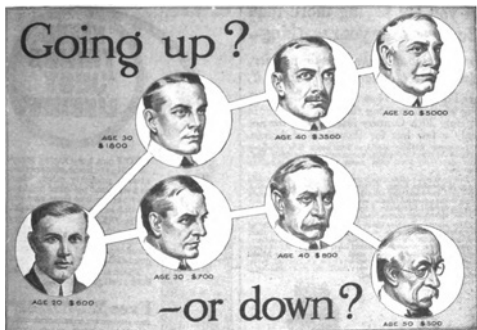

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ ΤΟ “ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ”;

Παρακάτω θα διαβάσετε τις ταπεινές μας αμβολίες για το παλαιό αίτημα «υπεράσπισης του δημόσιου πανεπιστημίου». Μην βιαστείτε να μας παρεξηγήσετε. Δεν «είμαστε με τα ιδιωτικά πανεπιστήμια», όπως δεν είμαστε και με τα άλλα μαγαζιά που εκμεταλλεύονται εργάτες και εργάτριες. Παρ’ όλα αυτά, πριν κανείς κρίνει το ιδιοκτησιακό καθεστώς των πανεπιστημίων, πολύ καλά θα κάνει να θυμηθεί την ιστορία τους. Ειδικά αν αυτός ο κάποιος σκοπεύει να ασκήσει κακοπροαίρετη κριτική στο κράτος και τους θεσμούς του. Επειδή, εμείς προσπαθούμε να είμαστε τέτοιοι και τέτοιες, θα ανατρέξουμε στα γεννοφάσκια του θεσμού της μαζικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και θα αναζητήσουμε τους λόγους δημιουργίας ενός τέτοιου τιτάνιου (για το κράτος) εγχειρήματος. Δευτερευόντως, θα μιλήσουμε για τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τα περισσότερα από τα σύγχρονα φοιτητικά κινήματα και έτσι θα καταλήξουμε και στον σχολιασμό των φετινών κινητοποιήσεων.

Οι δεκαετίες μετά την λήξη του Β’ΠΠ ήταν δεκαετίες ανάπτυξης, όχι απλά οικονομικής αλλά καπιταλιστικής, δηλαδή ανάπτυξης των κρατικών δυνατοτήτων συνολικά, των προνοιακών πολιτικών συμπεριλαμβανομένων. Το κράτος, ο μόνος πραγματικά ικανός οικουμενικός διαχειριστής, ανέλαβε την οργάνωση τόσο της παραγωγής όσο και της αναπαραγωγής των νέων αστικοποιημένων εργατών. Απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η θεμελίωση ενός γιγαντιαίου και ενιαίου εκπαιδευτικού/ιδεολογικού μηχανισμού με διττή στόχευση. Από την μία να εξυπηρετεί της νέες ανάγκες για μαζική ειδικευμένη

εργατική δύναμη, από την άλλη να συνεισφέρει στην πειθάρχηση και επιβολή της κρατικής ιδεολογίας, μέσω του κάθετου γνωστικού ελέγχου στα μυαλά των νέων εργατών και εργατριών. Bonus στόχο αποτέλεσε το φούσκωμα του μύθου της κοινωνικής ανέλιξης μέσω της επιμελούς και ορθής χρήσης των συγκεκριμένων γνωστικών εφοδίων. Ενός μύθου απόλυτα ταιριαστού με την αναδυόμενη κοινωνία της αφθονίας, του καταναλωτισμού και της κοινωνικής και οικονομικής καταξίωσης. Ενός μύθου που επιστρατεύτηκε για να διεμβόλισε την ανυπάκουη εργατική τάξη που είχε πρόσφατα μετακομίσει στις πόλεις. Με λίγα λόγια, την δεκαετία του '50, όχι η πίεση της φιλομαθούς νεολαίας, αλλά μια σειρά από αναγκαιότητες, υλικές και ιδεολογικές, υπαγόρευαν στο ελληνικό κράτος την εγκαθίδρυση ενός μαζικού εκπαιδευτικού συστήματος στα πρότυπα του υπόλοιπου δυτικού κόσμου.

Διαφημιστική αφίσα θερινού σχολείου του 1916 σε περιοδικό των ΗΠΑ.

Τα επόμενα χρόνια, ιδρύονται με γοργούς ρυθμούς τα μεγαλύτερα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας τα οποία στην αρχή στελεχώνονται κυρίως από την ακροδεξιά inteligenzia της εποχής. Σταδιακά όμως, μετά την πτώση της χούντας, το ελληνικό κράτος αρχίζει να επουλώνει τις πληγές του διχασμένου παρελθόντος και ετοιμάζεται ενωμένο να ατενίσει το μέλλον της καπιταλιστικής επέκτασης. Το δημόσιο, δωρεάν και αυτοδιοίκητο πανεπιστήμιο γίνεται το κυριότερο πολιτικό ορμητήριο της συνθηκολογημένης και συμφιλιωμένης αριστεράς. Τελικά, το φύτευμα δεκάδων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων σε κάθε γωνία της χώρας ήταν μια κρατική πολιτική πρωτοβουλία. Δεν προέκυψε ούτε από «λαϊκούς αγώνες», ούτε επειδή το ελληνικό κράτος νοιάστηκε ξαφνικά για το well being των εργατών που μέχρι πρότινος βασάνιζε, εξόριζε και φυλάκιζε με το παραμικρό.

Η εκπαίδευση, όπως και οι άλλες λειτουργίες κοινωνικής πρόνοιας, είναι τέτοιας σημασίας για τα κράτη που απαγορεύεται να αφηθεί στην τύχη των μεμονωμένων αφεντικών, των ιδιωτών. Πρέπει να είναι αυστηρά υπό κρατική επίβλεψη και φυσικά να είναι μαζική, με αριστερά λόγια «προσβάσιμη σε όλους». Εδώ παίζει αρκετή συσκότιση. Η εκπαίδευση, όπως και η ασφάλιση - για να μην πούμε όπως και η στράτευση - δεν ήταν ποτέ δωρεάν. Πληρωνόταν κανονικά από εκείνο το μέρος του μισθού που παρακρατούσε το κράτος για να το δίνει σε δημόσιες δομές μεγάλης κλίμακας και ζωτικής σημασίας για την ευημερία του ντόπιου καπιταλισμού. Το γεγονός ότι αυτό το μέρος του μισθού δεν έφθανε ποτέ στην τσέπη μας, αλλά

πήγαινε απευθείας στο εκπαιδευτικό σύστημα δεν το καθιστά δωρεάν, αλλά υποχρεωτικό. Έτσι δεν ακούγεται καθόλου οξύμωρο το γεγονός ότι χαμηλότερα και δίπλα στην «δωρεάν» τριτοβάθμια εκπαίδευση επικρατούν μια σειρά από μικρότερης σημασίας ιδιωτικές πρωτοβουλίες, από τα φροντιστήρια όλων των ειδών, τα ιδιαίτερα μαθήματα, τις πληρωμένες εργασίες μέχρι τα ιδιωτικά σχολεία, τα ινστιτούτα, τα κολλέγια κ.λπ.

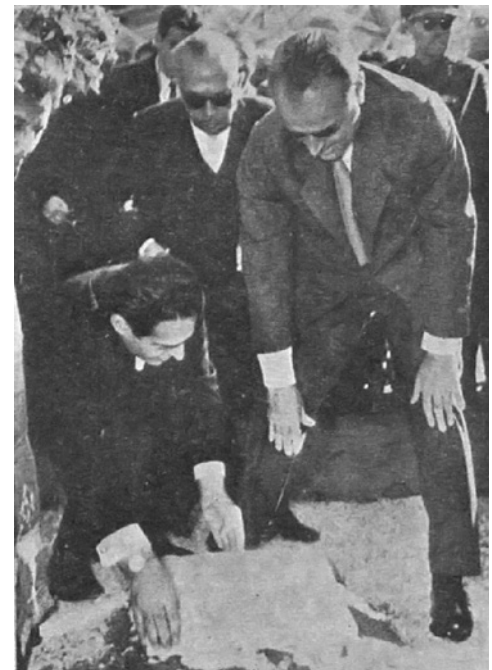
Προς τι, λοιπόν, τόσος ντόρος για τον ξεπεσμό και τον μαρασμό των Α.Ε.Ι. και την «υποτίμηση των πτυχίων»; Είναι τυχαίο, που κάθε φορά που η εκπαιδευτική κοινότητα «συσπειρώνεται» οι συγκρούσεις μεταξύ φοιτητών, καθηγητών και απλών εργαζομένων μπαίνουν κάτω από το χαλάκι; Είναι τυχαίο που, όποτε «έχει κίνημα», δεν ακούγεται κιχ για το περιεχόμενο των σπουδών και τις ευγενείς υπηρεσίες των ερευνητικών προγραμμάτων στο στρατό και την αστυνομία; Καθόλου. Τα φοιτητικά κινήματα δεκαετίες τώρα περιστρέφονται γύρω από τα ίδια «δίκαια αιτήματα» και πετυχαίνουν μόνο σε ό,τι αφορά προνόμια. Προνόμια μισθολογικά για τους καθηγητές· προνόμια συντησιακά για τα επαγγέλματα με «ισχυρά πτυχία»· προνόμια πολιτικά για τους αριστερούς και δεξιούς τσοπάνους. Και οι ανωτέρω επαναστατικές δυνάμεις γνωρίζουν καλά ότι για να διατηρηθούν αυτά τα προνόμια πρέπει τα «δίκαια αιτήματα» κάποιων άλλων να μείνουν ανικανοποίητα. Όπως έγινε με τους μετανάστες και τις μετανάστριες του πρώην ανατολικού μπλοκ, των οποίων τα πτυχία, με κρατική απόφαση, αξίζανε μηδέν. Όπως γίνεται, με εκείνους και εκείνες που για να σπουδάσουν στο δημόσιο και δωρεάν πανεπιστήμιο χρειάζονται το μεροκάματο-σκαβιά αφεντικών τύπου «Yes» και «4all».

Κατά τα άλλα, μετά από κάθε γύρο του φοιτητικού κινήματος, οι αλλαγές που αφορούν την επικαιροποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις νέες επενδυτικές δυνατότητες του ελληνικού καπιταλισμού, προχωρούν κανονικά. Δείτε για παράδειγμα τι συμβαίνει σήμερα: μαζί με την δυνατότητα ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων, αναβαθμίζεται ο ρόλος του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης (τυχαίο αυτό;), καθώς και πολλαπλασιάζονται τα επί πληρωμή μεταπτυχιακά των ΑΕΙ (φιλικός ανταγωνισμός με τα κυπριακά σούπερ μάρκετ). Όπως επίσης δίνεται η δυνατότητα να λάβει κανείς master σε συνεργασία με ξένο πανεπιστήμιο, καθώς και καμία 200αριά άλλες μικρορυθμίσεις που στο πυρήνα τους αφορούν το δημόσιο πανεπιστήμιο και όχι τα ιδιωτικά.

Κάπως έτσι 30+ χρόνια τώρα παίζεται η διελκυστίνδα της εκπαίδευσης, ως αντίσταση του φοιτητικού κινήματος, έτσι γενικά, στις φιλάργυρες ορέξεις ενός κακού (συνήθως δεξιού) υπουργού. Στο τέλος, το όλο πράγμα θα καταλήξει σε έναν αμφίπλευρο συμβιβασμό και κάθε πλευρά θα καμαρώνει άλλη μια νίκη. Τι ρόλος απομένει, λοιπόν, για όσους φοιτητές και φοιτήτριες διατηρούν ακόμα αγνές - αντικρατικές προθέσεις; Δυστυχώς, αυτός του outsider.

Το πανεπιστήμιο, έτσι όπως το ξέρουμε, φτιάχτηκε κομμένο και ραμμένο στις ανάγκες του ελληνικού κεφαλαίου -και πιστέψτε μας- το ίδιο θα συνεχίζει να κάνει, όσο και να αλλάζουν οι διοικήσεις, οι συμβάσεις εργασίας, οι παροχές, ακόμα και τα προγράμματα σπουδών. Τα άνευρα και προβλέψιμα φοιτητικά κινήματα, που αντιπαλεύουν νόμους και διατάξεις εί-

ναι καταδικασμένα να κυνηγούν την ουρά τους και να στροβιλίζονται γύρω από συντησιακά (δηλαδή αντεργατικά) αιτήματα, χωρίς να αντιλαμβάνονται την μηχανή του κιμά της καπιταλιστικής διατίμησης που τους ψιλοκόβει μεθοδικά. Η μηχανή θα συνεχίσει να δουλεύει και τα κινήματα θα συνεχίζουν να είναι συντησιακά, όσο δεν καταλαβαίνουμε ότι η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους, είναι πολιτική αναπαραγωγής εργατικής δύναμης. Η σημασία της εργατικής δύναμης για τα αφεντικά δεν εξαντλείται στα προσόντα της. Αφορά, πάνω από όλα την συγκαταβατικότητα με την οποία αυτό το εμπόρευμα διατίθεται στην αγορά (εργασίας). Δωρεάν ή επί πληρωμή, η τριτοβάθμια εκπαίδευση και τα ιδρύματά της είναι μέρος της υλικής προετοιμασίας, του διαχωρισμού και της πειθάρχησης της εργατικής τάξης για τους σκοπούς του κρατικού συμφέροντος. Και τι μπορεί να είναι το κρατικό συμφέρον αν όχι το συμφέρον των αφεντικών;

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ως πρωθυπουργός θέτει το θεμέλιο λίθο του κτιριακού συγκροτήματος του πολυτεχνείου του Α.Π.Θ. στις 28 Οκτωβρίου του 1958. Αριστερά ο τότε πρόεδρος Γεώργιος Τσουτσουλόπουλος καθηγητής μαιευτικής και πίσω ο καθηγητής μετεωρολογίας Βασίλειος Κυριαζόπουλος. Σε αυτή την εικόνα πλέον όλα βγάζουν νόημα: πολιτικοί, γιατροί και μετεωρολόγοι. Σίγουρα αυτοί γνώριζαν πολύ καλά τι είναι το πανεπιστήμιο και για πιο λόγο το χτίζουν!

ΚΡΑΤΟΣ, ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΝΟΙΚΙΑ ΠΟΥ ΟΛΟ ΑΝΕΒΑΙΝΟΥΝ

Οι τιμές των ενοικίων έχουν ξεφύγει! Όσες και όσοι ψάχνουν να νοικιάσουν σπίτι το γνωρίζουν πολύ καλά. Μέσα σε λίγα χρόνια το μέρος του μισθού μας που πάει στο ενοίκιο είναι πολύ μεγαλύτερο. Ακόμα και για όποια και όποιον μένει ήδη σε νοικιασμένο σπίτι υπάρχει ο φόβος ότι ανά πάσα στιγμή ο ιδιοκτήτης θα του ζητήσει τρελή αύξηση και θα θέσει τελεσίγραφο ή τη δίνεις ή φεύγεις. Μέσα στη γενική συνθήκη του πληθωρισμού, όπου όλες οι τιμές ανεβαίνουν δυσανάλογα με τους μισθούς μας, αποφασίσαμε να προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τι στο καλό προκαλεί την αύξηση των τιμών των ενοικίων.

Αυτό το ερώτημα μας προβληματίσε καθώς έχουμε ακούσει πολλές δικαιολογίες από τα χείλη των αφεντικών για το τι προκαλεί την αύξηση των τιμών. Κοτζάμ πρωθυπουργός με το επιτελείο του έκαναν βίντεο στο tik tok για να μας εξηγήσουν τι φταίει που ξεπαραδιαζόμαστε κάθε μήνα για να πληρώσουμε το νοίκι. Στα πρώτα λίγα δευτερόλεπτα αυτού του σκετς, ο πρωθυπουργός έδειξε ότι κατανοεί το πρόβλημά μας και προτίθεται να αφιερώσει λίγο χρόνο για να μας εξηγήσει ποιες είναι οι αιτίες που το προκαλούν. Και τι μας είπε ο Κυριάκος Μητσοτάκης με ύφος διδακτικό, σαν να απευθύνεται σε ηλίθιους; Ότι φταίει ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης! Μα πως δεν το σκεφτήκαμε πιο πριν. Μια πολύ ωραία απάντηση, η οποία δεν έχει κανέναν υπαίτιο. Σίγουρα δεν έχει κράτος και ιδιοκτήτες, δηλαδή μικροαστούς, δηλαδή κοινωνικές τάξεις. Είναι για άλλη μία φορά αυτό το ρημαδιασμένο αόρατο χέρι της αγοράς (ακινήτων) που τα προκαλεί όλα. Δεν μας φαίνεται και πολύ σόι αυτή η απάντηση. Όμως το βίντεο, για να μας πείσει, συνεχίζει αναλύοντας το γιατί υπάρχει μειωμένη προσφορά. Σε αυτά τα λίγα δευτερόλεπτα ο πρωθυπουργός καταφέρνει να συμπυκνώσει τρεις λόγους για τη μειωμένη προσφορά σπιτιών προς ενοίκιαση. Βέβαια, αυτοί οι λόγοι δεν είναι και τόσο πρωτόκοστοι. Τους διαβάζουμε σε κάθε δεξιά και αριστερή εφημερίδα: τα κλειστά σπίτια, το airbnb και η golden visa¹.

Το βιντεάκι του πρωθυπουργικού επιτελείου δεν τελειώνει εδώ. Συνεχίζει εξαγγέλοντας τα μέτρα που θα πάρει το κράτος για να επιλύσει το πρόβλημα που μόλις μας παρουσίασε. Σε αυτό το σημείο έχουμε ήδη καταλάβει ότι τελικά το βίντεο δεν απευθύνεται σε εμάς, αλλά στους ιδιοκτήτες των σπιτιών. Αν τα πρώτα δευτερόλεπτα είχαν στόχο τα αυτιά (τα μυαλά για την ακρίβεια) της εργατικής τάξης, όλο το υπόλοιπο βίντεο είχε στόχο να ενημερώσει τους μικροαστούς για το πώς θα εξελιχθεί η σχέση τους με το κράτος τους. Σε αυτό το τελευταίο μέρος του βίντεο με τίτλο “τι κάνουμε;” αναφέρονται κωδικοποιημένα τα εξής:

- το κράτος θα δώσει χρήματα στους ιδιοκτήτες που έχουν σπίτια χρέπια και δεν τα νοικιάζουν για να τα ανακαινίσουν με το πρόγραμμα “ανακαινίζω νοικιάζω”² (γιατί σάμπως αυτό τους εμπόδιζε να τα νοικιάσουν) και θα απαλλάξει, σε κάποιο βαθμό, τους ιδιοκτήτες που θέλουν να επισκευάσουν τις ιδιοκτησίες τους από φόρους
- θα δώσει σε εργολάβους κρατικά οικόπεδα και ακίνητα για να χτίσουν νέα διαμερίσματα
- θα θέσει αυστηρότερους κανόνες για τη λειτουργία του airbnb
- θα αυξήσει το κόστος της golden visa

1. Το πρόγραμμα golden visa ή αλλιώς άδεια παραμονής επενδυτή, αφορά την απόκτηση άδειας παραμονής στη χώρα (και κατ'επέκταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση) για όποιον αγοράσει ένα ακίνητο από κάποια τιμή και πάνω.

2. Το πρόγραμμα “ανακαινίζω νοικιάζω” θα επιδοτήσει τους ιδιοκτήτες σπιτιών που έχουν στην κατοχή τους σπίτια τα οποία δηλώνονται ως ακατοίκητα τα τελευταία χρόνια, προκειμένου να τα επισκευάσουν και με την προϋπόθεση ότι απευθείας θα τα διαθέσουν προς ενοίκιαση.

- θα συνεχίσει να χρηματοδοτεί τις τράπεζες για να δώσουν δάνεια (μην στριμώχνεστε, μάλλον όχι σε εμάς)
- θα συνεχίσει να δίνει επιδόματα ενοικίου

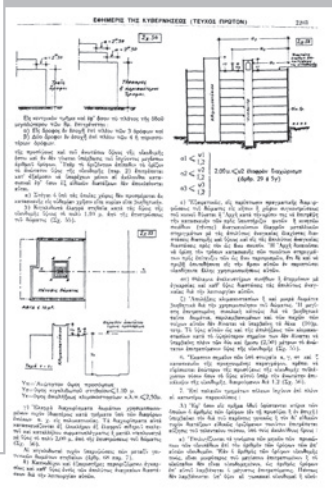
Στο τέλος του βίντεο ο πρωθυπουργός καταλήγει ότι το πρόβλημα δεν λύνεται από τη μία στιγμή στην άλλη και ότι δεν αφορά μόνο το ελληνικό κράτος, αλλά όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δηλαδή μας συμβουλεύει να μην αγχωνόμαστε γιατί δεν πρόκειται να πληρώσουμε λιγότερο μέρος του μισθού μας για το ενοίκιο στο άμεσο μέλλον (μάλλον ποτέ) και να μην διανοηθούμε να ψάξουμε για υπαίτιους εντός των ελληνικών συνόρων, αφού το πρόβλημα είναι πανευρωπαϊκό!

Η αλήθεια είναι ότι τα επιχειρήματα του βίντεο που κατατέθηκαν με τη μορφή σλόγκαν δεν είναι καινούργια. Τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα μετά την καραντίνα, καθώς οι τιμές των ενοικίων καλπάζουν προς τον ουρανό, διαβάζουμε και ακούμε όλο και πιο συχνά σε αριστερά και δεξιά μέσα ενημέρωσης ότι το πρόβλημα είναι ένα: τα σπίτια είναι λίγα και όσο λιγοστεύουν ακριβαίνουν, ενώ η ζήτηση αυξάνεται. Με εξίσου συσκοτιστικά λόγια με το βίντεο του πρωθυπουργού, μιλάνε για τα ίδια ζητήματα και προτείνουν τις ίδιες ή ελαφρώς διαφοροποιημένες λύσεις. Όλες αυτές οι απόψεις, οι οποίες επικαλούνται το καταραμένο αόρατο χέρι της αγοράς και συμφέροντα από το εξωτερικό που έρχονται και μας παίρνουν τα σπίτια, όχι μόνο δεν μας πείθουν, αλλά αντιθέτως, μας φαίνονται εχθρικές. Γιατί σε αυτές τις θεωρίες απουσιάζει πλήρως το κράτος, το οποίο εμφανίζεται μόνο ως ένας ένας μηχανισμός με περιορισμένες δυνατότητες παρέμβασης, χωρίς συγκροτημένο σχέδιο και στεγαστική πολιτική, ανίκανο να πάρει αποτελεσματικά μέτρα. Απουσιάζουν βέβαια και οι ιδιοκτήτες ακινήτων, οι οποίοι συχνά παρουσιάζονται ως βιοπαλαιστές που με τις στερήσεις τους κατάφεραν να μαζέψουν αρκετά χρήματα για να αγοράσουν ένα σπιτάκι και να το νοικιάσουν για να συμπληρώσουν τον μισθολάκο τους. Η αφήγηση αυτή συμπληρώνεται με τις πανούργες πολυεθνικές εταιρείες (βλ. airbnb), που θέλουν να ρουφήξουν το αίμα του ελληνικού λαού και αναγκάζουν (πώς άραγε;) τους ιδιοκτήτες να ανεβάσουν τις τιμές των σπιτιών τους. Για μεξικάνικη σαπουνόπερα των 90's θα ήταν πολύ καλή ιστορία, αλλά αυτή η εξήγηση της πραγματικότητας συσκοτίζει τον ρόλο του κράτους και τα συμφέροντα αυτών που σε τελική ανάλυση κατέχουν τα ακίνητα και μας τα νοικιάζουν, των ιδιοκτητών.

Κρατικές πολιτικές στέγασης της εργατικής τάξης

Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά. Το ελληνικό κράτος, όπως και κάθε κράτος, έχει πολιτικές που αφορούν τη στέγαση. Έχει δηλαδή σχέδιο για το πώς και με ποιους όρους θα βρίσκει σπίτια η εργατική τάξη, μέσα από ποια διαδικασία θα παράγονται αυτά τα σπίτια, ποιοι και πώς θα τα

Τα χρήματα προς τους ιδιοκτήτες δεν είναι απλά ένα δώρο, είναι μία συμφωνία μεταξύ μικροαστών και κράτους. Οι πρώτοι θα δηλώσουν τα έσοδά τους από την ενοίκιαση των ακινήτων τους και θα πληρώσουν τους φόρους που τους αναλογούν και το δεύτερο θα δώσει ένα σύνολο από παροχές. Στο τέλος όλοι, κάποιοι λιγότερο και κάποιοι περισσότερο, θα μείνουν ευχαριστημένοι.

Ο πρώτος Οικοδομικός Κανονισμός έγινε τμήμα των νόμων του τότε νεοσύστατου ελληνικού κράτους το 1836. Καθόλου συμπτωματικά ο πρώτος Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός (ΓΟΚ) νομοθετήθηκε το 1929 λίγα χρόνια μετά την έλευση των προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Ωστόσο, ο πρώτος αναλυτικός ΓΟΚ (εικόνες αριστερά) θεσμοθετείται από το ελληνικό κράτος το 1955, την περίοδο της μεγάλης ανοικοδόμησής. Έκτοτε ο ΓΟΚ αλλάζει το 1973 το 1985, το 2000 και το 2012.

διαχειρίζονται. Το σχέδιο αυτό, ούτε έχει ως στόχο να στεγαζόταν οπωσδήποτε όλη η πολυεθνική εργατική τάξη σε ατομικά διαμερίσματα, ούτε έχει στόχο να μας αφήσει όλους άστεγους. Όπως σε κάθε τι, έτσι και στο θέμα της στέγασης, οι πολιτικές του κράτους γίνονται με γνώμονα το συμφέρον του στο πλαίσιο του ταξικού ανταγωνισμού στο εσωτερικό του και την βελτίωση της θέσης του στη διακρατική σύγκρουση. Συνεπώς, για να κατανοήσουμε τις κρατικές πολιτικές γύρω από το κομμάτι της στέγασης πρέπει να τις δούμε ως πολιτικές που έχουν στόχο τη ρύθμιση της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης, αλλά και ως πολιτικές που στοχεύουν να βελτιώσουν τη θέση των ντόπιων αφεντικών έναντι των ανταγωνιστών τους στα άλλα κράτη.

Αν κοιτάξουμε την ιστορία του ελληνικού κράτους, θα δούμε ότι διέθετε κανόνες για τον σχεδιασμό των πόλεων από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του, από την εποχή του Καποδίστρια και του Όθωνα. Σε αυτό το σύνολο μέτρων και θεσμών που θεσπίστηκαν, το νεοσύστατο κράτος έθεσε τα θεμέλια για την οργάνωση της πόλης με στόχο να εξαλείψει το οθωμανικό παρελθόν και να επιβάλει την εξουσία του πάνω στις νέες κοινωνικές σχέσεις που δημιουργήθηκαν. Βέβαια, ήδη από τα πρώτα πολεοδομικά σχέδια και την αντίστοιχη νομοθεσία φρόντιζε να υπάρχει μία ελαστικότητα στο πώς και σε ποιες περιπτώσεις θα εφαρμόζονται. Με άλλα λόγια, οι πολεοδομικοί και οικοδομικοί κανόνες λειτουργούσαν ως ένας μηχανισμός είτε επιβολής της κρατικής εξουσίας, είτε συμπίεσης με αυτή, με στόχο υλικό όφελος. Σε αυτή τη συμπίεση-ενσωμάτωση στο κράτος, που στηρίχθηκε σε κρατικές αποφάσεις για την προώθηση της μικρής ιδιοκτησίας, βλέπουμε τα πρώτα βήματα σχηματισμού της τάξης των μικροαστών³.

Χαρακτηριστική περίοδος για να καταλάβουμε τη στεγαστική πολιτική του ελληνικού κράτους είναι αυτή της μεγάλης ανοικοδόμησης των δεκαετιών του '50 και του '60. Ήταν η περίοδος της ανασυγκρότησης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, της βίαιης επίλυσης των εκκρεμοτήτων που άφησε ο εμφύλιος και της διαχείρισης ενός κύματος εσωτερικής μεταναστευσης από την ύπαιθρο στις πόλεις. Μία περίοδος στην οποία η ταξική ειρήνη ήταν κάθε άλλο παρά δεδομένη. Όπως αποτυπώνεται στην "Έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος" που συνέταξε ο Κυριάκος Βαρβαρέσος⁴ με τους συνεργάτες του για λογαριασμό της ελληνικής κυβέρνησης το 1952, άμεση προτεραιότητα έπρεπε να δοθεί στη βελτίωση του χαμηλού βιοτικού επιπέδου των λαϊκών τάξεων, για να επιτευχθεί πολιτική και οικονομική σταθερότητα. Μέσα στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των λαϊκών τάξεων, ο Βαρβαρέσος περιλαμβάνει τη καλύτερη των συνθηκών στέγασης και τονίζει την αναγκαιότητα ανάπτυξης της οικοδομικής βιομηχανίας και των οικοδομικών επιχειρήσεων⁵. Προτείνει λοιπόν να αντικατασταθούν οι "σημερινές τρώγλες των συνοικισμών" με "εμπρεπείς και υγιεινές κατοικίες", το οποίο κατά τη γνώμη του θα ήταν, όχι το πιο αποτελεσματικό στον αγώνα κατά του κομμουνισμού⁶. Για τον Βαρβαρέσο, το εκτεταμένο αυτό οικοδομικό πρό-

γραμμα που πρότεινε, έπρεπε να εκτελεστεί από ιδιώτες, αλλά με την εποπτεία και την οργάνωση του κράτους.

Και έτσι έγινε. Το ελληνικό κράτος, σε αντίθεση με ό,τι συνέβη σε κάποιες χώρες με ανεπτυγμένη βιομηχανία, δεν εκτέλεσε προγράμματα κατασκευής κοινωνικής κατοικίας για τη στέγαση των εσωτερικών μεταναστών χαμηλού και μέσου εισοδήματος. Αυτό που έκανε ήταν η εφαρμογή ενός εκτεταμένου οικοδομικού προγράμματος μέσω του θεσμού της αντιπαροχής. Αυτή η διαδικασία ευνόησε τη μικρή ιδιοκτησία και τη μεγάλη κατάκτηση της γης⁷. Με άλλα λόγια, το ελληνικό κράτος αντί να κατασκευάσει μαζικά κατοικίες για την εργατική τάξη μέσα από κάποιο είδους κρατικό φορέα, επέλεξε μεταξύ άλλων να εποπτεύσει και να οργανώσει την κατασκευή πολυκατοικιών μέσω του θεσμού της αντιπαροχής. Η επιλογή της μαζικής κατασκευής πολυκατοικιών σε όλες τις πόλεις της ελληνικής επικράτειας, ήταν ταιριαστή με τη φορντική οργάνωση της παραγωγής του οικοδομικού τομέα. Στηρίχθηκε στην ευρεία επιβολή νέων τεχνολογιών ανοικοδόμησης, με χαρακτηριστικότερη το μπετόν⁸, οι οποίες καθιέρωσαν ένα νέο μαζικό τρόπο οργάνωσης της εργασίας στον τομέα των κατασκευών, καθώς και νέους τρόπους πειθάρχησης όσων εργαζόνταν σε αυτόν. Η στεγαστική πολιτική της πολυκατοικίας εκσυγχρόνισε και ανέπτυξε τον τομέα των οικοδομών και της βιομηχανίας των οικοδομικών υλικών σε τέτοιο βαθμό που ο κατασκευαστικός τομέας αποτέλεσε σημαντικό μέρος των εξαγωγών.

Ταυτόχρονα, τα διαμερίσματα που κατασκευάζονταν αποτελούσαν ένα υλικό μέσο για την κοινωνική ανέλιξη, την ενσωμάτωση και την μικροαστικοποίηση μιας μερίδας του πληθυσμού.⁹ Και φυσικά, για το μεγαλύτερο μέρος των μικροαστών δεν ήταν επιθυμητό απλά ένα διαμέρισμα, αλλά όσα περισσότερα επέτρεπε η τσέπη τους. Η κρατική στρατηγική για την προώθηση της πολυκατοικίας ήταν καθοριστικής σημασίας για τη δημιουργία της εκτεταμένης τάξης των μικροαστών-ιδιοκτητών. Οι μικροαστοί, μέσω της σχέσης ιδιοκτήτη-ενοικιαστή ανέλαβαν πάλι σε άλλους μηχανισμούς τον έλεγχο και την πειθάρχηση του μέρους της εργατικής τάξης που δεν είχε τη δυνατότητα να αποκτήσει ιδιόκτητο σπίτι.

Από τη δεκαετία του 1990 το ελληνικό κράτος ενσωμάτωσε στη στεγαστική του πολιτική τις μετανάστες και τους μετανάστες από τις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ. Όσοι και όσοι είχαν την ατυχία να γνωρίσουν τη σκληρή εκμετάλλευση των ντόπιων αγροτών-αφεντικών, εξασφάλισαν μια θέση στις πιο κατεστραμμένες καλύβες που μπορούσε να βρει κανείς στα, κατά τα άλλα, φρειωμένα χωριά ή εναλλακτικά κάποια θέση σε στάβλους, για να γίνουν ακόμα πιο ασφαείς οι όροι εργασίας. Όλα αυτά με τη συναίνεση του κράτους φυσικά. Στις πόλεις από την άλλη, η μόνη σχεδόν εναλλακτική ήταν (και παραμένει) το ενοίκιο σε κάποιο διαμέρισμα. Ο μηχανισμός πειθάρχησης των μικροαστών ιδιοκτητών και της πολυκατοικίας, εμπλουτισμένος με ρατσισμό, λειτούργησε και συνεχίζει να λειτουργεί άριστα στην υποτίμηση της πολυεθνικής εργατικής τάξης.

3. Μαντουβάλου, Μ. (2023), Η παραγωγή του αστικού χώρου ως κοινωνικό και πολιτικό διακύβευμα, Αφηγήσεις από την Ελλάδα της μεταπολεμικής ανάπτυξης, Αθήνα: Εκδόσεις Angelus Novus, σελ. 197-199.
4. Την εποχή που συνέταξε την έκθεση ο Βαρβαρέσος ήταν σύμβουλος της Διεθνούς Τράπεζας στις ΗΠΑ. Ωστόσο ήταν παραπάνω από γνώστης των οικονομικών θεμάτων του ελληνικού κράτους, καθώς είχε αποτελέσει βασικό στέλεχος της τράπεζας της Ελλάδος, υπουργός οικονομίας σε πολλές κυβερνήσεις του μεσοπολέμου, υπουργός εφοδιασμού, αντιπρόεδρος κυβέρνησης και συμμετείχε ως επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας στην διάσκεψη του Μπρέτον Γουτς. Δεν ήταν σαν να λέμε κάποιο τυχαίο τύπο!
5. Βαρβαρέσος, Κ. (2022), Έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος, Αθήνα: Σαββάτας, σελ. 349.
6. ο.π. σελ 350

7. Μαντουβάλου, Μ. (2023), Η παραγωγή του αστικού χώρου ως κοινωνικό και πολιτικό διακύβευμα, Αφηγήσεις από την Ελλάδα της μεταπολεμικής ανάπτυξης, Αθήνα: Εκδόσεις Angelus Novus, σελ.169-170.
8. Η τεχνολογία του οπλισμένου σκυροδέματος ξεκίνησε να εφαρμόζεται σε ευρεία κλίμακα ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα και ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του 1920. Το μπετόν έδωσε τη δυνατότητα για μαζικοποίηση της παραγωγής, έκανε αδύνατη τη χρησιμοποίησή του χωρίς τη μεσολάβηση των μηχανικών, που μαζί με τους εργολάβους (όταν δεν ήταν το ίδιο πρόσωπο) κλήθηκαν να οργανώσουν την εργασία των εργατών της οικοδομής.
9. "Ένα κεραμίδι πάνω από το κεφάλι μας!": Μια σύντομη ιστορία της στεγαστικής (αλλά και πολεοδομικής) πολιτικής του ελληνικού κράτους, Μέρος Α', Περιοδικό Antifa, τεύχος 84.

Η παραγωγική δραστηριότητα στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από τον μεγάλο αριθμό μικρών επιχειρήσεων. Από αυτήν, ένα μέρος μόνο καταγράφεται από τις απογραφές της ΕΣΥΕ. [...] Το 97% των επιχειρήσεων απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζόμενους/νες. [...] Η πλειονότητα αυτών των επιχειρήσεων-νάνων στηρίχθηκε [...] στην κάλυψη που παρείχαν οι επιχορηγήσεις, η προτίμηση εντοπιότητας για τις δημόσιες προμήθειες, το χαμηλό κόστος εργασίας και γενικών εξόδων, η ανοχή των άτυπων δραστηριοτήτων τους εκ μέρους του κράτους¹¹

Όντως, πλάι στις μεγάλες βιομηχανίες χάλυβα, τσιμέντου και άλλων οικοδομικών υλικών και πλάι στις μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες των “εθνικών εργολάβων” δημιουργήθηκε ένας πολύ μεγάλος αριθμός από μικρά και μεσαία αφεντικά που οργανώνουν την εργασία γύρω από τις κατασκευές. Τα αφεντικά αυτά διαχρονικά στηρίχτηκαν από το κράτος με διάφορα μέσα, όπως αυτά που αναφέρει το παραπάνω απόσπασμα (προστατευτισμός, επιδοτήσεις, μαύρες δουλειές). Αυτό όμως που ήταν καταλυτικό για την κερδοφορία τους ήταν και παραμένει η εκμετάλλευση, η υποτίμηση και η εντατικοποίηση της εργασίας. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η πιο ουσιαστική στήριξη από το κράτος έγινε με τη μορφή της οργανωμένης υποτίμησης της εργατικής τάξης από αυτό το ίδιο.

Τις δεκαετίες μετά τον εμφύλιο, την περίοδο άνθησης της οικοδομής, ο κλάδος αυτός ήταν ένα από τα λίγα μέρη που μπορούσε να δουλέψει κανείς χωρίς πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων, χωρίς κάποιο προαπαιτούμενο και επί της ουσίας μαύρα. Αυτή η συνθήκη παρανομοποίησης ενός μέρους της εργατικής τάξης έριχνε μοιραία και τα μεροκάματα.

Ένας συνδικαλιστής οικοδόμος αναφέρει:

Το ημερομίσθιο στις αρχές της δεκαετίας του '60 είναι κατώτερο από εκείνο τις παραμονές του '40. Η εργασία ανηλίκων, με τη μορφή του μαθητευόμενου, είναι γενικευμένη και ξεπερνά το 30% των απασχολούμενων στις οικοδομές. Στην πραγματικότητα, το ωράριο είναι στο έλεος...κάθε τυχάρπαστου εργολάβου και η Επιθεώρηση Εργασίας στα χαρτιά. Οι ασφαλισμένοι του Ι.Κ.Α. δεν ξεπερνούν το 30% από τους οποίους ο ένας στους χίλιους καταφέρνει να θεμελιώσει δικαίωμα συνταξιοδότησης. Καθώς το προσδόκιμο ζωής είναι ακόμα αρκετά χαμηλό και οι συνθήκες δουλειάς ιδιαίτερα σκληρές, ο μέσο όρος ηλικίας των οικοδόμων βρίσκεται μεταξύ 30 έως 35 ετών¹²

Από τη δεκαετία του '90 και μετά τη σκυτάλη πήραν οι μετανάστες από τις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ. Μετά την εθνική συμφιλίωση δεν μπορούσε να λειτουργήσει φυσικά το πιστοποιητικό φρονημάτων. Αυτό που λειτούργησε είναι η άδεια παραμονής και η μόνιμη απειλή απέλασης. Έτσι λοιπόν το οικοδομικό θαύμα στην ελληνική επικράτεια κορυφώθηκε λίγο μετά τους ολυμπιακούς αγώνες του 2004, μέσα σε ένα κλίμα εθνικής ενότητας, “ομοψυχίας” και ακραίας υποτίμησης των μεταναστών/τριών.

1. Βαΐτου, Ν., Μαντουβάλου, Μ. & Μαυρίδου, Μ., Κοινωνική ενσωμάτωση και ανάπτυξη του αστικού χώρου στην Ελλάδα. Τα τοπικά δεδομένα στην Ενωμένη Ευρώπη. Στο: Η παραγωγή του αστικού χώρου ως κοινωνικό και πολιτικό διακύβευμα, Αφηγήσεις από την Ελλάδα της μεταπολεμικής ανάπτυξης, Μαρία Μαντουβάλου, σελ 169-170 και σελ. 179-180

2. Στογιαννίδης, Γ. (2007), Ο κόσμος των οικοδομών στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, στο: Όταν η οργή ξεχειλίζει... Οικοδόμοι: Αποτίμηση των Μεγάλων Αγώνων. Μικρό χρέος σε εκείνους που έφυγαν. Θυμόμαστε και Θυμίζουμε. Μαρτυρίες παλιών αγωνιστών. Αθήνα: Έκδοση της Επιτροπής Πρωτοβουλίας, σελ. 48.

Οι μικροαστοί ιδιοκτήτες

Για να καταλάβουμε την κατάσταση με την αύξηση των τιμών των ενοικίων καλύτερα, χρειάζεται να δούμε τη σχέση των ιδιοκτητών με το ελληνικό κράτος. Η μικροαστική τάξη, η οποία είναι αυτή που διαθέτει προς ενοικίαση τα περισσότερα σπίτια, μισεί το κράτος, αλλά ταυτόχρονα το αγαπάει γιατί το χρειάζεται¹⁰. Το μισεί γιατί τη φορολογεί και γιατί θέτει όρια, κανόνες και περιορισμούς στην περαιτέρω κοινωνική της ανέλιξη. Όμως ταυτόχρονα το χρειάζεται, γιατί είναι αυτό που εγγυάται την ταξική της θέση, είναι αυτό που τη στηρίζει σε δύσκολους καιρούς, που δεν θα την αφήσει να γίνει “σερβιτόρα” (sic). Έτσι, τα υλικά συμφέροντα των μικροαστών συμπορεύονται με αυτά του κράτους, αλλά ταυτόχρονα αποτελούν και ένα μόνιμο πεδίο διαπραγμάτευσης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για να αντιληφθούμε αυτή τη σχέση συμπόρευσης-διαπραγμάτευσης στο επίπεδο της στέγασης είναι η ιστορία της Π.ΟΜ.ΙΔ.Α. (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Ακινήτων). Στον ιστότοπο της ομοσπονδίας διαβάζουμε το ιστορικό της και τα μεγαλύτερα επιτεύγματά της υπέρ των ιδιοκτητών ακινήτων. Ένας από τους πρώτους σταθμούς στην αφήγηση της ιστορίας της είναι το 1943, εν μέσω κατοχής, όταν ιδρύθηκε η “Κτηματική Ένωση των Απανταχού Ελλήνων” από τον Αχιλλέα Αντωνόπουλο (μετέπειτα Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Αθηναίων) για να αντιμετωπίσει το Ενοικιοστάσιο της κατοχής, το οποίο “μετά από ακατάπαυστες διαμαρτυρίες και κινητοποιήσεις της ιστορικής αυτής οργάνωσης¹¹, καταργήθηκε το 1965. Λίγο μετά ήρθε η χούντα, αλλά αυτά τα ιστορικά γεγονότα δεν απασχολούν τον συγγραφέα της ιστορίας της ομοσπονδίας. Η αφήγηση μεταφέρεται με ένα άλμα στο 1978, όταν νομοθετήθηκε “σωρεία ενοικιοστασιακών και φορολογικών μέτρων κατά των ιδιοκτητών ακινήτων¹². Ως απάντηση, ιδρύεται η “Ένωση Ιδιοκτητών Ακινήτων Ανατολικών Προαστίων Αθηνών”, που μετονομάστηκε σε “Πανελλήνιο Σύλλογο Μικροϊδιοκτητών Ακινήτων” και στη συνέχεια συνενώθηκε με την “Κτηματική Ένωση των Απανταχού Ελλήνων” σχηματίζοντας το σημερινό κεντρικό πρωτοβάθμιο σωματείο ιδιοκτητών ακινήτων με την επωνυμία “Ένωση Ιδιοκτητών Ελλάδος”. Αντίστοιχες ενώσεις σχηματίστηκαν σε πολλές πόλεις. Το 1983 ιδρύθηκε η Π.ΟΜ.ΙΔ.Α. και πήρε κάτω από τη στέγη της όλες τις μικρότερες τοπικές οργανώσεις. Πρώτος πρόεδρος έγινε ο δικηγόρος Νίκος Δίγκας-Χαρδαλιάς, ιστορικό στέλεχος της Ένωσης Κέντρου και του ΠΑΣΟΚ, αντιδήμαρχος Θεσσαλονίκης και γιος του Δημητρίου Δίγκα, υπουργού όλων των κυβερνήσεων του Ελευθερίου Βενιζέλου. Πλούσιο βιογραφικό! Αλλά και τα άλλα υπόλοιπα μέλη της ομοσπονδίας, που αναφέρονται στη σύντομη αφήγηση της ιστορίας της ομοσπονδίας, μη φανταστείτε ότι ήταν τίποτα εργάτες.

Στη συνέχεια ο συγγραφέας της ιστορίας της οργάνωσης μας καλεί να “αναλογιστούμε πόσο ακόμη χειρότερη θα ήταν η θέση των ιδιοκτητών ακινήτων στην Ελλάδα, αν η Π.ΟΜ.ΙΔ.Α. δεν είχε αγωνιστεί με κάθε μέσο για να επιτύχει την ολοσχερή κατάργηση του ενοικιοστασίου στη χώρα μας”. Το 1982 πραγματοποιήσαν “δύο μεγάλες μαχητικές διαδηλώσεις ενάντια στον φόρο ακίνητης περιουσίας, συγκρούστηκαν με τα ΜΑΤ του Αρκουδέα στην πλατεία Συντάγματος”, με αποτέλεσμα την αποπομπή του τότε υπουργού Οικονομικών και την επιστροφή του φόρου. Από τα εντυπωσιακά αυτά αποτελέσματα γίνεται σαφές ότι οι διαδηλώσεις μπροστά από τη βουλή δεν ήταν απλά ένα πεδίο ρήξης με το κράτος, αλλά ένα μέσο διαπραγμάτευσης μαζί του. Μία διαπραγμάτευση η οποία συνεχίστηκε με τη θεσμική ενσωμάτωση της οργάνωσης των ιδιοκτητών, μέσω της άμεσης συνομιλίας τους με τις ηγεσίες των υπουργείων, τη συμμετοχή τους σε επιτροπές προετοιμασίας νόμων κλπ. Για να μην σας εκνευρίσουμε άλλο με την ιστορία της σχαμμένης αυτής οργάνωσης, μπορούμε να πούμε συμπερασματικά ότι η Π.ΟΜ.ΙΔ.Α. συνέχισε και συνεχίζει μέχρι σήμερα, για λογαριασμό των μικροαστών, μία διαπραγμάτευση για τα όρια των τιμών των ενοικίων, για τους όρους με τους οποίους θα γίνονται οι ενοικιάσεις και για τα χρήματα που θα αποδίδουν οι ιδιοκτήτες στο κράτος μέσω της φορολογίας.

Τελικά ποιος ωφελείται από τις αυξήσεις στις τιμές των ενοικίων;

Βέβαια δεν πρέπει να φανταζόμαστε ότι από τη μία το κράτος θέλει χαμηλά ενοίκια και από την άλλη οι ιδιοκτήτες παλεύουν να τα αυξήσουν. Το συμφέρον των ιδιοκτητών όταν ανεβαίνουν οι τιμές των ενοικίων είναι προφανές. Ακριβότερα σπίτια σημαίνει περισσότερες μηνιαίες απο-

10. “Τα κινήματα των ιδιοκτητών και η σχέση τους με το κράτος”, Περιοδικό Antifa, τεύχος 67.

11. https://www.pomida.gr/istoria_drasi.php

12. ο.π.

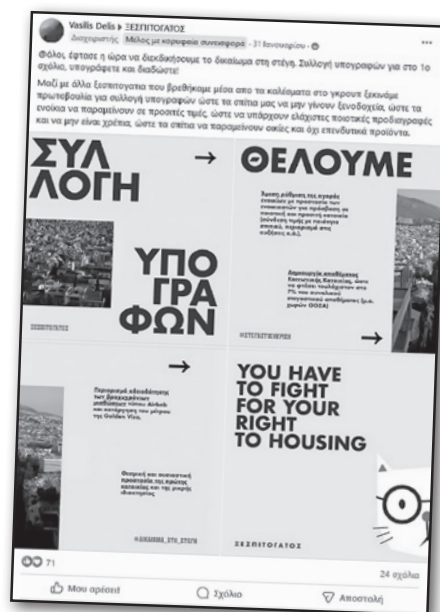
λαβές. Υπάρχει όμως και κρατικό όφελος με την άνοδο των τιμών των ενοικίων. Μέσω του μηχανισμού φορολόγησης των ενοικίων ένα ποσό από αυτά που πληρώνουμε καταλήγει στο κράτος. Όσο αυξάνονται τα ενοίκια τόσο αυξάνονται τα χρήματα που καταλήγουν στα κρατικά ταμεία. Ή αν το διατυπώσουμε διαφορετικά, όσο αυξάνονται οι τιμές των ενοικίων που πληρώνουμε, όλο και μεγαλύτερο μέρος του μισθού μας καταλήγει αφενός στις τσέπες των μικροαστών και αφετέρου στο κράτος. Αν δούμε έτσι τα πράγματα και απαλλαχτούμε από μυστηριώδεις εξηγήσεις, αντιλαμβανόμαστε ότι το σχέδιο ανόδου των τιμών των ενοικίων λειτουργεί ως αντλία χρημάτων από τις τσέπες της πολυεθνικής εργατικής τάξης προς τους μικροαστούς και προς τα κρατικά ταμεία. Αν πάλι τοποθετήσουμε τη συνθήκη αυτή μέσα στο γενικό κλίμα όξυνσης του διακρατικού ανταγωνισμού και της προετοιμασίας για πόλεμο, τα αυξημένα έσοδα στα ταμεία του κράτους του δίνουν τη δυνατότητα για ακόμα μεγαλύτερη ρύθμιση της οικονομίας. Αυτή η δυνατότητα είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για το κράτος σε περιόδους πολεμικής προετοιμασίας, προκειμένου να προσανατολίσει όσο το δυνατό μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας (και ουσιαστικά της εργασίας μας) προς το σκοπό αυτό.

Αυτή η συμμαχία μικροαστών και κράτους σχετικά με την αύξηση των ενοικίων έχει οφέλη και για τις δύο πλευρές μέχρι στιγμής. Συνεπώς έχουν συμφέρον να συνεχιστεί μέχρι ενός ορίου. Για τους ιδιοκτήτες, το όριο αυτό είναι να μπορούμε εμείς να πληρώνουμε τα ενοίκια που μας ζητάνε. Γνωρίζουν ότι για το μεγαλύτερο μέρος της πολυεθνικής εργατικής τάξης που βρίσκεται στο ενοίκιο δεν υπάρχει η επιλογή να μείνει άστεγο. Αλλά και για το κράτος το όριο αυτό είναι μετρήσιμο. Το βίντεο του πρωθυπουργικού επιτελείου ξεκινάει λέγοντας ότι 3 στους 10 έλληνες μένουν σε ενοίκιο και ότι ενώ ο κατώτατος μισθός αυξήθηκε κατά 20%, τα ενοίκια αυξήθηκαν περισσότερο. Το κράτος μετράει, υπολογίζει και εν τέλει προσπαθεί να επιβάλλει τις συνθήκες μέσα στις οποίες ζούμε. Δεν είναι το αόρατο χέρι της αγοράς, αλλά οι κρατικοί μηχανισμοί αυτοί που ρυθμίζουν το πόσο μισθό θα παίρνουμε, πόσες και πόσοι θα μένουμε σε πόσα τετραγωνικά μέτρα, πόσα θα δίνουμε για ενοίκιο, πόσα για τρόφιμα, πόσα για το ρεύμα κλπ. και φυσικά πόσα θα καταλήγουν στα κρατικά ταμεία.

Κλείνοντας, σκεφτήκαμε ότι πλανάται ένα ερώτημα πάνω από τα κεφάλια μας όταν συζητάμε το ζήτημα της αύξησης των τιμών των ενοικίων: υπάρχει η ανάγκη για ένα κίνημα για τη στέγαση; Στο ερώτημα αυτό δεν υπάρχει καμία σωστή απάντηση, γιατί το ίδιο το ερώτημα είναι λάθος. Κάθε προσπάθεια για να δημιουργηθεί ένα “κίνημα” που θα ασχολείται ευκαιριακά με ένα επιμέρους πρόβλημα, όπως αυτό της στέγασης είναι καταδικασμένο να αποτύχει αν δεν υπάρχει από πίσω του πολιτική οργάνωση και κοινές αντιλήψεις.

Επιπλέον, τέτοια “κινήματα” ή πρωτοβουλίες μέσω facebook, μας φαίνονται ύποπτα αριστερό καιροσκοπισμού ή ακόμα ότι μπορεί να είναι οργανωμένα από το ίδιο το κράτος. Πάρτε για παράδειγμα τη σελίδα του facebook με τον τίτλο “Ξεσπιτόγατος”, ιδρυτικό μέλος της οποίας είναι ο Βασίλης Δελής απόφοιτος της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης, με ερευνητικό ενδιαφέρον το θέμα της στεγαστικής πολιτικής¹³. Ωραία, γιατί αυτό είχαμε ανάγκη: ένα ακόμα αταξικό ηλεκτρονικό καφενείο για να ακούγονται αριστεροδεξιές απόψεις, το οποίο οργανώνεται από ανθρώπους που η δουλειά τους είναι η στελέχωση ανώτερων θέσεων στον κρατικό μηχανισμό, δηλαδή η οργάνωση της κρατικής εξουσίας πάνω στις ζωές μας. Αντίστοιχα, δεν ήταν και λίγα τα κινήματα που την περίοδο 2010-2015 είχαν για σημαία τους τον “άντιμνημονιακό αγώνα”. Η δουλειά τους, όπως φάνηκε εκ των υστέρων, ήταν να φέρουν στην εξουσία τη συγκυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και Ανεξάρτητων Ελλήνων, να μεσολαβήσουν τη διάχυτη δυσφορία της εργατικής τάξης, λόγω της συντονισμένης υποτίμησης της και να εξασφαλίσουν την ομαλή συνέχεια και λειτουργία του ελληνικού κράτους.

Άρα αντιστρέφουμε το ερώτημα και ρωτάμε: γίνεται να πούμε το οτιδήποτε ενάντια στα σχέδια του κράτους και των αφεντικών χωρίς πολιτική οργάνωση της εργατικής τάξης; Ε, αυτή τη δουλειά, της πολιτικής οργάνωσης, είναι που πρέπει να κάνουμε. Και δεν είναι εύκολη δουλειά. Αυτή, όμως, έχουμε ανάγκη για να πάψουμε συλλογικά να αναμασάμε τις δικαιολογίες των αφεντικών, να ζητάμε περισσότερο κράτος και να βλέπουμε τις ζωές μας να υποτιμώνται όλο και περισσότερο.

Για να μην υπάρξουν παρανοήσεις, διευκρινίζουμε ότι όταν λέμε πολιτική οργάνωση της εργατικής τάξης δεν αναφερόμαστε στη συλλογή υπογραφών.

Ο «ξεσπιτόγατος» ζητάει ουσιαστικά περισσότερο κράτος, όπως διαβάζουμε στην εικόνα αριστερά. Τα αιτήματά του πάντως δεν διαφέρουν πολύ από αυτά που ανακοίνωσε ο πρωθυπουργός μέσω tik-tok: περιορισμό των Airbnb, της Golden Visa, προστασία της πρώτης κατοικίας και της μικρής ιδιοκτησίας, κατασκευή οικοδομών.

Το airbnb που αγαπήθηκε και αγαπήθηκε να μισιάται

Στην πραγματικότητα το airbnb δεν κάνει κάτι διαφορετικό από τους μεσίτες. Μεσολαβεί τη σχέση ιδιοκτητών, ενοικιαστών και κράτους. Παρουσιάζεται ως μία απρόσωπη διαδικτυακή πλατφόρμα ή ως μία διαβολική πολυεθνική εταιρεία που καταστρέφει τα κέντρα των πόλεων. Είναι όμως ένας διαφορετικός τρόπος (μεσολαβημένος ακόμα περισσότερο από τις μηχανές) οργάνωσης ενός τμήματος της τουριστικής βιομηχανίας και της αγοράς ακινήτων.

Όταν πρωτοεμφανίστηκε το airbnb στην Ελλάδα, φάνηκε ως μία ευκαιρία για τους ιδιοκτήτες σπιτιών να χωθούν στην διογκούμενη τουριστική βιομηχανία, να αρπάξουν ένα κομμάτι της πίτας και να βγάλουν τα σπασμένα της κρίσης. Το κράτος για ένα μεγάλο διάστημα άφησε ένα χαλαρό πλαίσιο λειτουργίας. Άλλωστε κάπου έπρεπε να κοιμηθούν όλα αυτά τα εκατομμύρια τουριστών που έφεραν το χρήμα από τα ανταγωνιστικά κράτη και βελτίωναν το εμπορικό ισοζύγιο¹.

Καθώς όμως η ενοικίαση με τη μέρα σε τουρίστες δεν ήταν μία απλή υπόθεση, στην οποία ο ιδιοκτήτης δίνει τα κλειδιά και μετά λαμβάνει εισόδημα, αλλά απαιτεί εργασία (ή μάλλον οργάνωση της εργασίας) που αφορά την καθαριότητα, τη διαχείριση των κρατήσεων, τις επισκευές κλπ., οι ιδιοκτήτες άρχισαν να απευθύνονται σε εταιρείες διαχείρισης της ακίνητης περιουσίας τους. Αυτές οι εταιρείες κάνουν αυτό ακριβώς που κάνει και ένας ξενοδόχος χωρίς να έχουν αγοράσει (πολλές από αυτές) τα σπίτια, δηλαδή οργανώνουν τον παραγωγικότατο τομέα παροχής υπηρεσιών φιλοξενίας των τουριστών. Αυτό βέβαια τους φέρνει σε αντιπαράθεση με τον κλάδο των ιδιοκτητών ξενοδοχείων, οι οποίοι πολύ θα χαιρόνταν με την επιβολή περιορισμών στις βραχυχρόνιες ενοικιάσεις κατοικιών. Δεν θα εκπλαγούμε αν κάποια στιγμή, σε κάποια μέρη απαγορευτεί τελείως το airbnb μέσω αλλαγής στη νομοθεσία.

Στην τελική, αυτοί που βάζουν την τιμή ενοικίασης ανά ημέρα, ανά εβδομάδα, ανά μήνα, ανά άτομο κλπ είναι οι ιδιοκτήτες (δηλαδή οι μικροαστοί), σε συνεννόηση και με τη μεσολάβηση των σιχαμένων μεσιτών και στο πλαίσιο της εκάστοτε συμφωνίας τους με το κράτος. Πολύ βολικό να φταίει μία ψηφιακή πλατφόρμα και να χάνονται στο άυλο σύμπαν οι πολύ υλικές σχέσεις γύρω από τις εξωφρενικές αυξήσεις των ενοικίων.

1. Για να έχετε μία τάξη μεγέθους παραθέτουμε τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για τον αριθμό αφίξεων των τουριστών. Το 2010 ήρθαν περίπου 15 εκατομμύρια τουρίστες, το 2014 23 εκατομμύρια, το 2019 31 εκατομμύρια. Μετά τα δύο χρόνια καραντίνας-όξυνσης του παγκόσμιου εμπορικού πολέμου, ο αριθμός των τουριστών το 2022 έφτασε σχεδόν 28 εκατομμύρια. Στο <https://insete.gr/statistika-eisexomenou-tourismou/>

13. Καπρόζηλου, Μ., “Προ των πυλών τα πρώτα Σωματεία Ενοικιαστών στην Ελλάδα”, Καθημερινή, 6.2.2024.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΥΡΙΑΚΕΣ ΜΑΣ (ΜΕΡΟΣ 1^ο)

Ντάξει οφείλουμε να το παραδεχτούμε. Ένα μέρος της συνέλευσης κουβαλάει την αρρώστια του πετάλου. Το λέμε “αρρώστια” γιατί για εμάς η ομάδα είναι πάντα η ίδια· είναι η ιστορία της. Ακόμη κι αν έγινε επαγγελματική, κουβαλάει λίγο από την αίγλη και την αφέλεια (;) του 1920, του 1950, του 1970. Θα μπορούσαμε να πούμε πως η συναισθηματική μας κατάσταση μοιάζει με καθήλωση στην παιδική ηλικία. Αλλά το περιοδικό που κρατάτε στα χέρια σας δεν φημίζεται για τις ψυχολογικές προσεγγίσεις του, συνεπώς δε θα διαβάσετε κάτι για τις ορμονικές και επιτελεστικές ρίζες του οπαδικού πάθους. Υποστηρίζουμε πως η ιστορία του οπαδισμού, έτσι όπως εξελίχθηκε στο ελληνικό κράτος, βγάζει κάποιο λογικό νόημα. Ακόμη περισσότερο, εξηγεί τη μανία των κρατικών μηχανισμών να τον ελέγξουν, να τον αξιοποιήσουν και φυσικά να τον επιτηρήσουν.

Αυτή η σειρά κειμένων γράφεται για να διηγηθεί μια μικρή ιστορία της φιγούρας που ονομάστηκε “οπαδός” ή “χούλιγκαν”. Όχι για να καθαριάσει τα (ομολογουμένως πολλά) αμαρτήματα που κουβαλάει η καμπούρα της, αλλά για να εξηγήσει πειστικά τους λόγους για τους οποίους το κράτος θεωρεί ως ταξική απειλή τους τύπους και τις τύπισσες που τύνονται σαν μπαρίγκες στη Μασσαλία, οργανώνονται και “τρέχουν” για την ομάδα τους...

Μια απαραίτητη (φλύαρη) εισαγωγή

Στις 7 του περασμένου Δεκέμβρη, μια ημέρα μετά την -επετειακή πια, για τη δολοφονία Γρηγορόπουλου- 6η Δεκέμβρη, έπαιζε Λιγκ Καπ βόλεϊ, Ολυμπιακός - Παναθηναϊκός. Η ατμόσφαιρα ήταν τεταμένη για τους μπάτσους από το ματς στο Βόλο για το ποδόσφαιρο. Κατά τη διάρκεια του αγώνα, γίνεται ντου στα ματ με πέτρες, μπουκάλια και φωτοβολίδες. Αποτέλεσμα: ένας μπάτσος νεκρός.

Η επίσημη αφήγηση για τα γεγονότα στο Ρέντη, ήταν μια από τα ίδια. Το μίσος για την αστυνομία ονομάστηκε “τυφλή βία”. Και η αριστερά; Οι φίλοι του “λαού” και των κοινωνικών δικαιωμάτων; Φρόντισαν να δείξουν μια κάποια δυσθυμία (στα λόγια εξάλλου όλα είναι εύκολα) για μια από τις πολυπληθέστερες προσαγωγές που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στην ελληνική επικράτεια και μετά φυσικά μούγκα. Μούγκα όχι γενικά και αόριστα· τον πεθαμένο ματατζή τον μοιρολογούσαν μέρα-νύχτα... Μούγκα για τον διαχωρισμό των ανδρών από τα “γυναικόπαιδα” και τη μεταφορά των πρώτων στο Μεταγωγών της Πέτρου Ράλλη. Μούγκα για το φακέλωμα, τα καψόνια, τους ξυλοδαρμούς και τις απειλές για να δώσουν κόσμο. Όμως οι βο-

σκοί της εργατικής τάξης έχουν μια σαφή “ανάλυση” για το προφίλ των οπαδών, που μοιάζει με επίσημη κρατική αφήγηση, και λέει πως:

“Η οργανωμένη οπαδική βία [...] προσελκύει σήμερα στην Ελλάδα κυρίως (μετέφηβους από χαμηλά κοινωνικά στρώματα, που συχνά χαρακτηρίζονται από υψηλό ποσοστό σχολικής αποτυχίας και ροπή προς τη χρήση ουσιών”.

Κατ’ αρχάς δεν θα περιμέναμε από στελέχη της αριστεράς να έχουν σε εκτίμηση τους οπαδούς. Όμως το στέλεχος που υπογράφει το παραπάνω άρθρο, καθηγήτρια εγκληματολογίας στο επάγγελμα, σχηματίζει ένα προφίλ λίγο-πολύ γνωστό: νέος, στούρνος, χρήσιμος ηλίθιος για τα συμφέροντα άλλων, πιθανόν πρεζαίος και φυσικά φτωχάλα. Σα να λέμε εργατική τάξη, όπως βέβαια θα μπορούσε να τη φανταστεί ένα στέλεχος της αριστεράς που την κοιτάζει με τα κιάλια και από ασφαλή απόσταση.

Οι υποψήφιοι απελευθερωτές μας βέβαια έχουν ένα σκεπτικό που θα μπορούσε κάλλιστα να βαφτιστεί κρατικό και το απαιτούν από τον τωρινό κρατικό μηχανισμό. Αρχικά είχαν “μια πολιτική προσδοκία πως κάτι σοβαρό ψήνεται στα γραφεία του Μαξίμου. Αν όχι μια τελική λύση, τότε σίγουρα ένα πρώτο βήμα”². Για τη βία στα γήπεδα, αναρωτιούνταν γιατί η αστυνομία είναι “διακριτικά απύσχα. Σε βαθμό να αναρωτιέσαι αν πρόκειται για ανικανότητα, για παντελή έλλειψη επιχειρησιακού σχεδίου ή για πολιτική επιλογή”³. Φυσικά, πλην του αιτήματος για μπάτσους που δεν κάνουν διακρίσεις και δέρνουν τους πάντες ισόποσα, έχουν και την ανάλογη μακρόπνοη (βιοπολιτική) λύση:

“Θετικά αποτελέσματα ως προς τον έλεγχο της οπαδικής βίας έχουν καταγραφεί μόνο από ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη [...] με το πλέον πετυχημένο πρότυπο να είναι το Βέλγιο [...]. Εφαρμόστηκε μια μακρόπνοη προληπτική πολιτική, που ενέπλεκε κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους κ.ά., με σκοπό την άμεση πλαισίωση των ήδη βίαιων οπαδών και, σε δεύτερο χρόνο, την αναχαίτιση της διάδοσης του φαινομένου στις επόμενες γενιές.”

Εν τέλει η “υπόθεση του Ρέντη” προχώρησε με τον σωστό τρόπο. Ο “δράστης που ομολόγησε” ήταν 18, προσπαθούσε να γίνει υδραυλικός,

1. Η Εποχή, Γιατί διαιωνίζεται η οπαδική βία; Ηλεκτρονική έκδοση, 03/07/2023.
2. Η Εποχή, Τίνος η ζωή μετρά; Ηλεκτρονική έκδοση, 21/12/2023.
3. Η Εποχή, Η διακριτική παρακολούθηση ενός φόνο. Ηλεκτρονική έκδοση, 03/09/2023.
4. Ό.π.

έμενε σε “υποβαθμισμένη” περιοχή, παραδέχτηκε ότι ήταν στην πρώτη γραμμή που την έπεσε στους μπάτσους και γνώριζε πως την υπόθεση την έστησαν μεγάλοι που δεν τους κατονομάζει⁵. Ήταν δηλαδή κομμάτι της “παραστρατημένης” εργατικής τάξης που έχει βυθιστεί “στο τυφλό μίσος της”. Στη συνέχεια το κράτος επέβαλλε ένα άτυπο λοκντάουν με κλειστά γήπεδα δείχνοντας πως επικίνδυνο γι’ αυτό δεν είναι κάποιοι οπαδοί που είναι οργανικά δεμένοι με τους προέδρους τους, αλλά οι οπαδοί γενικά και το αντιμπατσικό αίσθημα που κουβαλάνε. Με το σπρώξιμο του μιντιακού πανικού, το κράτος έφερε καινούργιο αθλητικό νόμο ενάντια στους οπαδούς (ένα χρόνο μετά την τελευταία αναθεώρησή του). Το νομοσχέδιο περιλαμβάνει ότι μπορούσε ο καθένας και η καθεμία να μαντέψει από πριν: φακέλωμα για να πας στο γήπεδο και το σύνδεσμο, λέσχες φιλάθλων που θα ελέγχονται 24/7 από μπάτσους και (όπως τυχαίως) τις διοικήσεις των ομάδων, κάμερες παντού και ποινές που θα “τεντώνονται” όσο πάει, ανοίγοντας το δρόμο για τη φυλακή με το παραμικρό.

Δεν υπάρχει αμφιβολία. Αυτοί που περνάμε τις Κυριακές μας στα πέταλα των γηπέδων, έχουμε δαιμονοποιηθεί συστηματικά εδώ και δεκαετίες από την αριστερά και τη δεξιά του ελληνικού κράτους. Έχουμε οδηγηθεί με κρατικό σχέδιο σε ένα φαύλο κύκλο που από τη μία στοχοποιούμαστε και από την άλλη τρώμε τις σάρκες μας μέχρι τα όρια της διανοητικής μας εξόντωσης. Πως φτάσαμε ως εδώ και κυρίως γιατί; Κατά την ταπεινή μας γνώμη η πολιτική που ακολουθεί το ελληνικό κράτος δεν είναι γενικά και αόριστα αντι-οπαδική, αλλά προσανατολισμένη ενάντια στην εργατική τάξη. Οι άγγελιοι της ειρήνης και της αγάπης που λέγονται (αλήτες ρουφιάνοι) δημοσιογράφοι δε βρίζουν τυχαία τους οπαδούς, αλλά στοχοποιούν τις επικίνδυνες ταξικές μας συνήθειες για λογαριασμό των αφεντικών τους. Και φυσικά η αριστερά καταγγέλλει την αδυναμία του κράτους στη διαχείριση της οπαδικής βίας με σκοπό να μας μαντρώσει για λογαριασμό του.

Για να το αποδείξουμε θα στραφούμε στη γνωστή μας τακτική: θα κοιτάξουμε την ιστορία μας. Όχι μια ιστορία γενικά και αόριστα. Μια ιστορία υποκειμενική που μιλάει για το πως βλέπουμε τον εαυτό μας και τους εχθρούς μας. Όπως και με άλλα τόσα ζητήματα που καταπιάνεται το περιοδικό, οι οπαδοί είναι “παιδιά” του καπιταλιστικού 20ου αιώνα, που πάει

5. Τους τελευταίους, βέβαια, το κράτος δεν έδειξε την ίδια ζέση να τους κυνηγήσει. Η υπόθεση Ρουμπέτη αποδεικνύει χωρίς αμφιβολία τους λόγους. Περισσότερα ίσως πούμε σε άλλο τεύχος, όταν θα αποφασίσουμε να φορέσουμε παπούτσια από τσιμέντο.

Οι ομάδες της πόλης και ο ρόλος τους

Η Θεσσαλονίκη ήταν μια φτωχή πόλη· περίπου το 90% των κατοίκων της ζούσε κάτω από το όριο της φτώχειας. Στους συνοικισμούς, η κοινή προέλευση και η ταξική θέση δημιουργούσαν τους πρώτους δεσμούς κοινότητας. Τα καφενεία, τα σχολεία, οι πιάτσες και φυσικά το γήπεδο ήταν οι χώροι που έπαιρνε σάρκα και οστά αυτή η αίσθηση της κοινότητας. Η ταξική γεωγραφία της πόλης περιελάμβανε τρεις ζώνες. Οι ομάδες είχαν μια διασπορά που ταυτιζόταν με αυτές τις ζώνες. Οπότε οι ομάδες είχαν πρώτα και κύρια ένα χαρακτήρα κοινωνικό. Στην πράξη αυτό σημαίνει πως οι διοικήσεις έπρεπε να οργανώνουν τους (κατά πλειοψηφία προλετάριους) οπαδούς διαμεσολαβώντας τους, ενώ οι οπαδοί εξέφραζαν το αίσημα κοινότητας μέσω της μπάλας. Και πολλές φορές την οργή τους.

Επετειακή πορεία που διοργάνωσε η διοίκηση του Ηρακλή για την προσάρτηση της Μακεδονίας στη Θεσσαλονίκη.

Στο κέντρο, κάτω από την Εγνατία, υπήρχαν οι βασικές οικονομικές λειτουργίες της πόλης. Εκεί στεγαζόταν η εμπορική και χρηματιστική ελίτ της πόλης. Οι περιοχές όπως η Καμάρα και η Άνω Πόλη, αποτελούσαν τον οργανικό χώρο των κατώτερων στρωμάτων. Στο ελληνικό κομμάτι της περιοχής κυριαρχούσε ο Ηρακλής, ομάδα που ιδρύθηκε το 1908. Μέλη της διοίκησής του είχαν σχέση με το ελληνικό βαθύ κράτος και τις πολιτικές του για την προσάρτηση της Μακεδονίας.

να πει πως έχουν κι αυτοί τη δική τους ταξική ιστορία. Ακόμη και ο όρος που επινοήθηκε εναντίον τους υποδεικνύει την απείθαρχη και βίαιη ταξική τους φύση: “χούλιγκαν”⁶, δηλαδή κοινωνικός ταραξίας.

Στο παρόν κείμενο θα διηγηθούμε το πρώτο κομμάτι αυτής της ιστορίας που αφορά την περίοδο του μεσοπολέμου. Θα υποστηρίξουμε πως ενώ το ποδόσφαιρο αποτέλεσε, από τη μία, ένα κρατικό μηχανισμό επίβλεψης και ελέγχου της ταξικής καθημερινότητας, από την άλλη ο οπαδισμός ήταν μέρος της κοινότητας όπου εκφραζόταν η άρνηση της εργατικής τάξης. Η σύγκρουσή τους διεξάγεται ανάλογα με τις προκλήσεις που είχε να αντιμετωπίσει το ελληνικό κράτος και τις “πρώτες ύλες” που προσέφερε η καπιταλιστική οργάνωση της ελληνικής κοινωνίας. Θα δούμε δηλαδή από τη μία νόμους και απαγορεύσεις, τοίχους γύρω από γήπεδα, μπάτσους, “ειδικούς” και φυσικά τον ρόλο των μίντια στην κατασκευή του “κινδύνου” για τα ποδοσφαιρικά μπάχαλα· από την άλλη θα δούμε τη ανάδυση της οπαδικής φιγούρας.

Διατάραξη της (μεσοπολεμικής) ειρήνης στα γήπεδα

Βρισκόμαστε στο ελληνικό κράτος στην περίοδο του μεσοπολέμου (1922-40). Η δεκαετής πολεμική εμπλοκή του (1912-1922) έχει λήξει και η μεγάλη ιδέα για επέκταση προς ανατολάς έχει ηττηθεί συντριπτικά στο Σαγγάριο. Πρώτο μέλημα του ελληνικού καπιταλισμού είναι να “ορθοποδήσει” διά πυρός και σιδήρου, τιθασεύοντας με όρους εκκαθάρισης και ενσωμάτωσης την εργατική του τάξη· τους παλιούς (ντόπιους/ες διαφορετικών εθνοτικών ομάδων) και τους νέους (πρόσφυγες εργάτες και εργάτριες από τις υποχρεωτικές ανταλλαγές πληθυσμών και άλλοι μετανάστες). Άρχισε να κοιτάει λοιπόν προς το εσωτερικό του. Πράγμα που εξελίχθηκε σε σπαζοκεφαλιά για τους τότε ειδικούς. Ο πληθυσμός του κράτους αυξήθηκε κατά 25% με τους μισούς πρόσφυγες⁷ να κα-

ταλήγουν σε οικισμούς των μεγάλων πόλεων. Ρόλο στις κρατικές κοινωνικές υποδομές -από τη διατροφή έως τη στέγαση- είχαν αναλάβει συμπληρωματικά η πρόνοια και η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ). Οι νέοι/ες εργάτες και εργάτριες είχαν διαφορετικές κουλτούρες, έπαιναν δουλειά σε εργοστάσια, βιοτεχνίες, εργαστήρια και μαγαζιά της πόλης και δεν είχαν καθόλου φιλικές διαθέσεις για τα αφεντικά και το κράτος τους. Την τάση τους φρόντιζαν να τη δείχνουν όχι μόνο στη δουλειά αλλά και σε κάθε στιγμή της καθημερινότητάς στην πόλη. Δίπλα από την “κλασική” ταξική σύγκρουση είχε γεννηθεί ένα χόμπι παραβατικότητας, από ανθρώπους που προέρχονταν από όλες τις εθνοθρησκευτικές και ηλικιακές ομάδες. Κύριο χαρακτηριστικό τους ήταν η φτώχεια και η ανάγκη για να τη “βγάλουν”⁸. Και συνοδευόταν από γενικευμένο μίσος προς όσους τους έκαναν τη ζωή δύσκολη. Η τσακαλαρία που αποτελούσε το παραβατικό προλεταριάτο στη Θεσσαλονίκη ήταν κατά τον αρχιεπισκοπικό της πόλης “σημνή αλητοπαίδων, που έχουν αποβεί μάστιξι για την Μακεδονική πρωτεύουσά”⁹.

Το άγχος του αρχιεπισκοπικού μοιραζόταν όλη η ραχοκοκαλιά του ελληνικού κράτους. Η ποινικοποίηση της εργατικής τάξης και η θωράκιση της ενάντια στη μόδα της μη-συμμόρφωσης με τους κανόνες της καπιταλιστικής εργασίας, αποτέλεσε προτεραιότητα. Έξω από τους τόπους της παραγωγής, η καθημερινότητα του προλεταριάτου - και ειδικά του νεανικού - ήταν κρίσιμο αντικείμενο μελέτης για το ελληνικό κράτος: ο χρόνος που διέθετε για σκόρπισμα, η πολιτική του συμπεριφορά, οι συνήθειές του. Μια σειρά ειδικών του κράτους έπρεπε να επιβλέπει τη συμπεριφορά των νέων έξω από την παραγωγή για να διασφαλίσει την παραγωγή και ταυτόχρονα να διατηρεί ένα αξιόμαχο πλήθος ανθρώπων σε μια διαδικασία λανθάνουσας πολεμικής προετοιμασίας. Ο Ν.1681 “περί αλητείας και επαιτείας” και το δίδυμο αδερφάκι του ο Ν.1682 “περί προστασίας των εις επαιτείαν, αλητείαν κ.λπ. έκδοτων ανηλίκων”, που είχαν ψηφιστεί το 1919, έδιναν έμφαση στον διττό ρόλο της ποινικοποίησης και της κρατικής “πρόνοιας” για τη διαχείριση της περιπλάνησης, της αεργίας και της επαιτείας και ήταν το κύριο πλαίσιο εγκληματοποίησης και

κά Συμποσίου. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, σελ.25-26.

8. Τζιζάρας, Κ., (2017), Τα λαϊκά στρώματα στη Θεσσαλονίκη του μεσοπολέμου (1922-1940): κοινωνική και πολιτική διάσταση της φτώχειας. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών, σελ. 7-16.

9. Μικρούλεας, Η., (1940), Η παιδική εγκληματικότητα εν Ελλάδι και αλλαχού: Τα αναμορφωτικά Ασυλα και Σχολεία. Θεσσαλονίκη, σελ. 86.

6. Ο όρος επινοήθηκε στην Αγγλία στα τέλη του 19ου αιώνα (ενώ αργότερα εισήχθη και στη Ρωσία για τον ίδιο σκοπό) και είχε χρησιμοποιηθεί ως προσδιορισμός για τη στοχοποίηση της «παραβατικής» νεανικής συμπεριφοράς που τότε δεν είχε σχέση με το ποδόσφαιρο. Η σύνδεση του όρου “χούλιγκαν” με το ποδόσφαιρο συνέβη στις αρχές της δεκαετίας του 1960.

7. Καραμούζη, Α., (1997), Καταγραφή και χαρτογράφηση των προσφυγικών οικισμών στον ελληνικό χώρο από το 1821 έως σήμερα. Προσέγγιση στα πλαίσια των πολιτικών εξελίξεων και της παράλληλης κρατικής δραστηριότητας. Στο: Ο ξεριζωμός και η άλλη πατρίδα. Οι προσφυγοπούλεις στην Ελλάδα. Πρακτι-

Η τάξη του 1914 του Α' Γυμνασίου Αρρένων Θεσσαλονίκης, παιδιά της ελληνικής νέας αστικής τάξης, σε αναμνηστική φωτογραφία. Μεταξύ των μαθητών και οι ιδρυτές του Άρη.

Στο ανατολικό τμήμα, υπήρχαν οι φτωχογειτονίες της Αγίας Φωτεινής και της Αγίας Τριάδας, ενώ χαμηλότερα βρίσκονταν οι κατοικίες των ανώτερων στρωμάτων (που αρχικά μοιραζόταν πληθυσμιακά σε Έλληνες, Εβραίους, μουσουλμάνους) και των προξενείων της πόλης, η περιοχή των "εξοχών". Από το τμήμα της δραστήριας ελληνικής νέας αστικής τάξης της πόλης ιδρύθηκε ο Άρης το 1914, με τα ανατολικά αυτής της περιοχής να αποτελούν οργανικό του κομμάτι. Τονίζοντας το ελληνικό στοιχείο ορίζει ως ημερομηνία ιδρύσεως την ημέρα της ελληνικής επανάστασης.

Πρωτοσέλιδο της εφημερίδας Μακεδονία. Είναι 14 Γενάρη του 1929 και είναι προεκλογική περίοδος. Στη φωτο διακρίνεται ο Βενιζέλος με τον Πέτρο Λεβαντή, πρόεδρο του ΠΑΟΚ από το 1931 ως το 1933.

Στο δυτικό τμήμα εντοπιζόνταν οι περισσότερες βιομηχανικές και εμπορικές εγκαταστάσεις, δίπλα σε πυκνοκατοικημένες φτωχές προσφυγικές συνοικίες - όπως και περιφερειακά προς την ανατολική Θεσσαλονίκη, όπου κυριαρχούσε η μεγαλύτερη ομάδα των προσφύγων, ο ΠΑΟΚ. Η διοίκηση του αποτελούνταν από το κωνσταντινούπολιτικό αστικό στοιχείο της πόλης, φιλικά προσκείμενο στον φιλοπροσφυγικό βενιζελικό χώρο. Επίσης, οι πιο φτωχοί εβραϊκοί συνοικισμοί βρίσκονταν ανατολικά της πόλης, με την Μακάμπι Θεσσαλονίκης να αποτελεί το μεγαλύτερο αθλητικό σωματείο της.

διαχείρισης του παραβατικού νεανικού προλεταριάτου¹⁰. Οι συνθήκες αυτές δεν έθιγαν κάποιο φετίχ των συντηρητικών μεγαλοαστών, αλλά παραβίαζαν τρεις βασικές αξίες της ελληνικής αστικής κοινωνίας: την μισθωτή εργασία, την ιδιοκτησία και το μονοπώλιο της κρατικής βίας.

Μια κρίσιμη στιγμή της πολιτικής ελέγχου του προλεταριάτου έξω από την παραγωγή ήταν ο αθλητισμός. Στην ατελή "ταιηλορική" περίοδο που διένυε το ελληνικό κράτος, η οργάνωση αθλητικών σωματείων αποτέλεσε το μηχανισμό χειραγώγησης της νεανικής απειθαρχίας¹¹. Το ποδόσφαιρο, που εντωμεταξύ είχε αποκτήσει τεράστια απήχηση και εκατοντάδες σωματεία στην ελληνική επικράτεια¹², ήταν το προνομιακό πεδίο εφαρμογής της πρακτικής αυτής. Το γεγονός ότι χιλιάδες άνθρωποι συνέρρεαν στα ποδοσφαιρικά γήπεδα προκάλεσε το ενδιαφέρον του κράτους και των υπηρεσιών ασφαλείας. Συνεπώς, οι διοικήσεις των ομάδων δεν ήταν συνήθως κάποιοι καλοκάγαθοι εργάτες και εργάτριες, αλλά κατείχαν ανώτερες κοινωνικές θέσεις και εξέφραζαν μέσω της δράσης τους συγκεκριμένους πολιτικούς στόχους.

Στη Θεσσαλονίκη για παράδειγμα, το 1922 εγκαταστάθηκαν 117.000 πρόσφυγες. Ήταν δηλαδή μια πόλη που μετρούσε 10 χρόνια στην ελληνική επικράτεια, με "παλιούς" πληθυσμούς καθόλου ομοιογενείς εθνοτικά και "νέους" πρόσφυγες που αποτελούσαν το ένα τρίτο των μέχρι τότε κατοίκων της. Τα άτομα που αναλάμβαναν τη διοίκηση των ομάδων εξέφραζαν και συγκεκριμένα συμφέροντα ενός επαγγελματικού κλάδου ή μιας εθνοτικής ομάδας σε διαφορετικό οικισμό της πόλης και ο βασικός τους σκοπός ήταν να έχουν πολιτική εκπροσώπηση, να αποτελέσουν δηλαδή κομμάτι του κράτους (δες τη στήλη 1 για παραπάνω). Εκπροσωπώντας πολλές φορές ανταγωνιστικά συμφέροντα, οι παράγοντες και τα σωματεία των ομάδων συγκρούονταν μεταξύ τους. Το πιο γνωστό σκηνικό όλων ήταν η σύγκρουση του ΠΟΚ (το καρτέλ Ολυμπιακού, Παναθηναϊκού, ΑΕΚ) με τις "νέες χώρες" (όπως η Μακεδονία) για τη λειτουργία της νεοσύστατης (1926) Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας (ΕΠΟ).

Τα περισσότερα αθλητικά σωματεία με ποδοσφαιρικά τμήματα, είχαν στο καταστατικό τους τη φράση "για την προαγωγή του αθλητικού ιδεώδους κλπ", το οποίο δεν ήταν ένας χαριτωμένος προσδιορισμός. Τα σωματεία είχαν έναν χαρακτήρα κοινωνικό, επομένως ο χαρακτηρισμός "αθλητικός" δεν αντιπροσώπευε το σύνολο της πραγματικής δράσης των συλλόγων. Διοργάνωναν συζητήσεις, συσσίτια και αποτελούσαν χώρο συνάντησης και αλληλοβοήθειας μεταξύ των μελών. Συμπλήρωναν δηλαδή (για λογαριασμό του κράτους) την κρατική πρόνοια για τη διαχείριση των πληθυσμών. Όπως φυσικά μπορούσε να συμβεί και το αντίθετο. Το αθλητικό σωματείο "Εργατικός Αστέρας Θεσσαλονίκης" του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης (που τότε δεν ήταν γιαλαντζί), διοργάνωνε συγκεντρώσεις, ενημερωτικές διαλέξεις και συζητήσεις. Είχε αναπτύξει δομές διάδοσης ιδεών ιδιαίτερα ύποπτων για τον κρατικό μηχανισμό. Συνεπώς οι αντικομμουνιστικές δυνάμεις έπρε-

10. Τζιάρας, Κ., (2017), σελ. 426-427.

11. Λιάκος, Α., (1988), Η εμφάνιση των νεανικών οργανώσεων: το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης. Αθήνα: Λωτός, σελ. 11.

12. Μπαλάτς, Α., (2021), Προσφυγικά αθλητικά σωματεία στον Μεσοπόλεμο 1922-1940. Αθήνα: Μπαλάτς, σελ. 57.

πε να οργανωθούν απέναντι σε τέτοιες μορφές κοινωνικής οργάνωσης και εργατικής προπαγάνδας. Γι' αυτό το κράτος επέτρεπε την τήρηση του "υγιούς" ποδοσφαιρικού ανταγωνισμού των φίλα προσκείμενων αντικομμουνιστών παραγόντων¹³ με το γνωστό "ιδιώνυμο" του 1929 - αλλά και πριν από την θεσμοθέτησή του - καθώς η τοπική ασφάλεια ζητούσε έγγραφες βεβαιώσεις για την μη ύπαρξη μελών - ανατρεπτικών στοιχείων στα αθλητικά σωματεία¹⁴.

Είπαμε όμως πως η έλευση του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα σηματοδότησε την ιστορική στιγμή που για πρώτη φορά τα εργατικά στρώματα στράφηκαν σε αυτό που ονομάζουμε αθλητισμό και γήπεδο. Οι ομάδες ποδοσφαίρου εξέφραζαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε κοινότητας του προλεταριάτου, που αποτελούσε τη βάση του: τη γειτονιά, την εργασία, την καταγωγή. Στην πράξη αυτο σήμαινε πως το ποδοσφαιρικό πάθος δεν ξεκινούσε και έληγε στη διάρκεια ενός αγώνα. Συνέχιζε και εκτός των χώρων συναναστροφής στα σωματεία, στην καθημερινότητα της πόλης, εκεί που δεν έφτανε ο μεγεθυντικός φακός των δομών του κράτους, των μπάτσων και των διοικήσεων των ομάδων.

Όμως οι ποδοσφαιρικές ομάδες, εκτός από πολιτικοί μηχανισμοί μεσολάβησης και "πάθους" για τους φιλάθλους, ήταν και σωματεία με βιβλία εσόδων - εξόδων. Η οικονομική κατάσταση των μεγάλων ποδοσφαιρικών σωματείων ήταν ελλειμματική και απαραίτητη για την επιβίωσή τους ήταν η κατοχή και η εκμετάλλευση ενός γηπέδου για την είσπραξη εσόδων από τα εισιτήρια¹⁵. Οι φιγούρες που θάλλονταν και δεν είχαν πάντα το ανάλογο αντίτιμο (η λεγόμενη "μαρίδα"¹⁶), φρόντιζαν να βρίσκουν τρόπους για να μπουν στο γήπεδο. Οι πρακτικές του ντου και του πετροπόλεμου στις οποίες έκανε εκπαίδευση η "παραβατική" νεανική εργατική τάξη, γρήγορα βρήκαν εφαρμογή στις εξέδρες και φυσικά τη λύση κάποιες φορές την έδιναν οι μπάτσοι και ο στρατός¹⁷. Όμως η "στημένη διαιτησία" παρέμενε η βασική αιτία των ταραχών στα γήπεδα εκείνη την περίοδο και συνήθως περιλάμβανε "ξυλοκόπημα"¹⁸ και "αντιαθλητικά επεισόδια εις βάρος του διαιτητού"¹⁹.

Η ταξική και κοινωνική βία του μεσοπολέμου είχε μεταφερθεί στα γήπεδα ποδοσφαίρου. Οι

13. Ό.π., σελ. 62.

14. Λιάκος, Α., (1988), σελ. 47. Ωστόσο είναι γνωστό πως κι άλλα εργατικά σωματεία ίδρυσαν αθλητικούς συλλόγους ποδοσφαίρου, προσπάθεια που έληξε οριστικά με τη δικτατορία του Μεταξά.

15. Μπαλάτς, Α., (2021), σελ. 60.

16. Μεσοπολεμικός και μεταπολεμικός όρος που χρησιμοποιούνταν για τον (αυτο)προσδιορισμό της πιτσιρικαρίας που ψιλοαλητεύει, κάνει καταχρήσεις και γενικώς σουλατσάει. Συνήθως ήταν παρέες από την ίδια γειτονιά, την ίδια δουλειά (π.χ. λαχειοπώλες) κ.λπ.

17. Μπαλάτς, Α., (2021), σελ. 57. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή της προσπάθειας των στρατιωτικών δυνάμεων, ώστε να αποτρέψουν την «μαρίδα» από την είσοδό της στο Ποδηλατοδρόμιο του Φαλήρου (Πειραιά), τον Ιούλιο του 1923.

18. Εμπρός, 29/01/1929, σελ. 5. Ορισμένα δημοσιεύματα τα αλιεύσαμε από το άρθρο: Τσούμας, Α. (2023). Η Ποδοσφαιρική Οπαδική Βία στον Ημερήσιο Τύπο (1920-2010). Περιοδικό Άθληση και Κοινωνία, τόμος 2, τεύχος 72, σελ. 70-82. Ορισμένα άλλα βρίσκονται στο ψηφιακό αρχείο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος.

19. Εμπρός, 21/06/1928, σελ. 6. Χαρακτηριστικό είναι και το σλόγκαν σε αθλητική διαφήμιση της εποχής (1935): «Πωλώ πέτρες τσιμεντέρες, κατάλληλες για διαιτητές και παίκτες, εις τιμάς ευκαιρίας».

Ψηλώνουν οι φράχτες, βελτιώνονται οι άλλες. Μπροστά η Παλιά Φιλοσοφική ΑΠΘ. Δεξιά το γήπεδο του ΠΑΟΚ και αριστερά το γήπεδο του Ηρακλή. Οι τοίχοι γύρω από τα γήπεδα χτίστηκαν για να λυθεί το πρόβλημα των τζαμπατζήδων. Μάταια φυσικά.

αδικίες εις βάρος της ομάδας και η προστασία της ήταν προέκταση της κοινωνικής πραγματικότητας και οι οπαδοί ταυτίζονταν γιατί η ομάδα ήταν προέκταση της καθημερινότητας και της κοινότητάς τους.

Η “φορντικού” τύπου διάδοση του (ερασιτεχνικού ακόμη) ποδοσφαίρου στήνεται επίσης εκείνη την περίοδο. Τη διαφήμιση του αθλήματος, αλλά και τη χειραγώγηση του φιλάθλου κόσμου ανέλαβαν οι δημοσιογράφοι με τα τεχνικά μέσα μεσολάβησης που όριζε η εποχή: την εφημερίδα. Ο τύπος ήταν ο βασικός μηχανισμός μετάδοσης της πληροφορίας και της προπαγάνδας για τα αθλητικά νέα και είχε μεγάλη διείσδυση στις εργατικές φυγούρες της εποχής²⁰. Έτσι, χρησιμοποιήθηκε αναλόγως για την κατασκευή του “επικίνδυνου ταραξία” των γηπέδων. Από το ύψος του ρεπορτάζ αρχίζουν να στοχοποιούνται οι “αντι-αθλητικές” συμπεριφορές. Καλλιεργούνταν σταδιακά η εικόνα της κερκίδας που είναι χωρισμένη στα δύο για την αποφυγή επεισοδίων, αλλά και της συστηματικής πρόκλησης επεισοδίων.

“Οι φιλάθλοι και των δύο πόλεων απετέλεσαν το ήμισυ σχεδόν των θεατών του αγώνος και δια λόγους προνοίας είχαν καταλάβει τας δύο αντιθέτους πλευράς.”²¹

“Φιλάθλοι εισέβαλαν εις το γήπεδον και έτσι ο αγών διεκόπη αντικανονικά. Δια τα επεισόδια αυτά τα οποία δεν συμβαίνουν για πρώτη φορά εις ποδοσφαιρικούς αγώνας [...] αποτελεί αίσχος δια το ποδόσφαιρον.”²²

Η τελευταία παράθεση αφορούσε το ντέρμπι Ηρακλής - ΠΑΟΚ, που έληξε οριακά 3-2. Στον επαναληπτικό, μία εβδομάδα μετά, φαίνεται και ο ρόλος των παραγόντων ως μπάτσων στην κερκίδα της εποχής:

20. Ο ρόλος των ειδήσεων των εφημερίδων για την παραγωγή γεγονότων ήταν βασικό εργαλείο κρατικής πολιτικής και τότε. Και συχνά ενέπλεκαν και τις αθλητικές ειδήσεις. Χαρακτηριστικότερο είναι το γεγονός ότι αφορμή για το πογκρόμ και τον εμπρησμό της εβραϊκής συνοικίας Κάμπελ στη Θεσσαλονίκη, υπήρξε μια ψεύτικη είδηση που διαδόθηκε από τη βενιζελική εφημερίδα “Μακεδονία”, που παρουσίαζε τους εκπροσώπους του εβραϊκού αθλητικού σωματείου Μακαμπί Θεσσαλονίκης να μετέχουν σε συνέδριο υπέρ της αυτονομίας της Μακεδονίας στη Σόφια.

21. Εμπρός, 17/06/1930, σελ. 33.

22. Μακεδονία, 07/11/1932, σελ. 3.

“Οι ιθύνοντες των δύο σωματείων έχουν [...] υποχρέωσιν να λάβουν όλα εκείνα τα μέτρα [...] διά τη μην επανάληψιν εκτροπών.”²³

Ο φανατισμός που κουβαλούσαν οι οπαδοί ήταν παρών ήδη από εκείνη την περίοδο, όπως και η ανάγκη της κατασκευής της παραβατικής τους συνήθειας που μπορεί να ήταν εχθρική για το κράτος. Ακόμη και στην ασφυκτική περίοδο της μεταξικής δικτατορίας, δεν μπόρεσε να κρυφτεί πίσω από την εικόνα του ευαγούς αθλητισμού που προετοιμάζει τους νέους και τις νέες για πόλεμο²⁴. Η Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ) δεν αντικαθιστούσε τα σωματεία, αλλά όποια από τα μέλη της (φαλαγγίτες) τύχαινε να είναι μέλη ποδοσφαιρικών σωματείων, έπρεπε να παίζουν ως μέλη της ΕΟΝ στους αγώνες που διοργάνωνε. Επιπλέον, οι φαλαγγίτες επιτελούσαν τον βασικό ρόλο του ρουφιάνου για την εύρυθμη λειτουργία των σωματείων. Παρά την αναγκαία μούγκα που έπρεπε να πέσει για την απόκρυψη των ταραχών και των ανατρεπτικών στοιχείων, τα παραδοσιακά μπάχαλα ήταν παρόντα:

“Νέα αντιαθλητικά κρούσματα εσημειώθησαν την Κυριακήν εις διάφορα γήπεδα του ποδοσφαίρου. Δεν ευρίσκομεν λέξεις δια να διαδηλώσωμεν τον αποτροπιασμόν μας δια το έγκλημα εις βάρος του αθλητισμού μας και ... της ιδέας του Ολυμπισμού.”²⁵

No more heroes: όχι άλλο “ρομαντικό” ποδόσφαιρο!

Περιγράψαμε τον κόσμο του ελληνικού μεσοπολέμου ως μια κοινωνία σε σύγκρουση, όχι μόνο στην παραγωγή αλλά και στην (ανα)παραγωγή της εργατικής τάξης. Είδαμε το ελληνικό κράτος να προσπαθεί να επιβάλλει την οπτική του στις καθημερινές συνήθειες της εργατικής τάξης. Ακόμη καταλάβαμε πως οι διοικήσεις των ομάδων ήταν πολιτικοί εκπρόσωποι του ελληνικού κράτους με σκοπό τη χειραγώγηση και οι δημοσιογράφοι ήταν το ίδιο ρουφιάνοι προ εκατονταετίας. Είδαμε όμως πως όσο και να διείσδυε το ελληνικό κράτος στο γήπεδο, ανακάλυπτε την ίδια σύγκρουση και τις αρνήσεις (μιας νεανικής εργατικής φυγούρας) που προσπαθούσε να αποσβήσει. Το ελληνικό κράτος ανακάλυψε πως η αντιμπατσική βία και ο φανατισμός εμφανίστηκαν στο ποδόσφαιρο και αποτέλεσαν εκδήλωση της βίας που ξέσπασε σε όλη σχεδόν την ελληνική κοινωνία: μια ταξική σύγκρουση χαμηλής έντασης. Αυτό ήταν και το μεσοπολεμικό πρόπλασμα της φυγούρας “οπαδός”. Το δεύτερο μέρος θα είναι αφιερωμένο στο μεταπολεμικό “φτιάζιμο”²⁶ της οπαδικής φυγούρας. Θα μιλήσουμε δηλαδή για εκδρομές, αλητεία, ξύλα, μουσικά ρεύματα, συνδέσμους, προέδρους, κόμματα και αντιφασίστες που τις παίζουν με φασίστες. Εκεί θα πετύχουμε τις τότε αντιδραστικές φυγούρες που πλαισίωσαν των οπαδισμό: τεντυμπόις, μαλλιάδες, φρικιά, πάνκηδες και λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις.

23. Μακεδονία 13/11/1932, σελ. 3.

24. Antifa Scripta, Σπουδές στο Γαλανόμαυρο: Δυο ίδια βιβλία (που εξηγούν τη μοναξιά μας...). Περιοδικό Antifa, τ. 29, Φεβρουάριος 2012.

25. Αθλητισμός, 18/01/1937, σελ. 7.

26. Ο όρος είναι δανεισμένος από το Thompson, Ε., (2012), Πρόλογος στο Φτιάζιμο της Αγγλικής Εργατικής Τάξης. Αθήνα: Antifa Scripta.

FOOT BALL, KINGSTON-UPON-THAMES, SHROVE TUESDAY, FEB. 24TH, 1846.

Οι παλιές κακές ποδοσφαιρικές συνήθειες

Δεν είναι ρετρό μπάχαλα, είναι αγώνες ποδοσφαίρου στην Αγγλία και συγκεκριμένα στα περίχωρα του Λονδίνου το 1846. Έχει φιλοτεχνηθεί για μια συντηρητική εφημερίδα της εποχής, την πρώτη παγκοσμίως που χρησιμοποίησε τη δύναμη της εικόνας για τη μετάδοση “γεγονότων”, τυγχάνοντας έτσι και υψηλής κυκλοφορίας. Και φρόντισε να το κάνει όπως αρμόζει: είναι Τρίτη, ημέρα δουλειάς και ένα τσούρμιο εργάτες, με αθήνη και αγελαία συμπεριφορά, κάνουν κατάληψη στην κεντρική πλατεία. Είναι θολό αν παίζουν μπάλα ή αν απλά παίζουν ξύλο. Το “παιχνίδι” τους θέτει σε κίνδυνο τα κεντρικά κρατικά κτίρια στην πλατεία (με το άγαλμα να δεσπόζει στην πρόσοψη) και τις άμαξες (το καθωσπρέπει μέσο μεταφοράς). Επομένως αυτά τα “τέρατα” έχουν κακές συνήθειες που πρέπει να εγκαταλείψουν. Αν δεν ήταν σαν γκραβούρα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αυτούσια από ρουφιάνους δημοσιογράφους του σήμερα. Τότε όμως η εικόνα εξυπηρετούσε τους σκοπούς του καιρού της. Η βιομηχανική επανάσταση (η αλλαγή του τρόπου οργάνωσης της παραγωγής) ήταν εν εξελίξει και αν κάτι έπρεπε να διδαχθεί το προλεταριάτο της εποχής ήταν οι χαρές της μισθωτής εργασίας και της (κωλο)ζωής στην πόλη και τα περίχωρά της. Έξω από τους “ναούς” της παραγωγής, η εργατική τάξη, στην καθημερινότητα και στον μη-παραγωγικό και κατ’ επέκταση ανεξέλεγκτο (ακόμη) ελεύθερο χρόνο της, κουβαλούσε συνήθειες που πολλές φορές δεν άρμοζαν στο ασφυκτικό αυτό πλαίσιο. Θεωρούνταν απειλητικές για την κοινωνική τάξη, προϊόν της “παλιάς” προβιομηχανικής ζωής και “ανάρμστες” για τον ανθρωπώτυπο της πραγματικής υποταγής στο κεφάλαιο που διέταζε αύξηση της παραγωγικότητας και αυστηρό καταμερισμό της εργασίας- οι εργάτες πήγαιναν σε κοινωνικές εκδηλώσεις που στη συνέχεια μετατρέπονταν σε ανεξέλεγκτες συγκεντρώσεις και θα μπορούσαν να διαδώσουν ριζοσπαστικές πολιτικές ιδέες. Ακόμη και οι ποδοσφαιρικές διασκεδάσεις τους, ήταν ένα μικρό πεδίο ταξικής μάχης.

ΕΠΙΣΤΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ: ΤΟ ΠΡΟΑΝΑΓΓΕΛΘΕΝ ΜΕΛΛΟΝ ΜΑΣ

Πέρασαν 4 χρόνια από την πρώτη καραντίνα. Εκείνες τις μέρες, ανάμεσα σε άλλα τραγελαφικά γεγονότα, χιλιάδες ζόμπι της μικροαστικής τάξης όρμηξαν στα ράφια των σουπερ μάρκετ εξαφανίζοντας τα αλεύρια και τα κωλόχαρτα. Δρούσαν σε καθεστώς πανικού, ενός πανικού κατασκευασμένου με επιστημονική ακρίβεια από τα δημοσιογραφικά επιτελεία. Οι εικόνες των πανικόβλητων ζόμπι με τα κωλόχαρτα ανατροφοδότησαν τον γενικευμένο πανικό της ελληνικής κοινωνίας, ο οποίος αυξανόταν πλέον με εκθετικό τρόπο. Μαζί με τον φόβο του κρουολογήματος, διαδόθηκε ο φόβος της έλλειψης αγαθών και της πείνας.

Έκτοτε, ο φόβος αυτός μεταδίδεται συνεχώς. Με κάθε πιθανή αφορμή, μας λένε ότι τα τρόφιμα λιγοστεύουν. Χρησιμοποιούν δεκάδες εξηγήσεις του συρμού για να ερμηνεύσουν τις αυξημένες τιμές των τροφίμων, και να μας προϊδεάσουν για ένα μέλλον σπάνης. Φταίει ο covid¹, η κλιματική κρίση², ο πόλεμος στην Ουκρανία³, η απληστία ορισμένων εταιρειών (aka greedflation)⁴, το φαινόμενο El Nino⁵, οι επιθέσεις των Χούθι στην Ερυθρά Θάλασσα⁶,

φταίνε και τοπικοί παράγοντες όπως οι πλημμύρες στη Θεσσαλία⁷, όταν οι δημοσιογράφοι πουν κάτι παραπάνω, φταίει πως τρώμε πολύ κρέας⁸ και πως δεν υπάρχουν πολλοί οδηγοί νταλίκας⁹.

Σε ένα προηγούμενο τεύχος αυτού του περιοδικού, είχαμε μελετήσει το παράδειγμα του λιμού της Κατοχής, ενός λιμού που εξόντωσε εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες και εργάτριες. Το σχήμα με το οποίο καταλάβαμε την πείνα του 1941-1942 ήταν, συνοπτικά, το εξής:

1) Η **κρίση υπερσυσσώρευσης** χτύπησε τον αγροτικό κλάδο στον μεσοπόλεμο, 2) τα κράτη έκαναν μεταξύ τους **εμπορικό πόλεμο** ξεκινώντας από τα τρόφιμα, ο οποίος επεκτάθηκε σε όλα τα εμπορεύματα, 3) έτσι ο **πληθωρισμός** έκανε την εμφάνισή του. 4) Η όξυνση του εμπορικού πολέμου πήρε την μορφή σκληρών **τεχνητών ελλείψεων** λόγω απαγορεύσεων εισαγωγών και εξαγωγών, οι οποίες 5) έφεραν έναν **“ανεξέλεγκτο” πληθωρισμό και δελτία τροφίμων** σχεδόν σε όλη την Ευρώπη ήδη από το 1939, πριν την γερμανική εισβολή στην Πολωνία. 6) Στην Ελλάδα επικράτησαν ειδικές συνθήκες, που ήταν ικανές να μετατρέψουν την κρατικά οργανωμένη διαίτα σε **μαζικό θάνατο από πείνα**. Σε εκείνο το κείμενο καταλήγαμε:

“... η επισιτιστική κρίση είναι τεχνητή, είναι ένα προβλέψιμο αποτέλεσμα συνειδητών πο-

σεις. Ηλεκτρονική έκδοση, 21/01/2024.

7. Καθημερινή, Κακοκαιρία Daniel: Φόβοι για ελλείψεις τροφίμων και νέες ανατιμήσεις. Ηλεκτρονική έκδοση, 12/09/2023.

8. The Brussels Times, EU should target meat consumption to reduce food prices. Ηλεκτρονική έκδοση, 18/03/2022.

9. The Guardian, UK facing summer of food shortages due to lack of lorry drivers. Ηλεκτρονική έκδοση, 25/06/2021.

λιτικών που ακολουθούν τα κράτη (και το ελληνικό, προφανώς) προσπαθώντας να βγουν από την κρίση τους [...] η ύστατη μορφή θυσίας που κλήθηκε να κάνει ένα κομμάτι της εργατικής τάξης, βάζοντας πλάτη στον πόλεμο των αφεντικών, ήταν να πεθάνει από την πείνα. [...] Τα ελληνικά αφεντικά φρόντισαν να στραγγαλίσουν μεθοδικά την προσφορά αγαθών, ώστε να λάβουν υπερκέρδη από αυτό το μαφιόζικο κύκλωμα εμπορίου. [...] Ένα σύνολο από σκληρές απαγορεύσεις (απαγόρευση μεταφοράς εμπορευμάτων, απαγόρευση κυκλοφορίας, ναυτικός αποκλεισμός) οδήγησαν τα εμπορεύματα σε κυκλοφορία με το σταγονόμετρο μέσα από τα μαφιόζικα δίκτυα αγροτών - αστών - κρατικών υπαλλήλων. Τα τρόφιμα όμως υπήρχαν· καταναλώνονταν λαίμαργα στα σαλόνια της αστικής τάξης και σάπιζαν στις αποθήκες της. Μόνο με αυτό τον τρόπο θα κατέληγαν να κερδίζουν ένα σπίτι για δυο τενεκέδες λάδι. Και για να συμβεί αυτό, κάποιοι αναγκαστικά θα πέθαιναν.”¹⁰

Στο παρόν κείμενο θα δείξουμε πως αυτό το σχήμα εξήγησης της “επισιτιστικής κρίσης” έχει εφαρμογή και σήμερα, και μάλιστα βρισκόμαστε σε αρκετά προχωρημένο σημείο του: τα κράτη κάνουν πρόβες με ευέλικτα δελτία τροφίμων όπως το “Καλάθι του Νοικοκυριού”. Θα χρησιμοποιήσουμε πάλι αυτές τις μπανάλες ερμηνείας του κόσμου, που έχουν στο κέντρο τους τις καπιταλιστικές σχέσεις και τον ταξικό πόλεμο, ώστε να προσανατολιστούμε στο τι μας περιμένει. Αν εσάς, αντιθέτως, σας πείθει πως η λύση στην πείνα είναι να βγάλετε δίπλωμα νταλίκας, έχετε στα χέρια σας το λάθος περιοδικό· αναζητήστε το ΤΡΟΧΟΙ & ΤΙΡ.

10. Antifa Selanik, Δελτίο τροφίμων και μαζικός θάνατος στην Ελλάδα του Β'ΠΠ (+ μερικά δυσσώλινα συμπεράσματα). Περιοδικό Selanik, τ. 1, Δεκέμβριος 2022.

1. Καθημερινή, Politico: Στα πρόθυρα λιμού ο πλανήτης - Οι τρεις λόγοι πίσω από την επισιτιστική κρίση. Ηλεκτρονική έκδοση, 02/06/2022.

2. Οικονομικός Ταχυδρόμος, Κλιματική κρίση: Πώς οδηγεί σε επισιτιστική ανασφάλεια. Ηλεκτρονική έκδοση, 01/12/2023.

3. Newsbeast.gr, Το νέο «όπλο» του Πούτιν είναι το ψωμί - Το σχέδιο επιρροής στην Αφρική προχωράει με δωρεάν αποστολές σιτηρών. Διαδικτυακή εφημερίδα, 28/11/2023.

4. Οικονομικός Ταχυδρόμος, Greedflation: Ποιοι κλάδοι και εταιρείες οδήγησαν σε αυξήσεις τιμών. Ηλεκτρονική έκδοση, 07/12/2023.

5. Huffingtonpost.gr, Ακρίβεια δίχως φρένο: Οι τιμές της ζάχαρης αυξάνονται παγκοσμίως λόγω El Nino. Διαδικτυακή εφημερίδα, 21/11/2023.

6. Ναυτεμπορική, Κρίση στην Ερυθρά Θάλασσα: Χειρότερες από την αρχή της πανδημίας οι επιπτώ-

“Αγρότες” και “επισιτιστική κρίση”

Εμείς προετοιμάζαμε καιρό αυτό το κείμενο, και η αφορμή για να το γράψουμε ήταν, πρωτίστως, οι τιμές στα ράφια. Στο ενδιάμεσο, όμως, τους ευρωπαϊκούς δρόμους κατέκλυσαν τα αφεντικά-με-τρακτέρ, που εμφανίζονται στις εφημερίδες με το συσκοτιστικό όνομα “αγρότες”. Και επειδή αυτό το crew το είχαμε ξανασυναντήσει στην ιστορία του κατοχικού λιμού, πριν αποκτήσουν τρακτέρ, μας μπήκαν ψύλλοι στ’ αυτιά.

Στην φωτογραφία βλέπετε το αποτέλεσμα μιας “αγροτικής” δράσης σαμποτάζ, κατά την οποία αχρηστεύτηκαν 150 τόνοι ουκρανικού σιταριού που θα εισαγόταν στην Πολωνία χωρίς δασμούς. Η πολωνική κυβέρνηση έκλεισε το μάτι στην δράση αυτή, για προφανείς λόγους.

Μα τι έγινε; Εν μέσω “επισιτιστικής κρίσης”, είναι δυνατόν να είναι οι “αγρότες” τόσο συμφεροντολόγοι που να καταστρέφουν τρόφιμα προκειμένου να μην πέσουν οι τιμές των εμπορευμάτων τους, παίρνοντας στο λαϊμό τους την εργατική τάξη της Πολωνίας; Ευτυχώς στη χώρα μας οι αγρότες ανέπτυξαν σχέσεις με το κομμουνιστικό φοιτητικό κίνημα, και κάτι τέτοιο αποκλείεται να συμβεί!

2. Η άνοδος των τιμών των τροφίμων ως αποτέλεσμα της ανόδου των τιμών της ενέργειας

Η “επισιτιστική κρίση” παρουσιάζεται ως ελλείψεις τροφίμων. Όμως, ακόμα και στις πιο ρηχές προπαγανδιστικές αναλύσεις δημοσιογράφων, δύσκολα θα βρείτε να λένε ότι “υπάρχουν λιγότερα τρόφιμα απ’ όσα χρειάζονται για να τραφούμε όλοι”. Αντιθέτως, η παγκόσμια αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή βρίσκεται στα υψηλότερα επίπεδα ever, έχοντας την τελευταία 20ετία μια αυξητική τάση ελαφρώς μεγαλύτερη της αύξησης του ανθρώπινου πληθυσμού στον πλανήτη¹¹.

Αυτό που περιγράφουν με τον τίτλο “επισιτιστική κρίση” είναι πως τα τρόφιμα κοστίζουν τόσο πολύ, που δεν μπορούν όλες να τα εξασφαλίσουν επαρκώς. Περιγράφουν, δηλαδή, τον υψηλό πληθωρισμό στα τρόφιμα. Ως προς αυτό, δεν λένε κάτι λάθος. Όντως, οι τιμές των τροφίμων έχουν εκτοξευτεί - όντως κομμάτια της εργατικής τάξης (ειδικά στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες) δυσκολεύονται να τραφούν πλήρως. Η παγίδα σε αυτές τις αναλύσεις δεν βρίσκεται στην εξωτερική όψη του φαινομένου, αλλά στις εξηγήσεις του γιατί αυτό συμβαίνει. Εν ολίγοις, παρουσιάζεται ως ένα αναπάντεχο φαινόμενο το οποίο δεν συμβαίνει με πρόθεση.

Πέρυσι διοργανώσαμε μια εκδήλωση με τίτλο “Πως φτάσαμε στην άνοδο των τιμών της ενέργειας;”, η οποία αποτυπώθηκε σε τρία κείμενα¹² στο δεύτερο τεύχος αυτού του περιοδικού. Εκεί περιγράψαμε την άνοδο των τιμών της ενέργειας ως οργανωμένο σχέδιο του ελληνικού κράτους (και των υπόλοιπων ευρωπαϊκών) για την εξυπηρέτηση οικονομικών και πολιτικών στόχων (αυξημένα κέρδη, αυξημένα κρατικά

έσοδα, ενεργειακή ασφάλεια, κλπ). Το σχέδιο “πληθωρισμός” τέθηκε σε εφαρμογή μετά την γενίκευση του παγκόσμιου εμπορικού πολέμου το 2020, που πήρε τη μορφή των lockdown και των σχετικών απαγορευτικών μέτρων. Η όξυνση του εμπορικού πολέμου έφερε την “πληθωριστική καταιγίδα”, δηλαδή τις οργανωμένες (και εχθρικές μεταξύ τους) απαντήσεις των κρατών στις προκλήσεις αυτού του πολέμου. Αυτό με την σειρά του βύθισε τις στρατιωτικές συγκρούσεις σε μια σειρά από χώρες, με την Ουκρανία σε πρώτο πλάνο. Ο πόλεμος στην Ουκρανία αποτέλεσε την αφορμή για μια επιπλέον σειρά μέτρων εμπορικού πολέμου: μπουριά αερίου που κλείνουν ή ανατινάζονται, συμβόλαια προμήθειας που δεν ανανεώνονται, κλπ. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την άποψη μας ότι αυτό είναι προϊόν κρατικού σχεδιασμού, θα πρέπει να ανατρέξετε σε αυτά τα κείμενα.

Σε αυτά που γράψαμε πέρυσι, βέβαια, έχουν προστεθεί και νέα δεδομένα. Ας πούμε, κάποιος σίτες αντάρτες στην Υεμένη επιτίθενται με πυραύλους σε πλοία στην Ερυθρά Θάλασσα, γιατί - λένε πως - αγαπούν πολύ τους Παλαιστίνιους. Ας πούμε, το ισχυρότερο πολεμικό ναυτικό του κόσμου σκάει μύτη εκεί, αλλά δυσκολεύεται - λέει - να αντιμετωπίσει τους σίτες με τα φουσκωτά. Και να σου πάλι πληθωρισμός από το πουθενά.

Αν κρατήσουμε την άποψη πως η άνοδος των τιμών της ενέργειας είναι ένα γεωπολιτικό και οικονομικό κρατικό σχέδιο σε καιρούς παγκόσμιου πολέμου, μπορούμε να δούμε σ’ αυτό τον πρώτο κρίκο της αλυσίδας αυτού που ονόμασαν “επισιτιστική κρίση”. Η ενέργεια είναι ένα στοιχειώδες εμπόρευμα, το οποίο περιλαμβάνεται σ’ όλα τα υπόλοιπα εμπορεύματα. Όταν ακριβαίνει η ενέργεια, θα ακριβαίνουν και τα υπόλοιπα εμπορεύματα, των τροφίμων συμπεριλαμβανομένων. Ακριβαίνει το πετρέλαιο, ακριβαίνει ο χάλυβας, ακριβαίνει και το σιτάρι. Παρακάτω, όμως, θα δούμε ότι τα τρόφιμα, συγκεκριμένα, έχουν έναν ειδικό οικονομικό και πολιτικό ρόλο στο πληθωριστικό σχέδιο, έτσι που εν τέλει ακριβαίνουν αναλογικά περισσότερο από τα υπόλοιπα εμπορεύματα.

3. Γιατί ο πληθωρισμός στα τρόφιμα είναι αναλογικά μεγαλύτερος;

Είπαμε ότι η άνοδος των τιμών της ενέργειας οδηγεί σε άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών. Όμως, αν παρατηρήσετε λίγο τις αυξήσεις, δεν είναι ομοιογενείς. Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της ΕΛΣΤΑΤ, ενώ ο γενικός πληθωρισμός τον Νοέμβριο του 2023 ήταν περίπου στο 3%, η αύξηση των τιμών των τροφίμων είχε μια μέση τιμή άνω του 9%¹³. Πάμε να δούμε γιατί.

Η γενική αύξηση των τιμών επιφέρει μεγαλύτερα κέρδη στα αφεντικά και μεγαλύτερα έσοδα στα κρατικά ταμεία, αν υποθέσουμε ότι ο αριθμός των εμπορικών συναλλαγών παραμένει σταθερός. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν ισχύει γενικά. Η αύξηση των τιμών μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της κατανάλωσης σε διάφορους κλάδους, σε αυτούς που η προσφορά/ζήτηση είναι ελαστική.

Η αγορά των τροφίμων, από την άλλη, είναι ανελαστική. Όσο και να ανεβαίνουν οι τιμές, ο καταναλωτής θα προσπαθήσει να καταναλώσει περίπου την ίδια ποσότητα τροφίμων, εις βάρος της ποιότητας ίσως, εις βάρος άλλων αναγκών σίγουρα, αλλά δεν έχει την πολυτέλεια να πει “αυτή την περίοδο δε συμφέρει να κάνω τα λεφτά μου τρόφιμα”.

Το ελληνικό κράτος προσπαθεί να διαμορφώσει τον πληθωρισμό με έναν τέτοιο τρόπο ώστε α) να μειωθεί η κατανάλωση συγκεκριμένων εμπορευμάτων (π.χ. εισαγόμενων), β) να διατηρηθεί η κατανάλωση άλλων εμπορευμάτων παρά τις αυξημένες τιμές, ώστε να αυξηθούν τα κέρδη και τα δημόσια έσοδα. Τα τρόφιμα, σε γενικές γραμμές, ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία. Είναι από εκείνα τα εμπορεύματα (όπως τα ενοίκια, το ρεύμα, κλπ) που είμαστε αναγκασμένοι να πληρώνουμε όσο κι αν ακριβύνουν, κάνοντας το πληθωριστικό σχέδιο να λειτουργεί.

Πέρα από την ανελαστικότητα της αγοράς τους, τα τρόφιμα παίζουν έναν ειδικό δημοσιονομικό

11. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Agricultural production statistics 2000–2021, FAOSTAT Analytical Brief 60.

12. Πρόκειται για τα κείμενα “Η άνοδος των τιμών ως καλά οργανωμένο κρατικό σχέδιο”, “Από τον λιγνίτη στους έλικες και μετά στις σφαίρες (η σειρά είναι τυχαία)” και “Περισσότερο επίδομα, λιγότερος μισθός”.

13. Ελληνική Στατιστική Αρχή, ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ: Νοέμβριος 2023.

AB Βασιλόπουλος και Τράπεζα Τροφίμων

Η αλυσίδα σουπερμάρκετ AB Βασιλόπουλος ξεκίνησε ως παντοπωλείο στο κέντρο της Αθήνας το μακρινό...1939! Μπορούμε, φυσικά, να αναρωτηθούμε τι τσάτσου του Μεταξά και ύστερα των Γερμανών ήταν οι Βασιλόπουλοι, για να κληρονομήσουν την περίοδο των δελτίων τροφίμων και του λιμού, ανοίγοντας παντοπωλείο. Αλλά για το παρόν κείμενο, αυτό είναι εκτός θέματος.

Η οικογένεια Βασιλόπουλου, της οποίας το παντοπωλείο μέσα στις επόμενες δεκαετίες έγινε μια από τις κυρίαρχες αλυσίδες σουπερμάρκετ, ίδρυσε το 1995 την ΜΚΟ Τράπεζα Τροφίμων. Η Τράπεζα Τροφίμων έχει σαν διακηρυγμένο στόχο την μείωση της σπατάλης τροφίμων και της πείνας. Σύμφωνα με τα λεγόμενα των ίδιων των ιδιοκτητών, η AB Βασιλόπουλος προμηθεύει με κοντόληκτα προϊόντα την Τράπεζα Τροφίμων, και αυτή τα διανέμει σε φτωχούς.

Έτσι, τα σουπερ μάρκετ AB ξεφορτώνονται τα προϊόντα που δεν πωλούνται, τα οποία ειδήλως θα αποτελούσαν ένα μεγάλο μη-παραγωγικό έξοδο (κόστος αρχικής αγοράς + κόστος ως απόβλητο). Επιπλέον, τα AB διαφημίζονται, φορο-ελαφρύνονται, η Τράπεζα Τροφίμων χρηματοδοτείται και πάει λέγοντας. Ένας σωρός ψιλο-σάπια προϊόντα, που κανονικά συγκαταλέγονται στη φύρα, γίνονται η αρχή ενός επιπλέον κύκλου αξιοποίησης.

Δεν συμβαίνει, βέβαια, κάτι αμιγώς οικονομικό. Στην άκρη του οικονομικού κυκλώματος, υπάρχουν οι “ωφελομένους”, δηλαδή πεινασμένοι άνθρωποι από τον πάτο της εργατικής τάξης. Οι άνθρωποι αυτοί, τρώγοντας την φύρα των AB, εξαρτούν την αναπαραγωγή τους από τις ορέξεις μιας ΜΚΟ. Ας πούμε μόνο ότι αυτό προσοδίδει τεράστια “πολιτική δύναμη” στους ιδιοκτήτες αυτής της ΜΚΟ. Όπου “πολιτική δύναμη”, φανταστείτε διάφορα μηνύσιμα περιεχόμενα. Να ‘ναι καλά οι υπόλοιπες ΜΚΟ και οι υπηρεσίες τους στους “ωφελομένους”, που μπορούν να σας εξιτάρουν την φαντασία.

κό ρόλο. Με τον ειδικό πληθωρισμό των τροφίμων να είναι αισθητά μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο πληθωρισμό σε άλλες πρώτες ύλες - και με τις ελάχιστες αυξήσεις στους ονομαστικούς μισθούς - τα κρατικά έσοδα (μέσω ΦΠΑ) αυξάνονται γρηγορότερα από τα κρατικά έξοδα (σε μισθούς και δημόσια έργα). Θα κλέψουμε τα λόγια της συνέλευσης Autonome Antifa:

“... ο κρατικός πλούτος αυξάνει ταχύτερα από τον πληθωρισμό. Γιατί αυτά που ακριβαίνουν είναι κυρίως τα εμπορεύματα που έχουν να κάνουν με την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης: το γάλα και το λάδι εκτοξεύονται - το τσιμέντο, τα σίδηρα και ειδικά η εργασία, όχι και τόσο. Άρα τα αφεντικά και το κράτος τους αυξάνουν τα έσοδα τους με ρυθμούς πληθωρισμού τροφίμων, ενώ τα έξοδα τους αυξάνονται με τους - μικρότερους - ρυθμούς του πληθωρισμού πρώτων υλών... αλλά βασικά μισθών.”¹⁴

4. Οι απαγορεύσεις εισαγωγών/εξαγωγών και οι τεχνητές ελλείψεις

Περιγράψαμε παραπάνω το πως η ακρίβεια στα τρόφιμα είναι μια αντλία που τραβάει χρήμα από τις τσέπες μας και το κατευθύνει στους κουμπάρδες των αφεντικών και του κράτους. Προφανώς, με αντίστοιχο τρόπο, τα παιχνίδια των τιμών μπορούν να αντλήσουν υπεραξία και ισχύ από το ένα κράτος προς το άλλο. Τον ρόλο αυτό επιτελούν οι απαγορεύσεις εισαγωγών/εξαγωγών σε συγκεκριμένα εμπορεύματα, μεταξύ των οποίων και τα τρόφιμα.

Η απαγόρευση εισαγωγών εκ μέρους ενός κράτους, έχει τον προφανή στόχο να βελτιώσει το εμπορικό του ισοζύγιο. Με απλά λόγια, απαγορεύει τα (κατά κανόνα φθηνότερα) ξένα εμπορεύματα για να προστατεύσει τα εθνικά εμπορεύματα, οδηγώντας έτσι σε έναν ευεργετικό - για το εμπορικό ισοζύγιο, όχι για μας! - πληθωρισμό. Η απαγόρευση εξαγωγών, από την ανάποδη, έχει τον στόχο να προκαλέσει στραγγαλισμό της προσφοράς ενός αγαθού στην εξωτερική αγορά, δηλαδή να προκαλέσει έναν πληθωρισμό-πρόβλημα στα ξένα κράτη. Αυτή η πολεμική διαδικασία, που έχει επιταχυνθεί από το 2020 κι έπειτα, είναι που προκαλεί το λεγόμενο “σοκ στις εφοδιαστικές αλυσίδες”, δηλαδή τις τεχνητές ελλείψεις αγαθών.

Εν προκειμένω, στα τρόφιμα, το μεγαλύτερο σχετικό παιχνίδι ήταν οι συμφωνίες Ρωσίας - Δύσης για τα ουκρανικά σιτηρά¹⁵. Εκτός των εμπόλεμων μερών στην Ουκρανία, όμως, περιορισμούς και απαγορεύσεις στις εξαγωγές τροφίμων επέβαλαν και χώρες με ισχυρό ΑΕΠ όπως η Ινδία¹⁶, το Πακιστάν¹⁷, κα.

Το περιβάλλον των τεχνητών ελλείψεων λόγω εμπορικού πολέμου είναι ιδανική συνθήκη για την ανάπτυξη φαινομένων “μαύρης αγοράς” και της λεγόμενης “αισχροκέρδεια”. Προσφέ-

14. Autonome Antifa, Ο πληθωρισμός πληρώνει τα F-35 από την τσέπη μας. Αφίσα, Φεβρουάριος 2024.

15. Ναυτεμπορική, Ουκρανικά σιτηρά: Λήγει η συμφωνία χωρίς να έχει βρεθεί λύση - Τι υποστηρίζει ο Πούτιν. Ηλεκτρονική έκδοση, 15/07/2023.

16. Καθημερινή, Η Ινδία απαγόρευσε τις εξαγωγές ρυζιού. Ηλεκτρονική έκδοση, 22/07/2023

17. ndtv.com, Pakistan Imposes «Complete Ban» On Sugar Export. Here's Why. Διαδικτυακή εφημερίδα, 10/05/2022.

ρεται η δυνατότητα σε χονδρεμπόρους, βιομηχάνους και ΜΚΟ να βαθύνουν τις ελλείψεις προϊόντων, αποκρύπτοντας τα. Αυτό που συνήθως περιγράφεται ως “αισχροκέρδεια”, βέβαια, μπορεί να συμβεί μόνο με την ανοχή του κρατικού μηχανισμού, και αυτό στην περίπτωση που εξυπηρετεί συμφέροντα ενός ευρύτερου κομματιού των αφεντικών (βλ. το παράδειγμα της Κατοχής). Ειδήλως, αν κάποιοι επιχειρηματίες προσπαθήσουν να αντλήσουν εκβιαστικά μεγαλύτερα ποσοστά κέρδους εις βάρος τόσο των καταναλωτών όσο και άλλων αφεντικών (aka “αισχροκέρδεια”), τότε ο κρατικός έλεγχος θα φροντίσει να επιβληθεί η τάξη.

Προς το παρόν έχουμε περιστασιακές εμφανίσεις του φαινομένου “μαύρη αγορά”, για παράδειγμα με την απόκρυψη καυσόξυλων¹⁸ και ηλιέλαιου¹⁹. Το φρένο στο φαινόμενο αυτό μπαίνει από τα υπόλοιπα αφεντικά και τον συλλογικό τους εκφραστή: το ελληνικό κράτος. Σε καμία περίπτωση, λοιπόν, η “αισχροκέρδεια” δεν είναι η εξήγηση του φαινομένου της ακρίβειας. Μπορεί, όμως, υπό προϋποθέσεις η “μαύρη αγορά” να αποτελέσει μια επί μέρους εικόνα αυτού του κυκλώματος, αν τα γενικά συμφέροντα της αστικής τάξης το απαιτήσουν. Οι μεμονωμένες προθέσεις των ελληνικών αφεντικών δεν μας αφήνουν να αμφιβάλλουμε για το μέχρι που μπορούν να φτάσουν.

5. Τα τρόφιμα ως μέσο πολιτικού ελέγχου

Μέχρις εδώ εξετάσαμε τα τρόφιμα ως προς την οικονομική τους κυρίως λειτουργία. Αλλά τα τρόφιμα, εκτός από την αφηρημένη τους διάσταση ως εμπορεύματα, έχουν και μια πολύ συγκεκριμένη αξία χρήσης: διατηρούν τους ανθρώπους στη ζωή! Συνεπώς, στο περιβάλλον της τεχνητής “επισιτιστικής κρίσης”, δηλαδή άλλου ενός τρόπου εκδήλωσης της καπιταλιστικής κρίσης υπερσυσσώρευσης, ο έλεγχος των αποθεμάτων και της διανομής των τροφίμων είναι ένα εργαλείο πολιτικού ελέγχου. Αυτός - δηλαδή αυτό το κράτος - που μπορεί να ταίσει έναν πληθυσμό που πεινάει - εντός ή εκτός συνόρων - είναι και η κυρίαρχη εξουσία.

Αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό στα εξής ακραία, μα υπαρκτά, παραδείγματα: α) πληθυσμοί σε κατάσταση πείνας προβαίνουν σε food riots, με την κατάλληλη έξωθεν υποστήριξη, με στόχο την αλλαγή καθεστώτος στην χώρα τους, όπως π.χ. στη Σρι Λάνκα το 2022, β) η σύγκρουση των μεγάλων δυνάμεων για τον έλεγχο της Αφρικής, της Μ. Ανατολής και της Ασίας που περνάει και μέσα από τις φιλανθρωπικές αποστολές τροφίμων.

Η σίτιση, όμως, είναι εργαλείο πολιτικού ελέγχου κι εδώ, όπου τα πράγματα δεν είναι τόσο “ακραία” όπως στον λεγόμενο “Τρίτο Κόσμο”. Τόσο τα δίκτυα διανομής και πώλησης τροφίμων (βλ. σουπερ μάρκετ) όσο και τα δίκτυα συσσιτίων (βλ. ΜΚΟ) έχουν πολιτικές και πειθαρχικές λειτουργίες, πλην των οικονομικών. Συχνά, μάλιστα, οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων πώλησης τροφίμων είναι και ιδιοκτήτες

18. newsbomb.gr, Αισχροκέρδεια στα καυσόξυλα - Στα ύψη η τιμή τους, λόγω τεχνητών ελλείψεων. Διαδικτυακή εφημερίδα, 25/09/2022.

19. magnesianews.gr, Γιώργος Καββαθάς: Υπάρχει τεχνητή απόκρυψη των αποθεμάτων και δημιουργεί τεχνητή έλλειψη προϊόντων. Διαδικτυακή εφημερίδα, 29/03/2022.

Είναι αυτομείωση, κ. Πάνο;

Τελευταία, έχουν εμφανιστεί κάποιες ομάδες σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη που επισκέπτονται σουπερ μάρκετ, αιτούνται μείωση τιμών για κάποια λεπτά και μοιράζουν προκηρύξεις στους πελάτες. Κάποιες φορές οι υπεύθυνοι των σουπερ μάρκετ ικανοποιούν το αίτημα τους, κάποιες όχι. Στα κείμενα τους ονομάζουν τις δράσεις τους ως "αυτομείωση", κάνοντας ιστορικό παραλληλισμό με τις αντίστοιχες πρακτικές των αυτόνομων στην Ιταλία της δεκαετίας του '70.

Εμείς, ως συνήθως, έχουμε τους προβληματισμούς μας. Ξέρετε, η παλιά η αυτομείωση, η ορθόδοξη, δεν ήταν ένα αίτημα· δεν ήταν συμβολικός ακτιβισμός. Είχε από πίσω της μια δεκαετή ιστορία συλλογικής οργάνωσης της εργατικής τάξης, ένα μεγάλο μέρος της οποίας είχε αποδράσει από τα αριστερά κόμματα. Είχε ομάδες που έφτιαχναν συλλογικές απόψεις, οι οποίες ήταν κτήμα δεκάδων χιλιάδων προλετάρων. Αυτές οι απόψεις απειλούσαν το ιταλικό κράτος ευθέως. Οπότε, όταν οι ιταλοί προλετάριοι έσκαγαν στα μάρκετ, θα έλεγε κανείς ότι δεν ζητούσαν κάτι από τον υπεύθυνο.

Μπορεί η παλιά η αυτομείωση να είχε κι αυτή τα κουσούρια της, αλλά αυτό είναι μια άλλη συζήτηση. Όμως, στην εποχή μας έχουμε κάποιες σοβαρές ελλείψεις, με τις οποίες πρέπει να αναμετρηθούμε πριν επιχειρήσουμε να μιμηθούμε την ιταλική αυτονομία. Ας πούμε, να διατηρήσουμε μια πολιτική ομάδα στη ζωή για περισσότερο από 2-3 χρόνια. Ας πούμε, να μην πιστεύουμε ότι το lockdown έγινε "για να καλύψουν τη γύμνια του δημόσιου συστήματος περίθαλψης", δηλαδή την επίσημη κρατική γραμμή πίσω από οργανωμένες λέξεις.

Μπορεί να ακούγεται άσχετο, αλλά δεν είναι! Αυτός που πιστεύει πως το δημόσιο σύστημα περίθαλψης είναι το καλό κράτος που έχει μείνει γυμνό, πιστεύει κι ότι υπάρχει αυτός που μπορεί να το ντύσει! Κι αν υπάρχει αυτός που μπορεί να επαναφέρει το καλό κράτος στην θέση του, μπορεί και να εμφανιστεί αν επιμένεις με "διεκδικήσεις" έξω από σουπερ μάρκετ. Με το ένα πόδι στον αναποτελεσματικό ακτιβισμό και με το άλλο στην βαρκούλα της Έφης Αχτσιόγλου.

των φιλανθρωπικών συσσιτίων²⁰. Πρέπει να βλέπουμε αυτές τις επιχειρήσεις ως προεκτάσεις της κρατικής εξουσίας, ακόμα κι αν βρίσκονται στα χέρια ιδιωτών.

Ας δούμε, για παράδειγμα, τα τελευταία δέκα χρόνια. Με κάθε αφορμή - φωτιές, πλημμύρες, μετανάστες στον Έβρο, κλπ - λαμβάνει χώρα μια εκστρατεία συγκέντρωσης τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης. Αυτές οι εκστρατείες είναι πολεμικές ασκήσεις με την συμμετοχή του άμαχου πληθυσμού, ο οποίος καλείται να παρέχει δωρεάν προϊόντα σε κρατικές υπηρεσίες πρόνοιας (βλ. Δήμοι) ή σε ΜΚΟ. Αυτοί οι σωροί (συντάχθηκαν) προϊόντων που συλλέγονται χωρίς επίσημη καταγραφή, παρέχουν τρομερές δυνατότητες για λαθρεμπόριο και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Ορκιζόμαστε ότι η προηγούμενη πρόταση συντάχθηκε πριν έρθουν στην δημοσιότητα οι πληροφορίες για την ΜΚΟ "Άλλος Άνθρωπος", πριν μάθουμε πως ο Mr. Κουλοχέρης ξέπλενε χρήματα πουλώντας αγαθοεργία.

Το πραγματικό σκάνδαλο, βέβαια, δεν είναι αυτό. Το πραγματικό σκάνδαλο είναι, πρώτον, ότι κανένας επαναστάτης φιλάνθρωπος δεν αναρωτήθηκε ποτέ (τουλάχιστον δημόσια) τι είναι αυτές οι ΜΚΟ. Και ακόμα μεγαλύτερο σκάνδαλο είναι, δεύτερον, πως τα κοράκια της φιλανθρωπίας έχουν χτίσει εδώ και 10 χρόνια τέτοιους δυνατούς κοινωνικούς αυτοματισμούς. Μόλις σφυριξούν, χιλιάδες πρόθυμοι μαζεύουν τρόφιμα: από σωματεία εργαζομένων μέχρι στέκια αναρχικών και οπαδικούς συνδέσμους. Φανταστείτε πως μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτή την τεχνογνωσία τα

αφεντικά της φιλανθρωπίας, αν η πείνα κάνει τις θλιβερές τους υπηρεσίες απαραίτητες για την συντήρησή μας. Αυτοί το φαντάζονται ήδη, πάντως. Ας αναλογιστούμε τις ασκήσεις πειθαρχημένης προμήθειας τροφίμων στις ουρές των σουπερμάρκετ το 2020, που έγιναν με κρατική εντολή, και πλασαρίστηκαν ως "αποστάσεις ασφαλείας λόγω κορονοϊού".

6. Προετοιμασία για το μέλλον

Κλείνοντας, πάμε να δούμε τι μπορούμε να κρατήσουμε από το σχήμα εξήγησης της κατοχικής πείνας, που είδαμε στην αρχή. Κρίση υπερσυσσώρευσης, τσεκ! Εμπορικός πόλεμος, τσεκ! Πληθωρισμός, τσεκ! Τεχνητές ελλείψεις, τσεκ! Δελτία τροφίμων; Στο περίπου, οπ process... Μαζικός θάνατος από πείνα; Προς το παρόν, ευτυχώς, δεν μας χτύπησε την πόρτα. Αρκούμαστε στο να ψωνίζουμε σκατοφαγητά, να βγάζουμε με δανεικά το ένα τρίτο του μήνα, έτσι ώστε το ελληνικό κράτος να ψωνίζει F-35 και να στέλνει φρεγάτες στην Ερυθρά Θάλασσα.

Αν ακολουθήσουμε το σχήμα σκέψης που φτιάξαμε για τον μεσοπόλεμο ως τα ακρότατα όρια του, παραλληλίζοντας εκείνη την εποχή με το σήμερα, οι προβλέψεις θα είναι τρομακτικές. Όμως, ο στόχος μας δεν είναι να κάνουμε προβλέψεις. Άλλωστε, ακόμα και στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δεν επήλθε παντού ο μαζικός θάνατος από την πείνα. Επιπλέον, μπορεί ο Β' ΠΠ να τελείωσε μέσα από την μαζική καταστροφή και το μαζικό θάνατο, όμως ο Γ' ΠΠ (aka Ψυχρός Πόλεμος) τελείωσε με την κατάρρευση των καθεστώτων στο ένα τρίτο του πλανήτη, χωρίς να πέσει σχεδόν μια τουφεκιά. Δεν έχει ούτε νόη-

μα ούτε κάποια εγκυρότητα το να προβλέψουμε το μαζικό θάνατο.

Αντιθέτως, πρέπει να φτιάξουμε το παζλ του παρελθόντος με το παρόν, ώστε να καταλαβαίνουμε τι μας συμβαίνει σε πραγματικό χρόνο. Να χρησιμοποιήσουμε την ιστορική μνήμη για να σχηματίσουμε άποψη από γεγονότα, και όχι προφητείες από υποθετικά σενάρια.

Μερικά τέτοια γεγονότα; 1) Η αγοραστική μας δύναμη μειώνεται συνεχόμενα εδώ και 15 χρόνια με κρατικό σχέδιο. 2) Στην Αφρική και την Ασία έχουν ξεσπάσει ήδη λιμοί, και οι φιλανθρωπικές οργανώσεις εφαρμόζουν σκληρή βιολογική και ιμπεριαλισμό. 3) Στην Ελλάδα, η εργατική τάξη έχει μπει ήδη σε μια κρατικά ενορχηστρωμένη δίαιτα, η οποία παρέχει προς το παρόν πλήρες θερμιδολόγιο. 4) Χρησιμοποιούμε ήδη δελτία τροφίμων, τα οποία έχουν κάποιους βαθμούς ελευθερίας (βλ. Καλάθι του Νοικοκυριού). Οι βαθμοί ελευθερίας των δελτίων ορίζονται μέσω ΦΕΚ.

Η φάση, λοιπόν, μοιάζει λίγο με το 1939. Δεν ξέρουμε αν θα γυρίσει το ημερολόγιο με τις ομοιότητες και στις επόμενες χρονιές. Αλλά και να συμβεί, σίγουρα δεν θα είναι μια απλή επανάληψη της ιστορίας, ευτυχώς ή δυστυχώς.

Μπορεί να μην γνωρίζουμε τι θα γίνει, αλλά μπορούμε να προετοιμάσουμε τη συλλογική μας αντίληψη για παν ενδεχόμενο, όπως ας πούμε κάνει το ελληνικό κράτος. Κι αντί να προβάσουμε μαζί του τις πρακτικές των συσσιτίων, ίσως χρειαστεί να προβάσουμε τις πρακτικές των σαλταδόρων.

20. Βλ. σχετικό sidebar.

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗΣ (ΜΕΡΟΣ 2^ο): 2015-2020

Στο προηγούμενο τεύχος ξεκινήσαμε μια σειρά κειμένων που καταπιάνονταν με την πολιτική του ελληνικού κράτους για την μετανάστευση, έχοντας μια συγκεκριμένη πρόθεση. Να αναδείξουμε το γεγονός ότι μέρος αυτών των πολιτικών κατέληγε με σχέδιο στην πολεμική ετοιμότητα των επίσημων κρατικών μηχανισμών, της εγχώριας οικονομίας αλλά και της υπόλοιπης κοινωνίας που μπορεί να μην είχε άμεση συμμετοχή.

Στο πρώτο μέρος, μιλήσαμε για την περίοδο από το 2000 έως το 2015, εστιάζοντας στα συστήματα επιτήρησης των συνόρων, στην αστυνόμευση των πόλεων, στα κέντρα κράτησης μεταναστών και στο νέο σχέδιο καταγραφής και διαλογής, που τότε ήταν ακόμα μια “καλή ιδέα” του υπουργείου Προ.Πο. Σχεδιάζαμε σε αυτό το δεύτερο μέρος να φτάσουμε μέχρι το σήμερα, αλλά ο διαθέσιμος χώρος αποδείχθηκε μικρός. Οπότε παρακάτω θα δούμε πως εξελίχθηκαν οι πολιτικές που το 2015 ήταν ακόμα σε προπαρασκευαστικό στάδιο, αλλά θα διακόψουμε την αφήγηση στα τέλη του 2019 και από εκεί θα την ξαναπιάσουμε στο τρίτο μέρος.

ITS (GEO)POLITICS, AFTER ALL

Στις αρχές του 2015, η Ελλάδα, όπως και άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, είχαν καταθέσει τις προτάσεις τους για ναβάλουν χέρι στα ευρωπαϊκά κονδύλια της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 που μόλις είχε ξεκινήσει.

Τα κονδύλια αυτά θα διοχετεύονταν μέσω δύο ταμείων που έφεραν τους τίτλους Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME) και Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας (TEA), και το συνολικό ποσό προβλεπόταν να φτάσει τα 7 δις €. Τον Αύγουστο του 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε 23 εθνικά προγράμματα, με βάση τα οποία το ευρωπαϊκό χρήμα θα μοιραζόταν σε ισάριθμα κράτη. Το ελληνικό κράτος θα έπαιρνε ένα σημαντικό μερίδιο, ίσο με 473 εκατομμύρια €, λίγο πίσω από την νική-

τρια Ιταλία, που θα της παρέχονταν κονδύλια ύψους 560 εκατ. €.

Το ελληνικό σχέδιο είχε εξασφαλίσει με το καλημέρα ένα ποσό σχεδόν ίσο με αυτό που του είχε δοθεί όλη την προηγούμενη επταετία (2007-2013). Κι όμως, το ανεπίσημο σχέδιο διεκδίκησης ακόμα περισσότερης ευρωπαϊκής βοήθειας, είχε τεθεί σε εφαρμογή από τη μέρα της κατάθεσης της ελληνικής πρότασης.

Το Μάρτιο του 2015, ο συριζαίος υπουργός εξωτερικών Ν. Κοτζιάς, εν μέσω σκληρών διαπραγματεύσεων με τους δανειστές είχε δηλώσει ότι:

“Θα υπάρξουν εκατομμύρια μετανάστες και χιλιάδες τζιχαντιστές που θα έρθουν στην Ευρώπη, αν καταρρεύσει οικονομικά η Ελλάδα. Τα δυτικά Βαλκάνια δεν είναι σταθεροποιημένα και μετά έχουμε την Ουκρανία, τη Συρία, το Ιράκ και τη Βόρεια Αφρική. Αυτό είναι ένα δρεπάνι.”²

Ο Κοτζιάς, όπως και οι υπόλοιποι υπουργοί εξωτερικών με τους οποίους συναντήθηκε, είχε υπόψιν του όσα συνέβαιναν γύρω του (βλ. δίπλα). Δια στόματός του, το ελληνικό κράτος εννοούσε την διαχείριση της μετανάστευσης ως ζήτημα γεωπολιτικό, δηλαδή ως ζήτημα που αποκτά μια παραπάνω σημασία αν προβληθεί πάνω στον χάρτη και αν συσχετιστεί με τις φιλίες και τις έχθρες, τους στρατούς και τα συμφέροντα των εμπλεκόμενων κρατών. Ειδικά, δε, σε περιόδους κρίσης και αναβρασμού, αυτή η συσχέτιση αποκαλύπτει νέους ρόλους και πεδία δράσης προς αξιοποίηση.

Ο Κοτζιάς υπενθύμιζε ότι το ελληνικό κράτος έχει τον τρόπο να μετατρέπει τα προβλήματά του σε προβλήματα άλλων, προτείνοντας στη συνέχεια τον εαυτό του σαν τη λύση. Ταυτόχρονα, δήλωνε ότι το κράτος που εκπροσωπεί, προτίθεται να αναλάβει το ρόλο του φύλακα των νοτιοανατολικών συνόρων της ΕΕ, μαζί με όλες τις σχετικές αρμοδιότητες που απορρέουν από αυτόν.

Το πέρασμα της “αραβικής άνοιξης” από την Βόρεια Αφρική είχε αφήσει πίσω της μισή ντουζίνα διαλυμένα (βλ. Λιβύη) ή στρατιωτικοποιημένα (βλ. Αίγυπτος) κράτη. Η ίδια κατάσταση επικρατούσε για αρκετά χρόνια στην Μέση Ανατολή (βλ. Ιράκ). Στα βόρεια σύνορα του, το ελληνικό κράτος δεν είχε ξεχάσει εντελώς την ιδέα του “μουσουλμανικού τόξου”, που υποτίθεται ένωνε τα δυτικά Βαλκάνια με την Τουρκία. Από το 2014, αυτή η ζώνη αποσταθεροποίησης συμπεριέλαβε και την Ουκρανία και έμοιαζε όντως με δρεπάνι, που έλεγε και ο κ. Κοτζιάς.

Το ελληνικό κράτος δεν είχε μείνει καθόλου ασυγκίνητο από το χάος. Για παράδειγμα, τον Σεπτέμβριο του 2014 είχε αναρτηθεί δημοσίως, μήπως μια επέμβαση στη Συρία ήταν αναγκαία για το σώσιμο των Σύριων από τα χημικά του Άσαντ. Ακόμα, είχε φροντίσει να στηρίξει με κάθε επισημότητα τον πραξικοπηματία Αλ Σίσι, που κατέλαβε την εξουσία στην Αίγυπτο, ανατρέποντας τον υποστηριζόμενο από την Μουσουλμανική Αδελφότητα Μόρσι, που έχει εκλεγεί μετά την εξέγερση.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν έβλεπε την παραπάνω συνθήκη σαν απειλή, αλλά σαν ευκαιρία. Ευκαιρία να εξαρτηθεί όσο μπορεί την έκβαση όλων των εξελισσόμενων συγκρούσεων από την δική του θέση και παρουσία στο χάρτη. Με άλλα λόγια, έβλεπε την εμπλοκή στον πόλεμο από κάθε διαθέσιμο πόστο ως επιλογή επιβίωσης και αναβάθμισης του ρόλου του στην περιοχή, εις βάρος φυσικά των γειτόνων του. Ένας τέτοιος ρόλος, από τους πολλούς, είναι και η αστυνόμευση της εργατικής τάξης, που εγκαταλείπει προσωρινά ή μόνιμα αυτές τις χώρες και αρχίζει να καταγράφεται πλέον στα κιτάπια των ευρωπαϊκών κρατών.

1. ertnews.gr, Κονδύλι 473 εκατ. ευρώ δίνει η Κομισιόν στην Ελλάδα για το μεταναστευτικό. Ηλεκτρονική έκδοση, 10/08/2015.

2. efsyn.gr, Κοτζιάς: Τζιχαντιστές στην Ευρώπη αν καταρρεύσει η Ελλάδα. Ηλεκτρονική έκδοση, 06/03/2015.

ΝΑ ΔΕΙΞΟΥΜΕ ΟΤΙ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ΣΕ ΑΝΑΓΚΗ

Την άνοιξη του 2015, η πλημμύρα για την οποία μιλούσε ο Κοτζιάς έμελλε να συμβεί. Βέβαια, δεν επρόκειτο για πλημμύρα αλλά περισσότερο για μια οργανωμένη όδευση. Ο ελληνικός κρατικός μηχανισμός επί μήνες οργάνωσε την μετακίνηση περίπου 800.000 ανθρώπων, από τα νησιά και τον Έβρο σε μεγάλες πόλεις και από εκεί με τρένα, λεωφορεία και ταξί προς τα βόρεια σύνορά του. Εκεί, στον διασυνοριακό σταθμό της Ειδομένης, το ελληνικό κράτος δημιούργησε τις κατάλληλες προϋποθέσεις μιας κρίσης, όπως την περιέγραφε ο Κοτζιάς στους ομολόγους του, με απώτερο σκοπό να αποκομίσει οικονομική βοήθεια και πολιτική στήριξη. Είχε μόλις αποδείξει ότι αν δεν τα λάβει, θα συνεχίζει να σφυρίζει αδιάφορα.

Αν το ελληνικό σχέδιο ευδοκίμοι, η νέα οικονομική βοήθεια θα μπορούσε να διαχτευτεί στην - χτυπημένη από την κρίση - ελληνική οικονομία, για το σκοπό της "φιλοξενίας" των μεταναστών που θα ξέμεναν από τη μέση πλευρά των ελληνο-μακεδονικών συνόρων. Γι' αυτό η γκρίνια έπρεπε να εκδηλώνεται με σχέδιο. Όπως είχε εκμυστηρευτεί τον Απρίλιο του 2015 η αναπληρώτρια υπουργός Τασία Χριστοδουλοπούλου στους δημάρχους:

"Υπάρχει η σκέψη να το κάνουμε σε εγκαταλελειμμένα στρατόπεδα, υπάρχει η σκέψη να χρησιμοποιήσουμε τα Ολυμπιακά ακίνητα, για να δείξουμε στην Ευρώπη ότι βρισκόμαστε σε έκτακτη ανάγκη. Πήραμε χρήματα για κέντρα φιλοξενίας και τα κάναμε χώρους κράτησης"³.

Τελικά, οι εικόνες της "ανθρωπιστικής κρίσης" και η απειλή της οικονομικής κατάρρευσης του νοτιοανατολικού άκρου της Ευρώπης αποδείχθηκαν αρκούντως αποτελεσματικές για την ελληνική στρατηγική. Τον Μάρτιο του 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τη δημιουργία του Μηχανισμού Επείγουσας Υποστήριξης μέσω του οποίου περί τα 650 εκατ. € θα μοιράζονταν σε ΜΚΟ και διεθνείς οργανισμούς που θα αναλάμβαναν δράση στην Ελλάδα για να επιλύσουν την "ανθρωπιστική κρίση".

Πακέτο βέβαια με την οικονομική στήριξη προς την Ελλάδα, η ΕΕ συμφώνησε με το τουρκικό κράτος να αναλάβει η Τουρκία ένα μέρος της δουλειάς του ελέγχου των "μεταναστευτικών ροών" με αντάλλαγμα περίπου 3 δις €. Με την ίδια συμφωνία, το ελληνικό κράτος υποσχέθηκε ότι θα απαγορεύει την έξοδο από τα νησιά σε όλους, εκτός από τις "ευάλωτες ομάδες", ώσπου να ξεετάσει τις αιτήσεις ασύλου. Αυτό σήμαινε ότι το ελληνικό κράτος δε θα μπορούσε, πλέον, να οδύρεται για την "ανεξέλεγκτη είσοδο λαθρομεταναστών". Εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ θα πήγαιναν σε ελληνικές αρχές και ΜΚΟ, με την υπόσχεση ότι αυτές θα βάλουν στα σοβαρά μπροστά τις διαδικασίες ταυτοποίησης - διαλογής και τις απελάσεις.

Από το 2015 και μετά, η ελληνική πολιτική για τη μετανάστευση, θα επικεντρωθεί στην κατασκευή των κέντρων διαλογής και ταυτοποίησης, στην αναβάθμιση των κέντρων κράτησης και στον εξοπλισμό των συνόρων. Πέρα από αυτά, όμως, θα συμπεριλάβει και μια νέα λειτουργία, αυτή της επιτηρούμενης αναπαραγωγής εκείνου του μέρους των μεταναστών που

θα μπορούσαν κάποτε να γίνουν επίσημα μέλη, φυσικά όχι ισότιμα, της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας. Αφορούσε δηλαδή όσους και όσες κατά την πρώτη διαλογή διέθεταν "προσφυγικό προφίλ".

ΔΟΜΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΕΓΑΣΗΣ: ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙΤΗΡΟΥΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η λειτουργία των "Δομών Φιλοξενίας" είχε καταστρωθεί σαν σχέδιο από το ελληνικό κράτος στα τέλη του 2011. Παρόλα αυτά, δεν ήταν πριν το φθινόπωρο του 2015 που οι "Ανοικτές Δομές" θα ξεκινήσουν να λειτουργούν σε πρώην στρατόπεδα και ακίνητα του δημοσίου.

Στο άρθρο 11 του νόμου 3907/2011 με τίτλο "Διαχωρισμός και Παραπομπή", αναφέρεται ποιοι θα είχαν δικαίωμα "φιλοξενίας" σε τέτοιες δομές: όσοι διέθεταν "δελτίο αιτήσαντος ασύλου", όσοι αποφάσιζαν να "αποχωρήσουν οικειοθελώς" και όσοι άνηκαν σε "ευάλωτες ομάδες". Ο νόμος όριζε ότι στις τελευταίες εντάσσονταν συγκεκριμένα πρόσωπα, όπως ασυνόδευτοι ανήλικοι, μονογονεϊκές οικογένειες, εγκυμονούσες, άτομα με αναπηρία, υπερήλικες και θύματα trafficking.

Βέβαια, ο πρώτος Γενικός Κανονισμός Λειτουργίας των "Δομών Φιλοξενίας" του 2014, έθετε και κάποια παραπάνω κριτήρια για την επιλεξιμότητα, ενώ έκανε σαφές το πόσο ελεύθερο θα ήταν τελικά το καθεστώς διαμονής.

"Φιλοξενούμενοι" θα ήταν όσοι δε διέθεταν "εναλλακτικό περιβάλλον διαμονής", δεν "συνέτρεχαν για αυτούς λόγοι Δημόσιας Τάξης", δεν "έπασχαν από ασθένεια που εγκυμονεί κίνδυνο επιδημίας" και "δεν ήταν χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών".

Οι "φιλοξενούμενοι" θα τελούσαν υπό καθεστώς ελεύθερης διαβίωσης, θα "απολάμβαναν δικαίωμα εισόδου και εξόδου κατά τις ώρες που ορίζονται από τον επικεφαλής της Δομής" και θα κινούνταν εντός αυτής "σε προκαθορισμένους χώρους", ενώ οι επισκέπτες θα χρειάζονταν ειδική άδεια. "Κατά την είσοδό τους θα υπόκειντο σε σωματικό έλεγχο", ενώ απαγορευόταν "να αλλάζουν κλίνη ή κοιτώνα χωρίς έγκριση", να καπνίζουν σε εσωτερικούς χώρους ή να πίνουν αλκοόλ. Αυτό το "χαλαρό" πλαίσιο φιλοξενίας φυσικά και θα μπορούσε να τροποποιηθεί με απόφαση του Διευθυντή της Δομής⁴.

Μέχρι την εκκένωση του καταυλισμού της Ειδομένης το Μάιο του 2016, το ελληνικό Υπουργείο Άμυνας είχε φροντίσει να λάβει χρηματοδότηση για το σύνολο των "Ανοικτών Δομών" που είχαν εγκατασταθεί και λειτουργούσαν υπό την ευθύνη του, ο αριθμός των οποίων θα έφτανε τα επόμενα χρόνια τις περίπου 30.

Παράλληλα με αυτά τα κρατικά γκέτο μεταναστών, το ελληνικό κράτος σε συνεργασία με την Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ξεκίνησαν τον Νοέμβριο του 2015 ένα πρόγραμμα στέγασης - εκπαίδευσης - ένταξης για οικογένειες και ευάλωτους πρόσφυγες που προορίζονταν να μετεγκατασταθούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Βασικό αντικείμενο του "Προγράμματος Παροχής Στέγασης στο Πλαίσιο της Μετεγκατάστασης" ήταν η στέγαση των "ωφελούμενων" σε διαμερίσματα, ξενοδοχεία

Ο Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Άμυνας, οι Αρχηγοί των Γενικών Επιτελείων Στρατού και Αεροπορίας και ο Διοικητής της 1ης Στρατιάς, εγκαινιάζουν την Δομή Φιλοξενίας προσφύγων στο Κουτσόχερο Λάρισας, ένα πρωινό του Νοέμβρη του 2016.

Στην μάζωξη παρευρέθηκαν εκπρόσωποι των τοπικών αρχών, φορείς της περιοχής, ο πρόεδρος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, και ο γενικός γραμματέας της Ερυθράς Ημισελήνου των ΗΑΕ, που στη φωτογραφία παραλαμβάνει την τιμητική πλακέτα.

Στρατός - τοπικοί άρχοντες - ΜΚΟ. Αυτή είναι η γνωστή συνταγή όποτε το κράτος προτείνει λύσεις σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Όπως το 2020, έτσι και τότε "έκτακτη ανάγκη" ήταν η ατάκα που έλεγε το κράτος πριν αρχίσει να μεταχειρίζεται την εργατική τάξη με τρόπο λίγο πιο βάρβαρο από ό,τι συνήθιζε.

Η "δομή φιλοξενίας" στο Κουτσόχερο, όπως και οι υπόλοιπες, λειτουργήσαν ως παραδείγματα διαχείρισης πληθυσμού σε συνθήκες που δε δικαιούσαι να ζητάς και πολλά. Στις θεσσαλικές πλημμύρες του 2023, τα κάτασπρα, αυστηρά διατεταγμένα σπιτάκια της δομής, θα αποδείκνυαν την χρησιμότητά τους με αφορμή μια άλλη "έκτακτη συνθήκη", αυτή της φυσικής καταστροφής.

Προς έκπληξη - και συμμόρφωση - των ντόπιων αντιρατσιστών, οι πλημμυροπαθείς που οδηγήθηκαν στη δομή του Κουτσόχερου από τα γύρω χωριά, "για να βγουν ή να μπουν πρέπει να δίνουν τα στοιχεία τους στους φύλακες στην πύλη, ενώ απαγορεύεται η είσοδος σε φίλους, συγγενείς, αλληλέγγυους και ΜΜΕ, παρά μόνο αν έχουν άδεια από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής"¹.

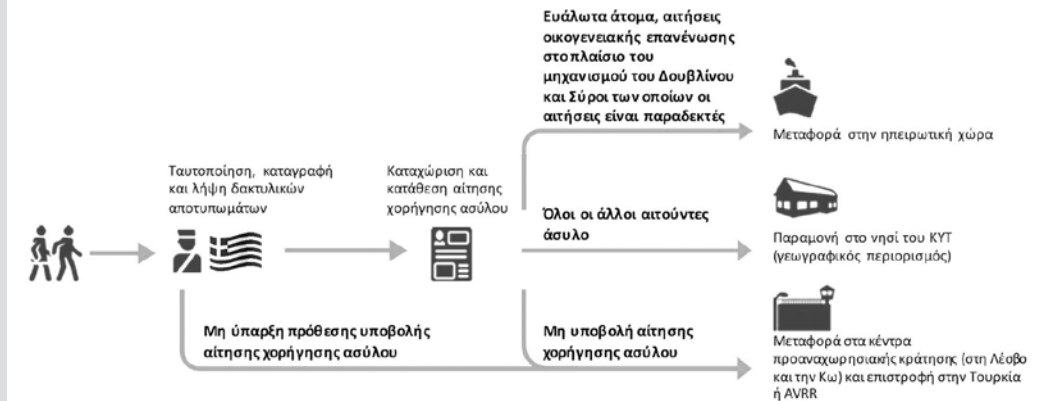
3. thetoc.gr, Θέλουν να κάνουν προσφυγικά τα... Ολυμπιακά ακίνητα! Ηλεκτρονική έκδοση, 17/04/2015.

4. Απόφαση Αριθμ. 11.1/6343, ΦΕΚ Β 3295/09/12/2014.

1. efsyn.gr, Φυλακισμένοι οι άστεγοι πλημμυροπαθείς στο Κουτσόχερο, 26/09/2023.

ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η “απλοποίηση των διαδικασιών” όπως την εννοούν τα κράτη, στη προκειμένη των διαδικασιών καταγραφής - διαλογής εργατών και εργατριών που αποχωρούν από εμπόλεμες ζώνες. Όσο τα κράτη καταφέρνουν να οργανώνουν τη ζωή μας με πολεμικούς όρους, τόσο αυτή η οργάνωση θα αποδεσμεύεται από ηθικά διλήμματα. Η ωμή αξιολόγηση της ζωής ως δυνατότητας για εργασία ή πόλεμο, θα μοιάζει όλο και πιο απλή όταν στην άλλη άκρη του διλήμματος θα βρίσκεται ο θάνατος.

και ιδιωτικούς χώρους έναντι μισθώματος που θα όριζε το κράτος και θα καλύπτονταν με ευρωπαϊκή χρηματοδότηση. Επιπλέον, ένα κάποιο ποσό θα κατέληγε σε σίτιση (μαγειρεμένα γεύματα ή κουπόνια φαγητού), είδη προσωπικής υγιεινής, υπηρεσίες διεκμηνείας και συνοδείας, παραπομπή σε ιατρικές δομές και περιορισμένη ψυχοκοινωνική και νομική βοήθεια.

Τα οφέλη για τα τοπικά επιχειρηματικά συμφέροντα ήταν προφανή: ιδιοκτήτες όχι και τόσο περιζήτητων ακινήτων, θα τσέπωναν μέχρι και 450€ το μήνα, παραγωγικοί όχι και τόσο περιζήτητων γευμάτων θα εξασφάλιζαν εγγυημένο κέρδος και κάτοχοι όχι και τόσο περιζήτητων πτυχίων θα αναλάμβαναν την επίβλεψη των μεταναστών στην καθημερινότητά τους.

Το πρόγραμμα που σύντομα έλαβε το όνομα ESTIA ήταν λογικό να συγκινήσει τις τοπικές αρχές και να εξασφαλίζει σταθερά χρηματοδότηση ως το 2023 όπου τερματίστηκε, αφήνοντας την θέση του στο πρόγραμμα HELIOS. Για παράδειγμα, ο Δήμος Θεσσαλονίκης, έφτιαξε το 2016 εταιρικό σχήμα, στο οποίο συμμετείχαν ο Δήμος Νεάπολης - Συκεών, ο Δήμος Καλαμαριάς, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, η Χριστιανική Αδελφότητα Νέων Θεσσαλονίκης, οι μη κυβερνητικές PRAKSIS και APΣIS, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με σκοπό να απορροφήσει μέρος των προσφερόμενων κονδυλίων. Το δημοτικό εταιρικό σχήμα διαχειρίστηκε, μέσα από το υπο-πρόγραμμα RE.A.C.T. (Refugee, Assistance, Collaboration, Thessaloniki), κονδύλια για 2.685 ωφελούμενους μέσα στα 6 χρόνια λειτουργίας του.⁵

Από το 2019, στο έργο της στέγασης έναντι αμοιβής των μεταναστών θα μπουν ξενοδόχοι και ιδιοκτήτες ακινήτων συνάπτοντας συμβάσεις απευθείας με το Υπουργείο Προ.Πο. ως

5. thessaloniki.gr, RE.A.C.T. “Στεγαστικό πρόγραμμα για αιτούντες διεθνή προστασία”.

λύση “στο πρόβλημα της συμφόρησης των νησιών”.

Τον Σεπτέμβριο του 2019, ο υπουργός Προ.Πο., Μιχάλης Χρυσοχοϊδης, συναντήθηκε με τους 13 Περιφερειάρχες της χώρας και στελέχη της ΕΛ.ΑΣ και του στρατού, ώστε να βρεθεί μια λύση που να τους αφήνει όλους ικανοποιημένους. Αυτή προήλθε από τα χείλη του κ. Αγοραστό, προέδρου τότε της Ένωσης Περιφερειών, που πρότεινε “να αξιοποιηθούν ξενοδοχεία στην επαρχία, που δεν δουλεύουν, πράγμα το οποίο και τους ξενοδόχους θα σώσει και οι αλλοδαποί θα έχουν μια πιο αξιοπρεπή φιλοξενία”⁶. Έτσι, από τον επόμενο μήνα ιδιοκτήτες ξενοδοχείων, ενοικιαζόμενων δωματίων, τουριστικών κατασκηνώσεων όπως και ιδιοκτήτες “συγκροτημάτων κατοικιών, αριθμού τετραγωνικών ώστε να διασφαλίζεται η στέγαση τουλάχιστον είκοσι (20) ατόμων” θα μπορούσαν να συνάπτουν συμβάσεις με το Υπουργείο Προ.Πο. με αμοιβή έως και “12 €/ωφελούμενο/ημέρα διαμονής, χωρίς Φ.Π.Α.”.⁷

Για να ολοκληρώσουμε την εικόνα προγραμματικών στέγασης - φιλοξενίας μεταναστών από το ελληνικό κράτος, δε μπορούμε να παραλείψουμε τις “Δομές Ασυνόδευτων Ανηλίκων”. Αυτές αφορούσαν την ενοικίαση κτιρίων και την μετατροπή τους σε ξενώνες για νεαρούς μετανάστες, που θα ζούσαν και θα εκπαιδευόνταν υπό τις οδηγίες των ειδικών. Αυτό ήταν αποκλειστικό έργο μη κυβερνητικών οργανώσεων κάθε είδους. Διατρέχοντας κανείς τη λίστα των σχετικών αποφάσεων επιδότησης του ευρωπαϊκού Ταμείου Ασύλου Μετανάστευσης και Ένταξης 2014-2020, συναντάει ΜΚΟ όπως η PRAKSIS, το Χαμόγελο του Παιδιού, τα Παιδικά Χωριά SOS, καθώς και ΜΚΟ που έχουν ιδρύσει δημοτικές αρχές ή άλλες που ανήκουν στην Εκκλησία.

6. kede.gr, Σύσκεψη Χρυσοχοϊδη με περιφερειάρχες για το προσφυγικό-μεταναστευτικό, 27/09/2019.

7. romida.gr, Υπ.Προ.Πο: Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για Προσφορά κτιρίων στέγασης προσφύγων, 03/10/2019.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΛΟΓΗΣ ΣΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥ ΒΗΜΑΤΑ

Οι διάσπαρτες στην ελληνική επικράτεια “Δομές Φιλοξενίας”, τα διαμερίσματα και τα ξενοδοχεία, οι ΜΚΟ και οι τοπικοί επιχειρηματίες που υποδέχονταν ένα μέρος των μεταναστών, βρίσκονταν στην απόληξη ενός συστήματος που στο κέντρο του είχε τις διαδικασίες καταγραφής - διαλογής, όπως τις είχε φανταστεί το υπουργείο Προ.Πο στα τέλη του 2010.

Σύμφωνα με αυτή την ιδέα, όσοι συλλαμβάνονταν χωρίς χαρτιά, θα συγκεντρώνονταν σε κέντρα διαλογής, όπου θα υποβάλλονταν σε ταυτοποίηση καταγωγής μέσω συνέντευξης, δακτυλοσκόπησης, καταγραφή στις βάσεις δεδομένων EURODAC και φωτογράφιση. Σε αυτό το στάδιο, οι υπάλληλοι της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής σε συνεργασία με τους μπάτσους θα προσπαθούσαν να συγκεντρώσουν όσο γίνεται πιο ακριβή στοιχεία για την καταγωγή, την ηλικία και την κατάσταση των μεταναστών. Ανάλογα με το προφίλ που τους αποδιδόταν θα προωθούνταν σε κέντρα κράτησης “κλειστού” ή “ανοικτού τύπου”.

Αυτή η ιδέα, ως το 2015, είχε μείνει στα χαρτιά. Τα κέντρα διαλογής, που επίσημα λεγόταν “Κέντρα Πρώτης Υποδοχής - Κε.Π.Υ.”, είχαν μόλις αρχίσει να λειτουργούν με απογοητευτικούς ρυθμούς και ελλιπή υποδομή. Στις αρχές του 2015, δύο τέτοια λειτουργούσαν: ένα στη Μόρια της Λέσβου (από το Δεκέμβριο του 2014) και ένα στο Φυλάκιο του Έβρου (από το Μάρτιο του 2013)⁸.

Μέχρι την άνοιξη του 2016 συστάθηκαν “Κέντρα Πρώτης Υποδοχής” στην Λέρο, στην Κω, στη Χίο και στη Σάμο, ολοκληρώνοντας τον αρχικό σχεδιασμό. Βέβαια, τον Μάιο του 2016, μετά τη συμφωνία για έκτακτη ευρωπαϊκή βοήθεια, η ελληνική πλευρά δεσμεύτηκε να κάνει

8. Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής (Υπουργείο Προ.Πο) - Ετήσια έκθεση 2014

τον μπάτσο με πιο αποδοτικό τρόπο, δηλαδή να φροντίζει να περνάνε όλοι και με ταχείς ρυθμούς από την διαδικασία της ταυτοποίησης - διαλογής. Αυτό σήμαινε ότι η διάρθρωση του συστήματος καταγραφής - διαλογής - φυλάκισης έπρεπε να αλλάξει εκ νέου, ώστε να συμβαδίζει και τυπικά με την νεότευκτη ευρωπαϊκή στρατηγική των "hotspot"⁹.

Πλέον, η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης θα ήταν υπεύθυνη για την οργάνωση και τη γενική εποπτεία της καταγραφής - διαλογής. Τα κέντρα διαλογής, μετονομάστηκαν σε "Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης - ΚΥΤ" και δημόσια απέκτησαν το παρατσούκλι "hotspot". Εκεί, θα κρατούνταν υποχρεωτικά όλοι και όλες μέχρι να ολοκληρωθεί η καταγραφή και το ξεσκαρτάρισμα τους σε "πρόσφυγες", "οικονομικούς μετανάστες" και "ευάλωτες ομάδες".

Οι "οικονομικοί μετανάστες" θα οδηγούνταν, όπως και πριν, στα κέντρα κράτησης μέχρι την απέλαση ή το πέρας 18 μηνών. Οι "πρόσφυγες" που επίσημα ο νόμος όριζε ως "πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία", θα μπορούσαν να αιτηθούν φιλοξενία στις "Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας", που ήταν το νέο όνομα των "ανοικτών δομών" που στήθηκαν στην ελληνική ενδοχώρα.

Όπως και οι προκάτοχοί τους, τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, τα Κέντρα Κράτησης και οι Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας θα εγκαθίσταντο σε υφιστάμενα κτίρια, οικοπέδα και εκτός σχεδίου γήπεδα, κρατικής ή ιδιωτικής ιδιοκτησίας, έναντι μισθώματος. Η εγκατάσταση θα γινόταν κατά παρέκκλιση των υφιστάμενων χρήσεων γης και οποιασδήποτε διάταξης πολεοδομικού σχεδιασμού και φυσικά χωρίς την απαίτηση έκδοσης οικοδομικής άδειας ή έγκρισης εργασιών μικρής κλίμακας.

Το έργο της κατασκευής, στελέχωσης και λειτουργίας των νέων Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης, μοιράστηκε ανάμεσα την Ελληνική Αστυνομία, το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας και την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Στις εν λόγω κρατικές αρχές κατέληγε ο κύριος όγκος των χρηματοδοτήσεων με σκοπό να ξαναμοιραστεί μέσω συμβάσεων σε εργολάβους. Από το καλοκαίρι του 2017, που η λειτουργία των ΚΥΤ ξεκίνησε να χρηματοδοτείται από το Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης και Ένταξης 2014-2020, ευρωπαϊκοί και εθνικοί πόροι πάνω από 150 εκατ. € δαπανήθηκαν για μελέτες και έργα υποδομής, υπηρεσίες σίτισης και καθαριότητας και υπαλλήλους που θα κάνουν την ταυτοποίησή.

Φυσικά, η επιβολή της τάξης, τόσο εντός όσο και γύρω από τα ΚΥΤ, ήταν δουλειά της αστυνομίας, πράγμα που σήμαινε άλλα 15 εκατομμύρια για τους μισθούς των ειδικών φρουρών και των ματάνων που απασχολήθηκαν.

ΚΕΝΤΡΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Σε αντίθεση με τις "Δομές Φιλοξενίας", τα κέντρα κράτησης μετρούσαν ήδη μια δεκαπενταετία παρουσίας και προόδου. Μέσα σε αυτή την δεκαπενταετία, έπαψαν να είναι μεταλλικά κοντέινερ και πρώην βιομηχανικές αποθήκες που λειτουργούσαν υπό την μυστική συνεργασία αστυνομίας και φιλανθρωπικών οργανώσεων. Από το 2012, τα κέντρα κράτησης ήταν διακριτοί και δημόσια αναγνωρισμένοι χώροι που συνδιαλέγονταν οικονομικά με τις τοπικές

9. Νόμος 4375/2016, ΦΕΚ Α 351/03/04/2016

Κέντρο Κράτησης στο Παρανέστι Δράμας το 2015. Τώρα αν εσείς βρίσκετε διαφορές με τη "Δομή Φιλοξενίας" στο Κουτσόχερο, πάμε πάσο.

κοινωνίες. Μέσω αυτής της συνδιαλλαγής, τα κέντρα κράτησης είχαν κερδίσει την συμπάθεια τεχνικών εταιρειών, επιχειρήσεων σίτισης, κοινωνικών λειτουργών και ΜΚΟ.

Τον Γενάρη του 2015 το ελληνικό κράτος αποφάσισε ότι τα κέντρα κράτησης θα λέγονταν επίσημα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών - Προ.Κε.Κ.Α. και θα αποτελούσαν υπηρεσίες των κατά τόπους Αστυνομικών Διευθύνσεων. Αυτό από μόνο του δεν σήμαινε και πολλά. Έδειχνε, όμως, την διάθεση του ελληνικού κράτους να συμμαζέψει την κατάσταση και το κυριότερο να συμμορφωθεί με τους τύπους που απαιτούσε η απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων.

Επτά τέτοια κέντρα λειτουργούσαν ως τότε: σε Κόρινθο, Αμυδαλέζα, Παρανέστι Δράμας, Φυλάκιο Ορεστιάδας, Ξάνθη, Ταύρο (Πέτρου Ράλλη) και Μόρια Λέσβου. Εκτός της Διεύθυνσης Αλλοδαπών της Πέτρου Ράλλη, όλα τα υπόλοιπα στεγαζόνταν σε πρώην ή εν ενεργεία στρατόπεδα και Σχολές της Αστυνομίας. Από τα τέλη του 2016, σε αυτά θα προστεθεί και ένα κέντρο κράτησης στην Κω.

Η απόφαση ίδρυσης των Προ.Κε.Κ.Α., περιελάμβανε και την έγκριση των εξόδων μίσθωσης και λειτουργίας τους για το πρώτο εξάμηνο: 5,8 εκατ € θα πήγαιναν σε υπηρεσίες σίτισης προς τους κρατούμενους, 650.000 € σε υπηρεσίες καθαριότητας, 1,9 εκατ. € σε ρεύμα και νερό, 2,5 εκατ. € για να τρώνε και να μετακινούνται οι μπάτσοι και 40.000 σε υπηρεσίες εκκένωσης των βόθρων. Μέχρι το 2020, η Ελληνική Αστυνομία θα λάβει κόντα στα 100 εκατ. € για την λειτουργία των κέντρων κράτησης μεταναστών. Όπως στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, έτσι και στα κέντρα κράτησης, έκτος από τα αυστηρά μπουρκοκά καθήκοντα, τα υπόλοιπα ανατέθηκαν σε ιδιωτικές εταιρείες.

Στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, το σχέδιο του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής σήμαινε κράτηση όλων στα κέντρα διαλογής, μεταφορά των "ευάλωτων" προς την ηπειρωτική Ελλάδα και φυλάκιση όσων ορίζονταν "προς απέλαση" στα κέντρα κράτησης. Το παραπάνω σχέδιο, όπως ήταν λογικό, πήρε πολύ σύντομα τη μορφή ανοικτών φυλακών που εκτείνονταν σε εκατοντάδες στρέμματα γύρω από τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης.

Εντός των, αόρατων κατά τα άλλα, ορίων αυτών των φυλακών, κρατικές αρχές, υπάλληλοι, διεθνείς οργανισμοί και ΜΚΟ, συνεργάστηκαν υποδειγματικά. Το Δεκέμβριο του 2019 εντός του ΚΥΤ της Μόριας εργάζονταν "24 δημόσιοι υπάλληλοι, συνεπικουρούμενοι από 49 συμβασιούχους ορισμένου χρόνου και 130 ωφελούμενους του προγράμματος καταπολέμησης της ανεργίας του ΟΑΕΔ". Ακόμα, δραστηριοποιούνταν "στελέχη της ΕΛ.ΑΣ., της UNHCR, του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ), της EASO, της Υπηρεσίας Ασύλου, της Europol, του ΕΟΔΥ, καθώς και μέλη 17 εγκεκριμένων από το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη ΜΚΟ, όλοι αυτοί φυσικά στα συγκεκριμένα πεδία των αρμοδιοτήτων τους".¹⁰

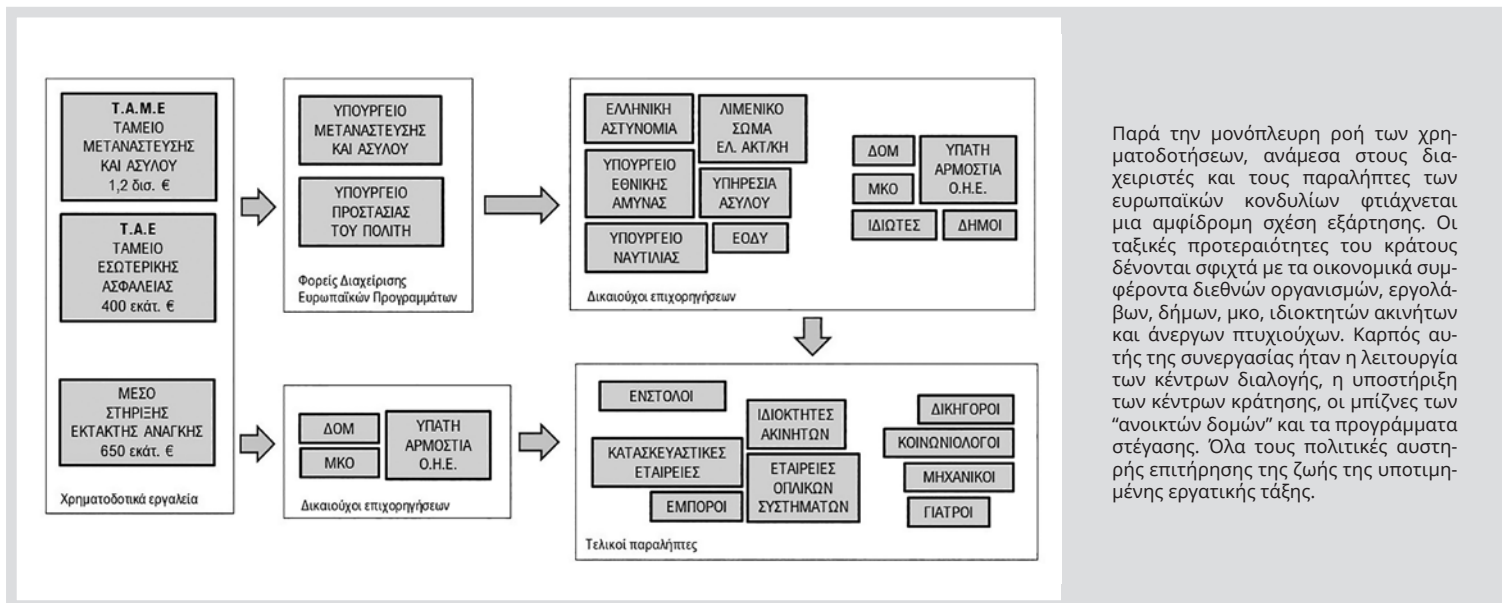
ΕΛ.ΑΣ, ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΛΙΜΕΝΙΚΟ ΣΤΟ ΒΑΘΡΟ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΩΝ

Υπό την κωδική ονομασία "Επιχείρηση ΑΣΠΙΔΑ", το ελληνικό κράτος πλήρωνε από το 2012 τα εκτός έδρας, τα ενοίκια και τις βενζίνες μπάτσων, στις Αστυνομικές Διευθύνσεις της Αλεξανδρούπολης, της Ορεστιάδας και του Ανατολικού Αιγαίου. Οι μπάτσοι αυτοί ήταν επιφορτισμένοι να περιπολούν, να διενεργούν ελέγχους σε σταθμούς λεωφορείων και τρένων, να χειρίζονται θερμικές κάμερες, να καταγράφουν, να τακτοποιούν και να ανακρίνουν τους μετανάστες που συλλαμβάνονταν, να κάνουν τη δακτυλοσκόπηση και να ενημερώνουν την ηλεκτρονική εφαρμογή της ΕΛ.ΑΣ. "Χαρτογράφηση Κυκλοφορίας Αλλοδαπων"¹¹.

Την πενταετία 2015-2020, οι περιπέτειες των ματάνων και των ειδικών φρουρών στην ελληνοτουρκική μεθόριο, θα κοστίζουν πάνω από 20 εκατ. €. Το ίδιο αδιάλειπτα θα συνεχιζόταν και η εγκατάσταση υποδομών και οπλικών συστημάτων που οι αποσπασμένοι συνοριοφύλακες θα χειρίζονταν.

10. freesunday.gr-H Μόρια από μέσα: Ο αν. Διοικητής του ΚΥΤ σε μία εφ όλης της ύλης συνέντευξη, 15/12/2019.

11. 4η Τροποποίηση της συμφωνίας επιδότησης «Ενίσχυση Αστυνομικών Υπηρεσιών με Αστυνομικό Προσωπικό (Επιχείρηση ΑΣΠΙΔΑ)», 05/12/2018.

Παρά την μονόπλευρη ροή των χρηματοδοτήσεων, ανάμεσα στους διαχειριστές και τους παραλήπτες των ευρωπαϊκών κονδυλίων φτιάχνεται μια αμφίδρομη σχέση εξάρτησης. Οι ταξικές προτεραιότητες του κράτους δένονται σφιχτά με τα οικονομικά συμφέροντα διεθνών οργανισμών, εργολάβων, δήμων, μκο, ιδιοκτητών ακινήτων και άνεργων πτυχιούχων. Καρπός αυτής της συνεργασίας ήταν η λειτουργία των κέντρων διαλογής, η υποστήριξη των κέντρων κράτησης, οι μπιζνες των “ανοικτών δομών” και τα προγράμματα στέγασης. Όλα τους πολιτικές αυστηρής επιτήρησης της ζωής της υποτιμημένης εργατικής τάξης.

Τον Απρίλιο του 2016, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας της ΕΕ συμφώνησε να χρηματοδοτήσει το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας με περίπου 12 εκατ. € για την κατασκευή ενός αυτοματοποιημένου δικτύου επιτήρησης της ελληνοτουρκικής μεθορίου. Το έργο προέβλεπε την εγκατάσταση 10 σταθμών επιτήρησης που θα συνέλεγαν πληροφορίες μέσω ραντάρ και θερμικών καμερών με εμβέλεια ως και 15 χλμ. Οι πληροφορίες που καταγράφονταν, θα μεταφέρονταν μέσω 4 τοπικών επιχειρησιακών κέντρων σε δύο περιφερειακά που θα εγκαθίσταντο στην Αλεξανδρούπολη και στην Ορεστιάδα, καλύπτοντας σχεδόν όλο μήκος της παραμεθορίου.

Το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, που κάθεται στο υψηλότερο σκαλί του βάθρου των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων, την περίοδο 2015 - 2020 θα λάβει λίγο παρακάτω από 200 εκατ. € και θα τα καταναίμει με προσοχή σε εξοπλισμό και λειτουργικά έξοδα για κάθε χρήση. Αξίζει κανείς να ρίξει μια ματιά στις δράσεις που έλαβαν χρηματοδότηση στα πλαίσια του “ελέγχου της παράνομης μετανάστευσης”:

- Προμήθεια συσκευών ανίχνευσης καρδιακών παλμών και καμερών κλειστού κυκλώματος CCTV.
- Προμήθεια αστυνομικών σκύλων ανίχνευσης ναρκωτικών ουσιών.
- Προμήθεια Συστημάτων για Έξυπνη Αστυνόμευση Smart Policing.
- Προμήθεια κινητών μονάδων σάρωσης οχημάτων για τον εντοπισμό τυχόν κρυμμένων παρανόμων μεταναστών.
- Σύστημα Συλλογής, Ανάλυσης & Διαχείρισης Πληροφοριών Οικονομικού Εγκλήματος.
- Δράσεις κατά της Ριζοσπαστικοποίησης και του Εξτρεμισμού
- Εξοπλισμός Εργαστηρίων Ανάλυσης DNA
- Ανάπτυξη Εθνικού Εκπαιδευτικού Κέντρου για την Αντιμετώπιση Χημικών Βιολογικών και Ραδιολογικών και Πυρηνικών Περιστατικών.
- Προστασία Εθνικά Χαρακτηρισμένων Ευρωπαϊκών Υποδομών Ζωτικής Σημασίας.

Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας έλαβε και αυτό περίπου 50 εκατ. € για “ενίσχυση της ικανότητας ανταπόκρισης των χερσαίων πλωτών και εναέριων μέσων για την επιτήρηση και περιπολία των συνόρων και για την προστασία και διάσωση της ανθρώπινης ζωής”.

Τρίτο στο βάθρο της απορρόφησης ευρωπαϊκής βοήθειας, το Υπουργείο Ναυτιλίας, δαπάνησε κοντά στα 85 εκατ. € (τα 21 από την τσέπη του) για την αγορά “τεσσάρων παράκτιων περιπολικών πλοίων μήκους άνω των 30 μέτρων”, “επτά ταχύπλοων περιπολικών σκαφών μήκους από 16 έως 19,5 μέτρα” και “τριών οχημάτων εξοπλισμένων με θερμικές κάμερες”. Την ίδια περίοδο, οι επιχειρήσεις του Λιμενικού Σώματος και της Ελληνικής Ακτοφυλακής “για τον έλεγχο των θαλάσσιων συνόρων” θα ενισχύονταν με ένα ποσό ίσο με 20 εκατ. € που θα κάλυπτε τα λειτουργικά έξοδα των “περιπολιών με τη χρήση 48 πλωτών επιχειρησιακών μέσων ΛΣ- ΕΛ.ΑΚ”.

Φυσικά, αυτά τα λεφτά κατέληγαν σε ελληνικές εταιρείες, που εμπορεύονταν μια πληθώρα υλικών και υπηρεσιών, από βιολίνα και οχήματα μεταφοράς σκύλων μέχρι λογισμικά και συστήματα τηλεπικοινωνιών. Ακόμα και αν κάποια ακούγονται εξ αρχής αθώα, όλα τα παραπάνω αξιολογήθηκαν ως μέσα για πολεμική χρήση, φτιάχνοντας δεσμούς μεταξύ εταιριών, στρατού και αστυνομίας. Από τη μια δηλαδή, η θεωρία και οι εφαρμογές διάφορων, κατα τ’ άλλα, ειρηνικών επιστημονικών πεδίων, αποκτούσαν χρησιμότητα στα χέρια μπάτσων και καρβανάδων, από την άλλη η στρατιωτική δυναμική του ελληνικού κράτους γινόταν ο εγγυητής της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περίοδος 2015-2020 ήταν μια περίοδος που όσα είχε σχεδιάσει η ελληνική μεταναστευτική πολιτική τα προηγούμενα χρόνια, αποκτούσαν μορφή. Αν σκεφτούμε την εικόνα της ελληνικής μεθορίου από την Ορεστιάδα ως την Ρόδο, θα δούμε ότι πρόκειται για μια εκτενή ζώνη υπό τη συνεχή εποπτεία του ελληνικού στρατού και λιμενικού. Στον συμμάτινο φράχτη μερικών χιλιομέτρων και στα 4x4 που περιπολούσαν στον Έβρο, τώρα προστέθηκαν πύργοι επιτήρησης, δίκτυα που μεταφέρουν δεδομένα, επιχειρησιακά κέντρα και συστήματα σάρωσης με πολύ

μεγαλύτερη εμβέλεια. Στο Αιγαίο, το ελληνικό Λιμενικό αγόρασε νέα σκάφη και τα εξόπλισε με σύγχρονα συστήματα για να μαλώνει με το τουρκικό λιμενικό και καλά για το ποιος θα σώσει πρώτος τους μετανάστες στη θάλασσα.

Δίπλα στα Κέντρα Κράτησης, αναπτύχθηκε ένας νέος τύπος αυστηρά επιτηρούμενης διαμονής και αναπαραγωγής των οικογενειών και των “ευάλωτων” μεταναστών, οι “ανοικτές” Δομές Φιλοξενίας, τα προγράμματα στέγασης ένταξης, όπως το ESTIA και οι “Ξενώνες Ασυνόδευτων Ανηλίκων”. Από τη λειτουργία αυτών των δομών αναπαραγωγής υποτιμημένων εργατών και εργατριών, ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής κοινωνίας εξασφάλιζε το μισθό του ή και κάτι παραπάνω.

Και για να γίνουν όλα αυτά, χρειάστηκε το ελληνικό κράτος να καταλάβει την θέση του στο χάρτη, να θυμηθεί τα συμφέροντά του εν μέσω καπιταλιστικής κρίσης και να αναδείξει ενώπιον εχθρών και φίλων τον ρόλο που επιθυμεί να διαδραματίσει μέσα σε αυτό το περιβάλλον.

Θα ολοκληρώσουμε τα συμπεράσματά μας στο επόμενο τεύχος, το οποίο ξεκινά με όσα συνέβησαν στις αρχές του 2020. Ήταν τότε που, ένας ακόμα κύκλος ευρωπαϊκών προγραμμάτων έφτανε στο τέλος του και ένας νέος ξεκινούσε. Ήταν τότε που το ελληνικό κράτος οργάνωνε ακόμα μια κρίση στα σύνορά του για να τη μετατρέψει σύντομα σε πολεμική άσκηση. Κατά σύμπτωση ή όχι, αυτά γίνονταν λίγες εβδομάδες πριν μπει και αυτό στην κούρσα μέτρων στρατιωτικοποίησης της επικράτειας και της οικονομίας που ονομάστηκε “πόλεμος με τον ιό”.

«Μας κυνηγούν τον αργιλέ» (ΜΕΡΟΣ 1^ο)

Η ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΑΣΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Πλάκα τριπολιτσιώτικου χασίς, με σφραγίδα παραγωγής Ν. Μοριζόπουλου.

Είμαστε στα μέσα του 19ου αιώνα. Το ελληνικό κράτος είναι ένα σχετικά πρόσφατο δημιούργημα και εκτείνεται μέχρι τη Λαμία. Μεγάλες αγροτικές εκτάσεις, κυρίως στην Πελοπόννησο, είναι σπαρμένες με φούντα-καταπράσινη, μοσχομυριστή και εντελώς νόμιμη. Δίπλα στις φυτείες, η φούντα μετατρέπεται σε χασίς μέσα σε πολλά μικρά εργοστάσια· καπιταλιστικά οργανωμένα και - επίσης - εντελώς νόμιμα. Αρκετοί ντόπιοι την πίνουν σα μια καθημερινή διαδικασία χαλάρωσης μετά την εργασία, χωρίς να νιώθουν πως βρίσκονται στην “παιδική χαρά των Σεραφείμ”¹ σαν τους γάλλους λογοτέχνες της Λέσχης των Χασισοποτών.

Όμως, δεν είναι οι ντόπιοι χασικλήδες ο βασικός πελάτης της ελληνικής χασισοβιομηχανίας. Το προϊόν είναι καλό, είναι πολύ και είναι εξαγωγίμο. Μαρκαρισμένες με σφραγίδα προέλευσης, πλάκες “σοκολάτας” εξάγονται στο εξωτερικό και κυρίως στην Αίγυπτο. Οι έλληνες εφοπλιστές κάνουν την διακίνηση σε συνεργασία με τους έλληνες εμπόρους της Αλεξάνδρειας. Η διαδικασία δεν διαφέρει π.χ. από το διεθνές εμπόριο σιτηρών, και δεν θυμίζει στο ελάχιστο μεταγενέστερες καταστάσεις του στυλ “το βαπόρι απ’ την Περσία”².

Φτάνουμε στο 1879. Το αιγυπτιακό κράτος είναι ένα πολύ πρόσφατο δημιούργημα και είναι επί της ουσίας βρετανικό προτεκτοράτο. Η δυναστεία του Μεχμέτ Αλή Πασά ενδιαφέρεται πολύ για την υγεία και το ηθικό των υπηκόων της, και απαγορεύει την κατοχή, την διακίνηση και την καλλιέργεια κάνναβης. Οι κακές οι γλώσσες³ λένε ότι η Αίγυπτος προέβη σε αυτή την κίνηση προκειμένου να εκτοπιστεί το ελληνικό χασίς από την αιγυπτιακή αγορά, για να αντικατασταθεί από το ινδικό stuff που έσπρωχναν οι Βρετανοί. Δεν υιοθετούμε τέτοιους λαϊκισμούς. Όπως και να ‘χει, κάπως έτσι ξεκινάει η περιπέτεια που - spoiler alert! - καταλήγει στα πεσιμάτα των μπάτσων στους τεκέδες και την εξόντωση “τοξικομαμών” σε στρατόπεδα συγκέντρωσης επί Μεταξά.

Οι πρώτοι (εμπορικοί) περιορισμοί

Το 1884 η Ελλάδα και η Αίγυπτος υπογράφουν εμπορική σύμβαση, κομμάτι της οποίας είναι και η απαγόρευση εξαγωγής χασίς από την Ελλάδα στην Αίγυπτο. Το μαξimalιστικό αίτημα της Αιγύπτου για ποινικοποίηση της κάνναβης στην Ελλάδα δεν ικανοποιείται. Το μόνο που αποδέχεται το ελληνικό κράτος είναι ο έλεγχος ελληνικών πλοίων και ενδεχόμενες κατασχέσεις φορτίων χασίς⁴. Λόγω του καθεστώτος των Διομολογήσε-

ων⁵, οι έλληνες υπήκοοι που διέπρατταν κάποιο αδίκημα στην Αίγυπτο δικαζόντουσαν από τις ελληνικές προξενικές αρχές σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο. Με απλά λόγια, αν ήσουν έλληνας εφοπλιστής και έβρισκαν στο πλοίο σου μερικούς τόνους χασίς, σε περίμενε μια δίκη - παρωδία στην οποία θα έβγαίνες αθώος, μιας και δεν υπήρχε νομικός περιορισμός για την κάνναβη στην Ελλάδα.

Με αυτό τον τρόπο το ελληνικό κεφάλαιο έκανε μια ντρίμπλα και συνέχισε τις μαζικές εξαγωγές χασίς προς την Αίγυπτο. Οι καλλιεργητές φούντας και οι βιοτέχνες χασίς συνέχισαν κανονικά την δουλειά τους· οι εφοπλιστές εκπαιδεύτηκαν στο μετέπειτα εθνικό σπορ: το λαθρεμπόριο· τα ελληνικά προξενικά δικαστήρια λειτουργούσαν σαν ένα πέπλο προστασίας του λαθρεμπορίου. Οι εξαγωγές συνεχίζονταν παράνομα, συνεπώς διέφευγαν των φόρων/δασμών και απολάμβαναν πολύ μεγαλύτερες τιμές λόγω ακριβώς αυτής της παρανομίας. Και έτσι, μέσα από την άρρητη συνεργασία κρατικών υπηρεσιών και επιχειρηματιών, εγένετο η εξαιρετικά κερδοφόρα διαδικασία της διακίνησης παράνομων ουσιών, προς το παρόν μόνο στο εξωτερικό της χώρας.

Για πάνω από 10 χρόνια, οι αιγυπτιακές αρχές και οι βρετανοί κουμανταδόροι παρατηρούσαν το ελληνικό κράτος να παίζει την κολοκυθιά, αν και με ένα φυτό πιο ντελικάτο. Σταδιακά προκύπτουν διπλωματικές εντάσεις στις σχέσεις Αιγύπτου - Ελλάδας, οι οποίες θα συνεχιστούν για δεκαετίες. Η Αίγυπτος απειλεί τις εξαγωγές ελληνικού καπνού, έναντι παραχωρήσεων σχετικών με το χασίς. Εν τέλει, το 1895 υπογράφεται νέα εμπορική σύμβαση μεταξύ των δύο χωρών. Εκχωρούνται μεγαλύτερα δικαιώματα ελέγχων και κατασχέσεων⁶ στις αιγυπτιακές αρχές, έναντι διευκολύνσεων στις εξαγωγές ελληνικού καπνού⁷.

Στην συνεδρίαση για την επικύρωση της συμφωνίας στην ελληνική Βουλή γίνεται χαμός⁸. Οι βουλευτές των χασισοπαραγωγών περιοχών μιλούν για πλήγμα στην εθνική οικονομία λόγω ξένων πιέσεων, ορισμένοι δε παρουσιάζουν το χασίς ως αβλαβές. Η κυβέρνηση επικαλείται επιστημονικοφανή επιχειρήματα του στυλ “το χασίς προκαλεί σοβαρές ψυχικές βλάβες άρα είναι ανήθικο να διαβρώνουμε τον αιγυπτιακό πληθυσμό”. Κανένας αλήτης δεν αναρωτήθηκε: “Εξάγουμε χασίς και στην Γαλλία, αυτό είναι ηθικό”.

Είναι, μάλλον, η πρώτη φορά που συζητιέται δημόσια στην Ελλάδα η επίδραση του χασίς στην ανθρώπινη υγεία και την κοινωνία. Φυσικά, δεν έχει προηγηθεί καν αντίστοιχη ιατρική έρευνα, έστω για τα μάτια του κόσμου. Οι λάτρεις του ευ ζην που εκπροσωπούν τον ελληνικό λαό τα κατεβάζουν από την κούτρα τους κατά το δοκούν. Ελπίζουμε να μην εκπλήσσετε.

1. Αυτός είναι ένας από τους χαρακτηρισμούς που δίνει για το χασίς ο C. Baudelaire στο δοκίμιο “Τεχνητοί Παράδεισοι” του 1860. Βλ. Baudelaire, C., (2022), Οι Τεχνητοί Παράδεισοι. Εκδόσεις Μπαρμπούνακη.

2. Τραγούδι του Β. Τσιτσάνη, εμπνευσμένο από την κατάσχεση 11 τόνων χασίς που βρέθηκαν στο πλοίο Γκλόρια, τον Ιανουάριο του 1977 στον Ισθμό της Κορίνθου.

3. Οι κακές γλώσσες εν προκειμένω είναι έλληνες βουλευτές των θιγόμενων χασισοπαραγωγών περιοχών. Σε μία επεισοδιακή συνεδρίαση της Βουλής, ο βουλευτής Ι. Μπακόπουλος απευθύνθηκε στον πρωθυπουργό λέγοντας: “η Αγγλία επιζητεί την απαγόρευση της εξ Ελλάδος εισαγωγής του χασίς [στην Αίγυπτο], όπως εξασφάλιση ταύτην εξ Ινδίων”. Βλ. Εφημερίδα των Συντακτών, Μαλαγκονιάρης, Σ., Όταν η Ελλάδα έκανε εξαγωγές χασίς. Ηλεκτρονική έκδοση, 03/06/2017.

4. Tsinganou, I., (2003), Law-making on drugs and politics in Greece. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 52. Οι περισσότερες πληροφορίες που παρατίθενται στο κείμενο προέρχονται από αυτό το βιβλίο.

5. Το καθεστώς των Διομολογήσεων ήταν ένα απομεινάρι της οθωμανικής κυριαρχίας στην Αίγυπτο. Πρόκειται, εν συντομία, για διακρατικές συνθήκες που κατοχύρωναν ειδικά προνόμια για τους πολίτες συγκεκριμένων χωρών εντός της αιγυπτιακής επικράτειας. Το καθεστώς αυτό σταμάτησε μετά τον Β'ΠΠ και την άνοδο του αιγυπτιακού εθνικισμού.

6. Βέβαια, και η Αιγυπτιακή νομοθεσία δεν προέβλεπε την καταστροφή του κατασχεθέντος χασίς, αλλά την πώληση του από τις τελωνειακές αρχές της Αιγύπτου στο εξωτερικό. Βλ. Abel, E., L., (2013), Marihuana: The First Twelve Thousand Years. Springer Science & Business Media, σελ. 133.

7. Tsinganou, I., σελ. 54-56.

8. Διαβάστε αποκαλυπτικούς διαλόγους στο σχετικό sidebar.

“Ο κ. Κωνσταντόπουλος, βουλευτής της αντιπολίτευσης και αντιπρόσωπος μιας χασισοπαραγωγού εκλογικής περιφέρειας (Αρκαδία), δήλωσε τη διαφωνία του με τη Σύμβαση και πρότεινε την επέκταση της καλλιέργειας και του εμπορίου χασίς, καθώς,

“Το χασίς και όχι ο καπνός είναι το προϊόν που μπορεί να αποφέρει υψηλότερα κρατικά έσοδα. Καλλιεργείται σε πολλές ελληνικές επαρχίες, σε κάποιες εκ των οποίων εκτεταμένα και διακινείται σε αρκετές ανατολικές χώρες συμπεριλαμβανομένης της Αιγύπτου, με εκατομμύρια να ρέουν ετησίως προς την Ελλάδα. Αν ένα τέτοιο προϊόν μπορούσε να εξάγεται ελεύθερα προς την Αίγυπτο, η Ελλάδα θα είχε σημαντικά οικονομικά κέρδη. Δυστυχώς, αυτή η Σύμβαση αποκλείει μια τέτοια δυνατότητα.” [...]

Ο Χ. Τρικούπης, “σοκαρισμένος από την πρόταση πως η Ελλάδα έπρεπε να αντλήσει οικονομικά οφέλη καταστρέφοντας τον αιγυπτιακό πληθυσμό”, δήλωσε πως: “η Ελλάδα δεν πρόκειται να ωφεληθεί από το ελεύθερο εμπόριο χασίς προς την Αίγυπτο, καθώς θα ήταν σε χαμηλότερη τιμή από την τρέχουσα τιμή του παράνομου εμπορίου (!)” και πρόσθεσε:

“Ακόμα κι αν αποδεχτούμε πως κάποια έσοδα θα προκύψουν από το νόμιμο εμπόριο χασίς προς την Αίγυπτο, είναι παράλογο να στοχεύσει η ελληνική κυβέρνηση σε συναλλαγές που δηλητηριάζουν τον αιγυπτιακό πληθυσμό, καθώς καμία ουσία δεν είναι πιο βλαβερή για τον ανθρώπινο οργανισμό από το χασίς και τη χρήση του. Το χασίς είναι ένα από τα χειρότερα δηλητήρια, και προκαλεί άμεσα ψυχικά προβλήματα. Ο αιγυπτιακός λαός είναι επιρρεπής στην κατανάλωση χασίς: παρ’ότι η εμπορία και η διακίνηση του έχουν απαγορευτεί, έρχονται εις πέρας παράνομα... Σε κάθε περίπτωση, μόνο οι λαθρέμποροι χασίς μπορούν να εμπορευούνται ενάντια στις επιθυμίες της αιγυπτιακής κυβέρνησης.” Tsinganou, I., σελ. 54-56

Ενδεικτικό χρονογράφημα της φιλο-κυβερνητικής εφημερίδας ΕΜΠΡΟΣ στις 08/06/1906, λίγες μέρες μετά την ψήφιση του νόμου για την φορολόγηση του χασίς, που αναφέρει τα εξής:

“... η επίδρασις του χασίς έφθασεν εις τοιούτον βαθμόν, ώστε ν’ ακουσθή εις την Ελληνικήν Βουλήν η γνώμη, ότι το χασίς είναι αβλαβές. Μόνον δεν επρότειναν να εισαχθή η χρήση τους εις τα σχολεία και τα παρθεναγωγεία προς αθώαν ψυχαγωγίαν... η χρήση του χασίς και το έγκλημα είναι, φαίνεται, αναπόσπαστα. Η μέθη του χασίς είναι η δίαίτα του εγκληματίου.”

Από τους περιορισμούς στην απαγόρευση

Όπως προείπαμε, η Ελλάδα είχε βρει τον τρόπο να παρακάμπτει την συμφωνία για απαγόρευση εξαγωγών χασίς μέσω του λαθρεμπορίου. Βρετανοί και Αιγύπτιοι έψαχναν τρόπο να σταματήσουν αυτό το αστείο, και λίγο αργότερα βρήκαν μια ευκαιρία. Το 1897 η Ελλάδα ηττήθηκε στον ελληνοτουρκικό πόλεμο που ονομάστηκε “ατυχής”. Η χώρα χρεοκόπησε και βρέθηκε υπό διεθνή οικονομικό έλεγχο· κάτι σαν μνημόνιο. Για να πληρώσει τις πολεμικές αποζημιώσεις, αναγκάστηκε να δανειστεί μέχρι τα μπούνια υπό σκληρούς όρους.

Η Αίγυπτος έθεσε στο τραπέζι την αναθεώρηση της συμφωνίας του 1895, λέγοντας ότι δεν γίνεται ούτως ή άλλως σεβαστή, ζητώντας την ποινικοποίηση της κάνναβης στην Ελλάδα. Απειλήσε πως θα βάλει φρένο στις ελληνικές εξαγωγές καπνού αν δεν ικανοποιηθούν τα αιτήματά της. Η Ελλάδα ήταν πραγματικά στριμωγμένη. Το δίλημμα “ή θα κλονιστεί από τον καπνό ή από το χασίς” δεν ήταν καν δίλημμα, μιας και τα έσοδα από τον καπνό ήταν πολλαπλάσια και ζωτικής σημασίας για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους και όχι μόνο. Μόλις η χώρα βγήκε από τον “ατυχή” πόλεμο, άρχισε πυρετωδώς να προετοιμάζει τον επόμενο, με στόχο αυτή τη φορά να είναι επιτυχής.

“Εν όψει [...] των αμυντικών δαπανών του Θεοτόκη, η συγκέντρωση εσόδων ήταν ύψιστης σημασίας. Συνεπώς, η ανανέωση της Σύμβασης του 1895, που θα διατηρούσε μια μεγάλη αγορά για τον βαριά φορολογημένο ελληνικό μονοπώλιο καπνού, δεν μπορούσε να αγνοηθεί.”⁹

Το ελληνικό κράτος αποφάσισε να αποδεχθεί την ψήφιση νομοθεσίας περιορισμού και φορολογίας της κάνναβης (όχι ακόμα ποινικοποίησης). Το 1906 ψηφίζεται ο Ν.3123/1906 και τον ακολουθεί νέα ελληνο-αιγυπτιακή εμπορική συμφωνία την ίδια χρονιά. Πλέον, χασίς μπορούν να παράγουν μόνο συγκεκριμένοι αδειοδοτημένοι παραγωγοί, απαιτούνται τεκμήρια για το που κατέληξαν οι εξαγωγές και επιβάλλεται σκληρή φορολογία.

Οι καπνοπαραγωγές περιοχές υποστήριξαν το νόμο, με τους βουλευτές τους να βγάζουν λόγους στη Βουλή για την “ηθική διάβρωση” που προκαλεί η χασισοποτεία. Από την άλλη, οι συνήθεις ύποπτοι νομοί της Πελοποννήσου αντιστάθηκαν στην ψήφιση, με διαδηλώσεις χασισοπαραγωγών, εμπόρων και τοπικών βουλευτών. Με άλλα λόγια, συγκρούστηκαν ανταγωνιστικά συμφέροντα που κλήθηκε να συμφιλιώσει η ελληνική κυβέρνηση.¹⁰

Αυτή την φορά, ο δημόσιος λόγος ενάντια στο χασίς δεν αφορά μόνο την υγεία. Το τμήμα της ελληνικής αστικής τάξης που ευνοείται από την νέα νομοθεσία, προπαγανδίζει μέσα από τις εφημερίδες¹¹ και τη Βουλή την σύνδεση του χασίς με την εγκληματική συμπεριφορά. Σπέρνει έναν “ηθικό πανικό” και το κάνει με τρόπο αμιγώς πολιτικό.

“Μια μελέτη της Ακρόπολης, της κορυφαίας φιλο-κυβερνητικής καθημερινής πολιτικής εφημερίδας της εποχής, κάνει ξεκάθαρο πως μόνο μετά την ψήφιση του Νόμου ο χρήστης χασίς απεικονίζεται σαν ανήθικος και επικίνδυνος χαρακτήρας. Συνηθισμένα γεγονότα επανεξηγήθηκαν μέσα από ένα νέο ηθικό βλέμμα και νέα δόγματα.”¹²

Την ίδια στιγμή που το ελληνικό κράτος δαιμονοποιεί το χασίς, συνεχίζει να παρακάμπτει την ελληνο-αιγυπτιακή συμφωνία.

“Μόλις ο φόρος επιβλήθηκε, το νόμιμο εμπόριο χασίς έγινε πολύ λιγότερο κερδοφόρο από την παράνομη διακίνηση του. [...] Παρότι οι δηλωμένες εξαγωγές χασίς μειώνονταν σταδιακά [...] οι ποσότητες που παράγονταν

9. Tsinganou, I., σελ. 77

10. Tsinganou, I., σελ. 92-93.

11. Δείτε ενδεικτικό δημοσίευμα στο σχετικό sidebar.

12. Tsinganou, I., σελ. 106.

ήταν πολύ μεγάλες για εγχώρια κατανάλωση. Δεδομένου ότι η αιγυπτιακή κυβέρνηση διαμαρτυρόταν συνεχώς για την συνέχιση της ροής του χασίς προς τη χώρα, φαίνεται πολύ πιθανό ότι ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής παραγωγής έβρισκε το δρόμο του προς την αιγυπτιακή αγορά.¹³

Το 1913 η Αίγυπτος ανακοίνωσε ότι θα αποχωρήσει από την εμπορική συμφωνία του 1906 (της οποίας η ισχύς παρατάθηκε μέχρι το 1915). Η δημόσια αιτιολόγηση για την πράξη αυτή ήταν πως α) η Ελλάδα δεν έκανε τίποτα για να σταματήσει το λαθρεμπόριο χασίς, β) πως σκόπευε να δώσει πρόσβαση στον καπνό άλλων βαλκανικών κρατών στην αιγυπτιακή αγορά. Έκτοτε οι δύο χώρες μπήκαν σε διαπραγματεύσεις για μια νέα σύμβαση. Τέθηκε από την βρετανο-αιγυπτιακή πλευρά ως προαπαιτούμενο να ψηφιστεί νομοθεσία απαγόρευσης της κάνναβης στην Ελλάδα, πριν ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις για την σύμβαση. Εν τω μεταξύ, η Ελλάδα είχε περάσει από δύο βαλκανικούς πολέμους και βρισκόταν σε εξέλιξη ένας παγκόσμιος.

“Οι Βρετανοί άσκησαν πιέσεις για την ολοκλήρωση αυτής της συμφωνίας, σε αντάλλαγμα της υποστήριξης τους στις ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις ενάντια στην Τουρκία με το τέλος του Πολέμου...”¹⁴.

Σε πλήρη αντίθεση με τις δάφνες που πλαισίωναν τις εικόνες του Ε. Βενιζέλου με την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη, η ιστορία των γεμάτων φούντα ελληνικών κάμπων έμελλε να τελειώσει άδοξα. Η Ελλάδα δεσμεύτηκε να ποινικοποιήσει πλήρως την κάνναβη.

Απαγόρευση σε καθεστώς αναβολής

Πρώτα ψηφίζεται ο Ν.1681/1919 που αφορά “την αλητεία, την επαιτεία και την πορνεία”. Στον νόμο αυτό γίνεται μνεία ενάντια στην δημόσια χρήση χασίς, και θα μας απασχολήσει παρακάτω. Ακολουθεί ο Ν.2017/1920, ο οποίος καθιστά παράνομη την καλλιέργεια, τη διακίνηση, την εμπορία και τη χρήση κάνναβης. Οι βρετανο-αιγυπτιακές απαιτήσεις ικανοποιούνται ή μπορεί και όχι!

Το ελληνικό κράτος προβάλλει μια σειρά από δικαιολογίες, βάσει των οποίων αναβάλλει την ισχύ του νόμου περί απαγόρευσης της κάνναβης με διατάγματα. Οι παραγωγοί και έμποροι χασίς έχουν - λένε - μεγάλο στοκ και θα ζημιωθούν ανεπανόρθωτα, οπότε χρειάζονται χρόνο για να πουλήσουν το απόθεμα τους. Οι καλλιεργητές χρειάζονται χρόνο για να μεταστραφούν ομαλά σε άλλες καλλιέργειες. Στο ενδιάμεσο, οι παράνομες φυτείες - υπό την ανοχή του κράτους - μεγάλωναν το δέλεαρ απόθεμα των παραγωγών, το οποίο δεν είχε καταγραφεί επίσημα, και πάει λέγοντας. Η ισχύς του νόμου αναβάλλεται διαρκώς μέχρι το 1936¹⁵. Δηλαδή, για 16 ολόκληρα χρόνια, το ελληνικό κράτος έχει μεν απαγορεύσει την κάνναβη, σαμποτάρει όμως την εφαρμογή της νομοθεσίας στο κομμάτι που αφορά τα συμφέροντα των αφεντικών, οργανώνοντας το δίκτυο παράνομης παραγωγής και διακίνησης του χασίς.

Εν τέλει, αποφασίζει να συμβιβαστεί με τις βρετανο-αιγυπτιακές απαιτήσεις οριστικά το 1936. Το πρώτο χτύπημα στο χασίς δόθηκε μετά τον “ατυχή” πόλεμο του 1897, το δεύτερο με την Μικρασιατική Εκστρατεία, το τρίτο και τελευταίο έγινε από το “καθεστώς Μεταξά”, δηλ. τον μηχανισμό προετοιμασίας της ελληνικής κοινωνίας για είσοδο στο δεύτερο παγκόσμιο σφαγείο. Συμπτώσεις; Παράλληλες και πολλαπλές κρίσεις;

Σε κάθε περίπτωση, μπορεί η παραγωγή και διακίνηση χασίς να διεξαγόταν νόμιμα λόγω αναβολής ισχύος του Ν.2017/1920, η κατοχή και η χρήση του όμως τιμωρούνταν με φυλακή. Πάμε τώρα να θαυμάσουμε πως λειτούργησε αυτός ο νόμος, που “προστατεύει την δημόσια υγεία”, για την κάτω πλευρά της ταξικής πυραμίδας.

13. Tsinganou, I., σελ. 104.

14. Tsinganou, I., σελ. 122.

15. Γκοτσίνης, Κ., (2021), Επί της ουσίας - Ιστορία των ναρκωτικών στην Ελλάδα (1875-1950). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, σελ. 96.

Η ποινικοποίηση της χασισοποτείας

Το 1919, που ψηφίζεται ο νόμος “ενάντια στην αλητεία και την επαιτεία”, είναι η χρονιά που η Ελλάδα μόλις έχει βγει από τον Α΄ Παγκόσμιο και ξεκινάει για την Μικρά Ασία. Ανάπηροι πολέμου, παλαιοί πολεμιστές και πρόσφυγες γεμίζουν τα κέντρα των πόλεων. Η χώρα αποκτά αστραπιαία ένα ευμέγεθες εξαθλιωμένο προλεταριάτο, και το πολιτικό κλίμα είναι εκρηκτικό. Το προλεταριάτο αυτό, εκτός από το να συρρέει στις κομμουνιστικές οργανώσεις, έχει και διάφορες καθημερινές συνήθειες: ακούει τραγούδια με βιολί, ούτι και μπουζούκι· τραγουδάει στίχους που δεν είναι πάντα στα ελληνικά· πίνει αλκοόλ και χασίς.

Ο Ν.1681/1919 ποινικοποιεί την δημόσια χασισοποτεία, ως όχημα για την εκδήλωση εγκληματικών και ανήθικων συμπεριφορών. Στοχοποιεί τους τεκέδες ως σχολεία του εγκλήματος. Με χαρακτηριστική απροσδιοριστία, αφήνει τους χασισοπότες και τα στέκια τους στην κρίση της αστυνομίας. Το ελληνικό κράτος συνειδητοποίησε τη δύναμη που του προσέφερε η παρανομοποίηση μιας καθημερινής συνήθειας της εργατικής τάξης¹⁶, και την χρησιμοποίησε τα επόμενα χρόνια μεθοδικά, παράλληλα με το Ίδιωνυμο, την αναδιοργάνωση των μπατατικών μηχανισμών και τη δημιουργία μυστικών υπηρεσιών. Την χρησιμοποίησε, δηλαδή, ως μέσο πειθάρχησης της εργατικής τάξης σε καιρούς κρίσης και πολέμου.

“Το 1931 σχηματίστηκε από 2-4 αστυνομικούς μία ειδική αστυνομική ομάδα για ναρκωτικά, η οποία, κάτω από τις εντολές του Ν. Αρχιμανδρίτη, ήταν επιτυχημένη στο κλείσιμο ενός μεγάλου αριθμού από υπάρχοντες τεκέδες στην Αθήνα.”¹⁷

Ενώ οι χασισοπαραγωγοί συνεχίζουν την ημι-νόμιμη δουλειά τους, η καθημερινότητα των προλεταρίων χασικλήδων αλλάζει. Οι μπάτσοι μπουκάρουν σε τεκέδες, ενώ ταυτόχρονα αρχίζουν να προστατεύουν ορισμένους. Οι μάγκες και οι μάγκισσες, δηλαδή το κομμάτι της εργατικής τάξης που ζει στα όρια του περιθωρίου, κάνοντας χαμαλοδουλειές και ενδεχομένως “εξτραδάκια”, βρίσκονται στον κύκλο “κρυφό” με την αστυνομία - σύλληψη - ξυλοδαρμός - φυλακή - και πάλι από την αρχή¹⁸. Φυσικά, στόχος της παρανομοποίησης δεν είναι ντε και καλά η εξαφάνιση μιας συνήθειας από τον πληθυσμό. Η διατήρηση της σε καθεστώς παρανομίας προσφέρει οικονομικά οφέλη σε μπάτσους και εμπόρους, δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για να ανθίσει η συνεργασία με τις αρχές και τα ρουφιανιλίκια και φροντίζει ώστε η εργατική τάξη να είναι μονίμως στην πίεση.

Όλο αυτό το περιβάλλον, το στυλ και οι εμπειρίες της εργατικής τάξης, αποτυπώνονται στην μουσική κουλτούρα που σταδιακά πήρε το όνομα “ρεμπέτικο”. Οι καλλιτέχνες της ρεμπέτικης σκηνής προέρχονται συνήθως από τα χαμηλά στρώματα της ταξικής ιεραρχίας και οι εμπειρίες κατατίθενται σε πρώτο πρόσωπο. Η προλεταριακή αισθητική ηγεμόνευσε κοινωνικά, και κατέληξε να καθορίσει το μέλλον της μαζικής κουλτούρας στην Ελλάδα.

Με τον καιρό, οι ποινές για τους χρήστες ουσιών σκληραίνουν (βλ. Ν.6025/1934), και αρχίζει να εφαρμόζεται το μέτρο του εκποτισμού σε νησιά ή μικρότερες επαρχιακές πόλεις¹⁹. Η εξορία των χρηστών σε ξερο-

16. Η επίθεση του ελληνικού κράτους στην εργατική τάξη και τις συνήθειες της δεν ήταν κάτι καινούργιο. Όμως δεν είχε ξαναχρησιμοποιηθεί στο παρελθόν το ζήτημα των “ναρκωτικών” ως όχημα. Π.χ. στην υπόθεση της πάταξης των Κουτσαβάκηδων του Ψυρρή στα τέλη του 19ου αιώνα (Κουτσαβάκηδες=υπάλληλοι του αθηναϊκού υποκόσμου, λούμπεν προλεταριοί, μπράβοι, νταβατζήδες, κλπ), παρότι το χασίς πήγαινε σύννεφο, δεν χτυπήθηκαν για την χρήση αλλά αμιγώς για την “εγκληματική” τους συμπεριφορά.

17. Tsinganou, I., σελ. 132.

18. Η ποινικοποίηση του χασίς δεν είναι ούτε η μοναδική ούτε η σημαντικότερη τέτοια πολιτική εκ μέρους του ελληνικού κράτους. Ο κύκλος της παρανομοποίησης της χασισοποτείας μοιάζει πολύ με την παρανομοποίηση της ηρωίνης, της σεξεργασίας κλπ. Τα θέματα αυτά θα απασχολήσουν τα επόμενα μέρη αυτής της σειράς κειμένων.

19. Φωτάκης, Α., (2022), Αστυνομία Πόλεων. Αθήνα: Θεμέλιο, σελ.153.

Μας κυνηγούν τον ναργιλέ (Δ. Μπαρούσης, Ρ. Εσκενάζυ, 1935)

Μας κυνηγούν τον ναργιλέ
γιατί τον πίνουν οι μάγκες
και ζούλα τον φουμάρουνε
όλοι οι γιαντιστοκράτες

Χαρέμια έχουνε σωστά
και γκόμενες σπαθάτες
με πιάνω και γραμμόφωνα
μαστούρια σαν αγάδες

Κι εσύ μαγκίτη μπάνιζε
οι τσίλιες μην ερθούνε
γιατί θα μας τον σπάσουνε
τζάμπα θα τραβηχτούμε

Βρε μάγκα το 'χει η μοίρα σου
πάντα για να τραβιέσαι
για τέτοια μικροπράγματα
στην τούφα να πετιέσαι

Οι στίχοι του τραγουδιού από το οποίο κλέψαμε τον τίτλο του κειμένου, περιγράφουν την (εντελώς διαφορετική) εμπειρία της χασισοποτείας αναλόγως της ταξικής προέλευσης του "μαστούρη". Οι "γιαντιστοκράτες" μαστουρώνουν στη ζούλα σαν "αγάδες", χωρίς προβλήματα με τους μπάτσους, δίπλα σε "χαρέμια" από σεξεργάτριες. Οι "μάγκες", μια πολύ συγκεκριμένη ταξική φιγούρα, είναι η αιτία που κυνηγείται ο "ναργιλές". Αυτοί μαστουρώνουν με τσίλιες για να μην μπουν στην "τούφα".

Το σκεπτικό του τραγουδιού επιβεβαιώνουν τα αρχεία της Αστυνομίας Πόλεων της εποχής:

"Εκ της γενομένης δε επίσης ερεύνης δια την εξακρίβωσιν του αριθμού των εν Αθήναις ναρκωτών μεταξύ της εργατικής τάξεως εύρομεν ότι κάμνουν χρήσιν τοιούτων 1.000 περίπου άτομα ων τα ονοματεπώνυμα υπάρχουν εις το ειδικόν διά καρτών αρχείον της υπηρεσίας του Τμήματος. Εκτός τούτων υπάρχουν και πολλοί άλλοι μεταξύ της τάξεως των ευπόρων δι' ους δεν απησχολήθη η Αστυνομία ώστε να είναι δυνατόν να καθορίση τον αριθμόν τούτων."

Το παραπάνω είναι από το: ΕΛΙΑ, Αρχείο Αριστοτέλη Κουτσομάρη, Φακ. 87/13, Πως καταπολεμήθη διεθνώς η διάδοσις των ναρκωτικών. Στο Φωτάκης, Α., σελ. 149.

νήσια είχε προηγηθεί ως αίτημα ενός ψυχιάτρου, μεταξύ άλλων, ονόματι Ισαάκ Τατσόγλου²⁰. Η ποινικοποίηση δεν αφορά στενά την χρήση ουσιών. Η μουσική λογοκρίνεται, το να ακούς ή να παίζεις μπουζούκι σε καθιστά ύποπτο, οι δίσκοι επιτρέπεται να μιλάνε μόνο για έρωτα. Αποκορύφωμα αυτής της πολιτικής είναι η δημιουργία στρατοπέδων συγκέντρωσης για χρήστες ουσιών σε ξερονήσια από το καθεστώς Μεταξά, όπου χιλιάδες πεθαίνουν από την πείνα και τις κακουχίες. Ενδιαφέρον πράγμα! Η νομοθεσία "προστασίας της δημόσιας υγείας" οδηγεί χιλιάδες στην εξόντωση!

Τι ήταν η επίθεση στο χασίς;

Συνηθίζουμε να ξεκινάμε τα κείμενα μας, ειδικά αυτά που αφορούν ιστορικά θέματα, με επεξηγήσεις για το που και πως θα φανούν χρήσιμα. Λίγο για να βοηθήσουμε τις αναγνώστριες και λίγο για να τραβήξουμε το ενδιαφέρον τους στα - φαινομενικά - βαρετά θέματα που πιάνουμε. Εδώ κρίναμε ότι το θέμα είναι blockbuster, και δεν το κάναμε. Θα βοηθήσουμε όμως, τώρα, στο να ενωθούν οι τελείες πιο καθαρά.

1) Το ελληνικό κράτος αναγκάστηκε να απαγορεύσει το χασίς λόγω της ειδικής του θέσης στους διακρατικούς ανταγωνισμούς, λόγω δηλαδή εμπορικού και κανονικού πολέμου. Αυτό δεν συνέβη αναίμακτα, αλλά είχε και τριγμούς μεταξύ των αφεντικών.

2) Το ελληνικό κράτος χρησιμοποίησε επιστημονική ορολογία (νομική, ψυχιατρική, κοινωνιολογική) για να εξηγήσει την ποινικοποίηση της κάνναβης, ώστε να καταστεί μη-αμφισβητήσιμη. Στην πραγματικότητα, η ποινικοποίηση υπαγορεύτηκε εξ αρχής από τον πόλεμο, και σε δεύτερο χρόνο από την ανάγκη μαντρώματος της εργατικής τάξης. Τα "επιστημονικά στοιχεία" ήταν τριτοκλασάτοι συλλογισμοί γεμάτοι με λογικά άλματα.

3) Οι ειδικοί που κόπτονταν για την "δημόσια υγεία", δηλ. πολιτικοί, δημοσιογράφοι, μπάτσοι κ.ο.κ., έβρισκαν εξαιρετικά λογικό να φυλακίζεσαι για ένα μπάφο και οι εφοπλιστές να διακινούν νόμιμα τόνους χασίς.

4) Η χασισοποτεία αποτελούσε ένα σύμβολο εντός της προλεταριακής ρεμπέτικης κουλτούρας του τεκέ και του μπουζουκιού. Ο συμβολισμός μπορεί να υπαγόρευε: "πρέπει να την πίνεις για να είσαι δικός μας". Όμως αυτό το "δικός μας" είχε και πολλά άλλα, λιγότερο συμβολικά, περιεχόμενα. Χαμάλης, εχθρός της αστυνομίας, χωρίς μέλλον. Το κράτος δεν επιτέθηκε στο χασίς. Το κράτος, καταλαβαίνοντας την συμβολική του διάσταση, χτύπησε το χασίς για να χτυπήσει την εργατική τάξη. Μέχρι το σημείο της μαζικής εξόντωσης του πλεονάζοντος, αντιπαραγωγικού, απειθαρχου εργατικού δυναμικού.

Συνηθίζουμε να κλείνουμε τα ιστορικά κείμενα μας με επεξηγήσεις για το που και πως έχουν εφαρμογή στο παρόν. Αλλά στην προκειμένη περίπτωση παραείναι εύκολο και δεν θα το κάνουμε. Μπορείτε να βγάλετε τη λέξη χασίς από το σχήμα και να πειραματιστείτε - με δική σας ευθύνη! - με τις λέξεις: κάπνισμα, μάσκα, ανακύκλωση. Με τα μάτια γουρλωμένα, το στόμα και τα φτερά ανοιχτά, ο άγγελος της ιστορίας θα βάλει το χεράκι του.

20. Γκοτσίνας, Κ., σελ. 111.

ANTI*FA 031

Το Σάββατο 4 Νοεμβρίου 2023 διοργανώθηκε διαδήλωση στόμα-με-στόμα στη γειτονιά του Φαλήρου, με την πολιτική ευθύνη του antifa selanik. Ήταν μια ευκαιρία να σπάσουμε το μονόλογο του κράτους, των μπάτσων και των φίλων τους, και να μιλήσουμε εμείς στις γειτονιές μας και στους δικούς μας ανθρώπους.

Κάποια από τα graffiti που έκαναν τους τελευταίους μήνες το antifa selanik και οι αντιφασιστικοί πυρήνες antifa mid-west και antifa east coast.

Αφίσες που κολλήθηκαν από το antifa selanik τον Δεκέμβριο του 2023 και τον Μάρτιο του 2024 αντίστοιχα.

Το Σάββατο 14 Οκτωβρίου συναντήσαμε στο γήπεδο μπάσκετ στο ρέμα της Υφανέτ (Ευρυβιάδου με Πεστών, Κάτω Τούμπα) για το Antifa on the street (vol.3). Όπως έλεγε και στην αφίσα, βρεθήκαμε εκεί με φίλους και φίλες, με τις συνήθειες μας, με μικρόφωνα, βαλβίδες, σπρέι και αντιφασιστικά περιοδικά. Κι όλα αυτά όχι απλώς για να περάσουμε ευχάριστα. Κάτι τέτοια βράδια, έστω και ασυνείδητα, δίνουμε μάχη για τις γειτονιές μας, χτίζουμε μια συλλογική δύναμη με την οποία κατακτούμε χώρο και παίρνουμε ανάσες μαζί. Κάτι τέτοια βράδια οι φασίστες και οι ρουφιάνοι κρύβονται στις τρύπες τους. Σε αυτό βοήθησαν όσοι και όσες στήριξαν το σκηνικό, με τους στίχους τους ή με την παρουσία τους, και τους ευχαριστούμε θερμά. Θα τα ξαναπούμε σύντομα!

1990/1991 - 20 Μαΐου 2000

"Ετοι «ακοτόνεταν» η σημερινή νεολαία

«Άλλο χαρακτηριστικό και στην Ελλάδα...»

Το νεορατσιστικό κίνημα είναι απεικονισμένο με έναν κούρσο που περνάει από το κέντρο της Αθήνας. Ο κούρσος είναι ο ίδιος που περπατάει στο κέντρο της Αθήνας, αλλά με διαφορετική συμπεριφορά. Ο κούρσος είναι ο ίδιος που περπατάει στο κέντρο της Αθήνας, αλλά με διαφορετική συμπεριφορά.

Το τσιγάρο με μαριχουάνα που εξαθλιώνει τους νέους

Η ΕΒΔΟΜΑΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΜΑΚΕΛΑΡΗΔΕΣ ΤΩΝ ΓΗΠΕΔΩΝ

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ «ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΟΠΑΔΩΝ» ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «ΟΜΑΔΑ»

ΑΠΟ ΠΡΟΧΕΣ ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΕΨΑΝ ΣΑΠΙΛΟΥΣΕΙ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΟΥΣ.

Φασιστικές προκλήσεις από τους Χούλιγκανς

Κλίμα ανarchy από εχθρούς νεορατσιστών με αιματώδεις

Μέχρι και ταυτότητα... έλεγαν οι "τρομοκράτες"!

Με τραμπουκισμό με ξυράφι... καταγγέλλει νεορατσιστικός φιλάθλος

«...έχουν εκποστεί σε προεκλογικές συγκυρίες...»

«...έχουν εκποστεί σε προεκλογικές συγκυρίες...»

«...έχουν εκποστεί σε προεκλογικές συγκυρίες...»

Ερευνα σ' ένα εκρηκτικό κοινωνικό φαινόμενο

"ΒΙΑ... ΓΙΑΤΙ ΕΤΣΙ..."

«Μ...»

Οι Πάνκς ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ τα σπάνε

Πώς έγιναν σατανιστές

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Ανθή του Κακού μιας στείρας εποχής

ΚΟΛΑΣΗ '93

Απίστευτες ανθρωποθυσίες σε τελετές μαύρης μαγείας

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΩΣΤΙΣΤΩΝ ΜΕ ΕΠΙΣΕΙΣΗ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΟΛΑΣΗ

4800 ΤΡΟΜΟΙ ΣΕ ΑΘΗΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΠΑΤΡΑ, ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΑΓΡΑΦΟ, ΚΟΜΟΤΗΝΗ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΒΟΛΟ, ΜΥΤΙΛΗΝΗ, ΣΕΡΡΕΣ

ΚΙΝΑΥΝΙΣΤΕ Η ΖΩΗ ΑΘΩΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Κοινωνικά Κρατικά στην οικονομία

Εκκεντρικά Παλιόμοδο Χονδράκι με παραδοσιακό που, που έμεινε ένα έργο ζωής από τον τραμπουκισμό

ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΗΝ «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» ΕΞΟΥΔΙΤΕΡΩΘΗΚΕ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΚΥΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

7-14-93

ΕΚΑΨΑΝ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΡΜΟΥ

ΜΕΤΕΓΡΕΨΑΝ ΣΕ ΟΡΜΗΝΤΗΡΙΟ ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΑΓΡΙΕΣ ΟΔΟΜΑΧΙΕΣ

δημοκρατία

Από τον 18χρονο χούλιγκαν που τραυμάτισε σοβαρά τον αστυνομικό έως τις συμφορές των ανήλικων που πολλαπλασιάζονται

ΕΦΗΒΙΑ

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

1.200

Η ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ ΜΑΡΙΑ ΟΣΑΝΑ ΑΝΑΛΥΣΕΙ:

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ

Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ, ΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΘΕΣΙΑΣ

Ανθή του Κακού μιας στείρας εποχής

ΚΟΛΑΣΗ '93

Απίστευτες ανθρωποθυσίες σε τελετές μαύρης μαγείας

Ανθή του Κακού μιας στείρας εποχής

Απίστευτες ανθρωποθυσίες σε τελετές μαύρης μαγείας

Ανθή του Κακού μιας στείρας εποχής

Απίστευτες ανθρωποθυσίες σε τελετές μαύρης μαγείας

BACK TO THE FUTURE